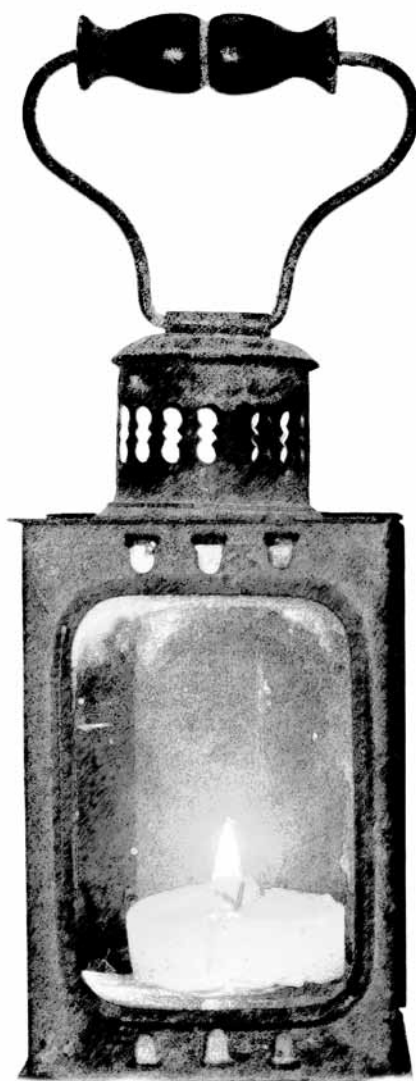

Lámpás

A Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület honismereti, közművelődési és irodalmi lapja
Mezőtúr 2012/1.

LÁMPÁS

A Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület honismereti, közművelődési és irodalmi lapja

I. évfolyam 1. szám

2012. november

Megjelenik negyedévente

Szerkesztő bizottság:

Berczeliné Boldog Mária

Kissné Mikes Éva

Mlinárcsek János

Dr. Nagy Éva

Szabó András

Szabóné Margittai Ágnes

Pusztai Zsolt

Felelős szerkesztő és kiadó: Szabó András

Szerkesztőség és levelezési cím:

5400 Mezőtúr, Petőfi Sándor út 5.

Telefon: 36/20/214-4756

www.bodokifodor.hu

Megjelenik

negyed évente

Mezőtúr Város Önkormányzata támogatásával.

Borítólap terv: Szabó András

Grafika: Vári László

Készült 150 példányban.

Príma Nyomda és Reklámstúdió Kft.

2012.

TARTALOMJEGYZÉK

Beajánló	5
Beszélgessünk... Szabó Andrással a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület elnökével	6
Ivány József: A Berettyó partján.....	9
Tablófeliratok a 150 éves a mezőtúri zsinagóga című kiállításból.....	11
Pályakép – írás Kiss Imréné kiállításához.....	14
Kovács János: Az Emberség Napja.....	15
Várkonyi Tamás: Erdős Gáspár írásai	20
Weisz Gáspár: Küzdés	21
Weisz Gáspár: Ábránd	21
Erdős Gáspár: A túri lányok.....	22
Erdős Gáspár: Nemzeti küzdelmek	22
Erdős Gáspár: Tulipánkert.....	24
Erdős Gáspár: Tulipán est.....	24
Erdős Gáspár: Agyagipari szakiskolát Mezőtúrnak!	25
Erdős Gáspár: Az Izr. Jótékony Nőegylet Teaestélye	26
Erdős Gáspár: Zenevizsga a gimnáziumban.....	27
Erdős Gáspár: Hangverseny.....	28
Kissné Mikes Éva: Botyánszky János evangélikus esperes emlékezetére	30
Dr. Jaksitsné Botyánszky Lenke: Közöm a szabadság eszméjéhez... ..	30
Fényképész műtermek Mezőtúron – Jegyzet... ..	32
Városnap 2012.....	35
Kissné Mikes Éva: Egy költőné emlékére – Nagy Emmáról.....	36
Nagy Emma: Gróf Teleki Blanka emlékéhez	37
Nagy Emma: A vers	38
Kissné Mikes Éva: Erdélyi József élete.....	38
Erdélyi József: Érettségi találkozó	41
Erdélyi József: Bőrhíd	42
Erdélyi József: Egy bujdosó szegény legény	43
Dr. Horváth Antalné Thőresz Erzsébet: A gyökerektől máig.....	45
Pass László: Tanyai baleset	47
Mongol Agrár Zrt Népalköze	49
Zöldi Márton: Alkalmi darab	50
Varga Lajos: Kodály Zoltán Mezőtúron.....	52
Tóth Sándorné emlékezetére	55
Tóth Sándorné: Mi van ott túl?	55
Kiállítás... Kucsera Béla gyűjteményéből.....	56
A Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület Családkutató Tagozatának munkájáról	57
Pályázati felhívás	58
Mezőtúr anno... ..	59

Lehetsz gróf, vagy paraszt ivadék
Áldott avagy vert a sors keze
Mindig tudd, hogy milyen volt a múlt.
Piszkálj ki a szemétből akár
Áldott, kedves ős-emléket
S tudd, hogy kellenek a gyökerek.

Varga Mihály

Ez is már csak egy fájó emlék...

BEAJÁNLÓ

Kedves Olvasó!

Ön a Lámpás című folyóiratot tartja kezében, a mezőtúri Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület honismereti, közművelődési és irodalmi tartalmú írásokat közreadó időszaki kiadványának első számát.

Népünk története a világtörténelem szerves része, a helytörténet pedig – mint cseppben a tenger – összetevője és tükrözője is ennek a nagy egésznek. Ha ismerjük a helyet, ahol élünk, jobban kötődünk hozzá. Ezek a kötődések tartanak itt bennünket, ezek a kapaszkodóink ebben a sokszor esztelenül és ziláltnan rohanó világban. Az a megtartó erő, amely támasz a nehéz élethelyzetekben, amely messzi utakról hazavonz, s akarva akaratlanul meghatározza személyiségünket, gondolkodásunkat, életmódunkat. Ezért fontos a hely történetének ismerete.

A helytörténeten keresztül jobban érzékelhetők, közelebb hozhatók a nagyobb, tágabb történelmi folyamatok, jelenségek, összefüggések, hatások, ezért ezek közvetlenebb érdeklődést válthatnak ki. A helytörténet a közösséget összekötő erő, mert minden helybeli ember saját sorsa részének tekintheti.

A Lámpás a törődő szeretet fényével szeretne beragyogni a városunk múltja, jelene és jövője iránt elkötelezetten érdeklődők szívébe. A Lámpás szeretne rávilágítani azokra a helyi értékeinkre, amelyek nem a nagylexikonok tárgykörébe és nem a nagy televíziós csatornák vezető híreibe tartoznak, de az itt élő emberek számára elengedhetetlenül fontosak.

A Lámpás fókuszba kívánja állítani egy-egy kiváló mezőtúri személyiség életútját, szeretné megvilágítani egy-egy jeles épületünk sorsát, szeretné eloszlatni az árnyékot, a homályt az elfelejtett, háttérbe került helyi információkról, s mindeközben napjaink jelentősebb eseményeiről is tudósítani kíván.

Ebben a számban megemlékezünk a 150 éves zsinagógáról és az ünnepi évben ott megrendezett programokról, hozzákapcsolódóan adjuk közre a századelő jól ismert közéleti szereplőjének, Erdős Gáspárnak és az ötvenes évek végén Amerikába kivándorolt Ivány Józsefnek (Izsák József) néhány írását. Kovács János mesterszállási közíró az Emberség Napjáról, Kiss Imréné a Városonapon lezajlott irodalmi tanácskozás „két témájáról”, a magyar irodalom két mezőtúri kötődésű alakjáról, Nagy Emárról és Erdélyi Józsefről készített tanulmányaival szerepel. A ma már Budapesten élő Dr. Horváth Antalné Thóresz Erzsébet, nyugdíjas mezőtúri pedagógus családi emlékeket idéz, de egyben remek korrajzot nyújt a korabeli egészségügyről is. Egy rövid interjú készült egyesületünk elnökével, Szabó Andrással a szervezet első öt évéről, a visszaemlékezést fotók színesítik. Szintén Kiss Imréné szorgalmának köszönhető a mezőtúri fényképész műtermekről készült összeállítás. A 130 évvel ezelőtt született Kodály Zoltán emlékének a néhai Varga Lajos tanár úr írásával adózunk, melyből a zenei óriás mezőtúri látogatását ismerhetjük meg.

Egyesületünk nevében megköszönjük Mezőtúr Város Önkormányzatának támogatását, mellyel lehetővé teszi új kiadványunk megjelenését.

Terveink szerint az időszaki kiadvány negyedévente jelenik meg, tanulmányokat, fotókat, javaslatokat szívesen fogadunk.

Szerkesztőbizottságunk tagjaival együtt remélem, hogy olvasóink kíváncsisággal és meglegedéssel fogadják az első Lámpást, tartalmas időtöltést kívánunk az év végi ünnepek meghittségében.

Berczeliné Boldog Mária

BESZÉLGESSÜNK...

SZABÓ ANDRÁSSAL, A BODOKI FODOR HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET ELNÖKÉVEL

Szabó András az utóbbi években többnyire sietve él. Teker a kerékpárján, beszalad az iskolába, városházára, közösségi házba, könyvtárba, ahol kezdeményez, intézkedik, megvalósít. Pedagógusi és képviselői munkája mellett nagy szenvedélyének hódol, városunk történetével foglalatosskodik. A régi mezőtúri képeslapokat tartalmazó díszes kötete már két kiadást élt meg. Kezdeményezője volt a Kun emlékhely, a Gyalog Magda tér kialakításának, a Városnapi rendezvénysorozatnak. Ez évben különösen megszorodtak tennivalói, hiszen a Petőfi Sándor út 5. sz. alatti – valamikori Ipartestületi Székház, majd Művelődési Központ, legutóbb pedig iskolaként működő – épületben kapott helyet a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület irodája, kiállító terme és itt lesz a helytörténeti gyűjteménytár. A régi terve végre valóra válhat.

- *Mesélj a gyűjteménytárról, mi képezi ennek alapját?! Milyen stádiumban van ez az ügy?*

- Harminc év alatt sokféle anyagot gyűjtöttem össze padlásokon, árveréseken. Ebben találhatók könyvek, a paraszti élet tárgyi eszközei, használati tárgyak, különféle írásos dokumentumok és rengeteg családi fotó. Kiváltképp kedvesek számomra az I. és II. világháborús emlékek. Ezeket felajánlottam az egyesületnek. Emellett az elmúlt években az egyesület számára mások részéről is nagyon sok felajánlás, adományozás történt. Az a tervünk, hogy ez a különleges néprajzi gyűjtemény a város tulajdonát képezze, de a szakszerű bánásmód igénye miatt az egyesület legyen továbbra is a kezelője. A képviselő-testület egyetértett ezzel a kezdeményezéssel. Feltételül azt szabta, hogy 2012 év végéig készüljön el a leltár. A hosszú távú működtetés konkrétumait a jövő évben fogjuk szerződésbe foglalni.

- *Lépünk vissza egy pár évtizedet az időben. Honnan ered ez a fokozott érdeklődés a város múltjának megismerése iránt? Ki vagy mi „fertőzte meg” az érdeklődésedet?*

- Valószínű van ennek valamilyen genetikai kódolása is. Nyolcadikba jártam, amikor felfigyeltem egy városi felhívásra. Gyűjtsünk össze bármit – írást, fotót, tárgyakat, ami a város múltjához kapcsolódhat – ez volt a feladat. Elmentem az anyai nagymamámhoz, mert nála már felfigyeltem néhány „ősidőkből” való dologra. Nagyon örült, hogy segíthette az érdeklődésemet. Megmutatta a régi mángorlót, köcsögöket, lekváros szilvéket, és a régi képeslapokat... itt kapott tüzet az én kíváncsiságom. A gimnáziumi évek alatt ismerkedtem meg Varga Lajos bácsival és Kolozsvári Jánossal. Az iskolában működött honismereti szakkör és a Művelődési Házban is. Lajos bácsi hívott bennünket, diákokat oda is. Ott találkoztam Kozák Lajossal, az órással. Tőle tudom, hogy 1963-ban ő alapította meg a Törő Pál nevét viselő városi múzeumbaráti és honismereti szakkört, ami egy évtizeden át működött. Az ő érdeklődése a régészeti kincsekre összpontosult. Mindegyikőjük nagy hatással volt rám, mélyítették a honismeret iránti kötődésemet.

Városunk múltjának megismeréséhez alapvető irodalom a Bodoki Fodor testvérpár által szerkesztett Mezőtúr város története című kötet. Széles skálát ölel fel a Mezőtúri Helytörténeti Füzetek sorozata, ami a 23. kötetnél jár, ezek a kötetek mind-mind nagyon keresettek nálunk a könyvtárban is. A főiskolai hallgatók folyamatosan dolgoznak dr. Gombás István Településföldrajzából vagy Nagy Lajos mezőgazdasági irányultságú köteteiből. A világháborúk mezőtúri vonatkozásait Tóth Boldizsárné Boldog Terike írta meg, sok-sok mezőtúri család történetére, fotóanyagára támaszkodva. A művelődésszervezők, turizmus szakosok is a helytörténeti irodalomra támaszkodva készítik dolgozataikat. Szerencsére mindig voltak elkötelezett hívei ennek az ügynek, manapság a múzeum és a könyvtár mellett a helytörténeti egyesület vállal nagy szerepet ezen a területen.

- *Hogyan és mikor alakult meg a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület?*

- Itt, a művelődési intézményben a rendszerváltás után is össze-össze jöttünk: dr. Füstös Jenő, Kissné Évi, Nagy Lajos, Bodorik Sanyi, Gombás tanár úr, olykor-olykor Hegedűs Pannika és Boldog Marika, Varga Misi, Patkósné Icuka, Koromné Gituka, Kudlacsek Zsigmond, Tóthné Terike, Karsainé Erzsike, Bordács Lajos. Beszélgettünk, előadásokat tartottunk, kiállításokat rendeztünk és álmodoztunk egy helytörténeti múzeumból. Tépeltünk az egyre gyérülő támogatások miatt. S mindeközben orszá-

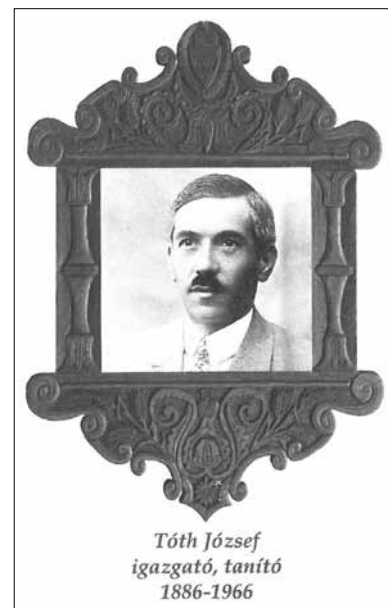
gos szinten megteremtődött az egyesületek jogi szabályozása, adott volt a lehetőség az önállósodásra. Amikor öt évvel ezelőtt, 2007 nyarán előálltam az egyesületté válás gondolatával, többekben láttam a kételyt, de még többen lelkesen biztattak: Csináljad Bandi! Az adminisztratív tennivalókat Bodorik Sándorral közösen készítettük elő. Így született meg az alapszabály, a „végtermék” dr. Kőműves Lajos lektorálta. Elég ügyesek voltunk, mert a bíróság – egyszeri hiánypótlást követően – 2007. november 27-i dátummal, 27 alapító taggal bejegyezte a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesületet. Az alakuló közgyűlést a Bolváry-házban működő Túri Fazekas Múzeumban tartottuk. Nem volt kérdéses, hogy a Bodoki Fodor nevére kereszteljük az új egyesületet, hiszen a testvérpár (Zsigmond és Zoltán) hatalmas örökséget hagyott ránk azzal, hogy a város 1935–42 között keletkezett iratanyagát kézzel lemásolták, amely alapjául szolgált a könyvüknek. Érdekesség, hogy a levéltár eredeti anyaga – melyet a II. világháború alatt menekítés közben bombatalálat ért (talán Párkánynál) – megsemmisült. Az egyesület tagsága vezetőséget választott: elnök – Szabó András, helyettes – Bodorik Sándor, pénztáros – Varga Mihály lett. Ma már 52 fős a tagságunk, így ehhez és a sok-sok tennivalóhoz ma már nagyobb létszámú elnökséggel dolgozunk.

– *Kérlek, mond el az egyesület főbb célkitűzéseit!*

– Az egyesület alapgondolata, hogy a jövő nemzedékének annyi lesz a kincse, amennyit a ma élők átadnak, átörökítenek számára. Legyen az a múlt értékeinek felkutatása, a kultúra bármely területének ápolása, hagyományok teremtése, felélesztése. Az itt élő emberek felelőssége, hogy a mai rendkívül gyorsan változó világunkban megpróbálják a megmentett, begyűjtött adatokat, emlékeket rendezni, az emlékező tudat mélyrétegeiből hiteles képet alkotni, a helyi értéktárat olyan adatokkal, forrásértékű dokumentumokkal bővíteni, amelynek tudományos hozadéka is lehet. Vállaltuk a híd szerepét, amely összeköti a múltat és a jövőt. A két pont között folyik a mai történelem. Ebből a folyamból kell minden fontos értéket kiemelni és bemutatni, megőrizni a helyi közösségnek és a jövő számára. Az egyesület logója is ezt szimbolizálja. Értékes helytörténeti munkák bizonyítják, hogy mennyi rejtett érték törekszik a felszínre, a köztudatba és lelket táplál, erősíti a patrióta önismeretet, egészséges önbecsülést ad. Mint a csalán leveléből főzött tea. Citrom nélkül, édesítő cukor nélkül.

– *Leltározzunk egy kicsit. Milyen volt az első öt év?*

– Az induláskor is éreztük, hogy nagyon sok feladat vár ránk. Igyekezünk is ebből minél többet megvalósítani már eddig is. Gazdag a leltár. 2008-ban az első nagy kiállításunk a Túri Fazekas Múzeumban volt, széleskörű lakossági összefogással. Ez az anyag a Kossuth Úti és a Rákóczi Úti általános iskola 100 éves működését és a túri paraszti és polgári életmódot volt

Tóth József tanító életét bemutató kiállítás meghívója.

Iskola- és helytörténeti kiállítás.

Iskola- és helytörténeti kiállítás.

Egyesületi kirándulás Vésztőre.

hivatott bemutatni. Itt kell köszönetet mondjak Pusztai Zsoltnak, aki a múzeum igazgatójaként és elnökségi tagunkként is segíti munkánkat. Az elmúlt öt évben 14 kiállítást rendeztünk. A Bolváry-ház nyitott folyosóját találtuk a legalkalmasabb helynek arra, hogy ott létrehozzuk a mezőtúri iparosok emlékfalát. Az első alkalommal a mérleg- és órásmesterek, majd a kádárok, a kerékgyártók és bognárok, legutóbb a kovácsmesterek emléktáblája került elhelyezésre. Itt található az Ipartestület 125. évfordulóját méltató tábla is. Ezeket Veress Gyula és Gonda István keramikus iparművészek készítették el. Az újvárosi iskola falán Tóth József néptanító szellemiségének, a Városháza falán pedig dr. Spett Ernőnek a kiváló polgármester munkásságának állítottunk emléket. Nagyon sok előadást is szerveztünk – Vass Ferivel – Mezőtúr épített öröksége címmel. Megemlékeztünk a Trianonhoz kapcsolódó évfordulókról, de több témában is kiváló vendégelőadókat hallgathattunk meg.

A mezőtúri kádárok emlékét őrzi az emléktábla.

– *Hogyan hatott az új civil törvény az egyesület életére?*

– Az új törvény új helyzetet teremtett a civil szervezetek életében. Az ezzel járó tájékoztatási folyamatokban igyekeztünk részt venni, többnyire élére is álltunk az információ terjesztésének. Nagyon körültekintően igyekeztünk eleget tenni a jogi elvárásoknak. Bízunk benne, hogy így nagyobb lehetőségünk lesz az országos pályázatokon való részvételre is. A városban felvettük a kapcsolatot a helyi értékek felkutatásával, megőrzésével, feldolgozásával foglalkozó klubokkal, körökkel.

Ennek folyamányaként kötöttünk együttműködési megállapodást az Impro Fotó klubbal, a Mongol Agrár Zrt Népdalkörével, és az Újvárosi Hagyományőrzők Klubjával. Azóta folyamatosan segítjük egymást, a városi pályázaton már ezeket a köröket is képviselve vettünk részt.

– *Kikkel van még kapcsolata az egyesületnek?*

– Nagyon fontos számunkra az a kiváló munkakapcsolat, mely a megyei levéltárral kialakult, különösen sok segítséget kapunk a túri kötődésű Cseh Gézától. Folyamatos és baráti az együttműködés a mesterszállási hagyományőrzőkkel, a térség települési önkormányzataival, különböző civil szervezetekkel, a Mezőtúrhoz kötődő, de távolabb élő családokkal. Nagyon sok segítséget, odafigyelést kapunk tőlük egyesületi tevékenységeinkhez.

Veres Péter író emlékhelye az Erzsébet ligetben.

- *Hogyan illeszkedik a családfa kutatók munkája az egyesület életébe?*

- Az egyesület működési szabályzata lehetőséget biztosít a különféle érdeklődési területeken együtt dolgozó kisközösségek számára, hogy tagozatként intenzív munkát folytathassanak. 2009-ben hirdettük meg a Családom története című pályázatot, mely meglepően sokakat ösztönzött arra, hogy foglalkozzanak családjuk, felmenőik sorsával. Ez időben többször jött Mezőtúrra Ari Ilona, aki friss nyugdíjasként szintén ősei után kutatott, s a könyvtárban járva felfedezte egyesületünket is. Felajánlotta friss ismereteit a téma iránt érdeklődőknek, gyakran találkoztak, segítették egymást. Ennek a tagozatnak ő a vezetője, nagy aktivitással segíti egyesületünk munkáját. Így születtek meg a remek pályaművek és lett egyre erősebb a kis közösség. Legutóbbi taggyűlésünkön adta át Ica a társszerzőként jegyzett új könyvét. A Lámpás következő számaiban az Ő családtörténetét – díjnyertes pályaművét – három részben adjuk közre.

Szabó András, az egyesület nevében köszönti Ari Ilona tagozat-vezetőt a könyvbemutató alkalmából.

- *A Lámpás gondolata is tőled ered. Kérek egy mondat filozófiát az új lap elindulásához!*

- A Lámpás láttatni akar, a kereső, a kutató embert példázza, aki áldozatos munkával kapaszkodót nyújt az új nemzedék számára. Célunk a meglévő, de még nem publikált – elsősorban a második világháború után keletkezett – helyismereti tanulmányoknak, dolgozatoknak, értékes irodalmi alkotásoknak a megjelentetése, emellett fontos, hogy napjaink helytörténeti eseményeiről is számot adjunk.

Köszönöm a beszélgetést!

- Berczeliné Boldog Mária -

IVÁNY JÓZSEF: A BERETTYÓ PARTJÁN

Mezőtúr az Alföld kellős közepén lévő színmagyar város volt, ahol én felnőttem. Ott folydogált volna a Berettyó, ha az egy rendes folyó lett volna, de az csak egy csatorna volt, ami azonban nem zavart bennünket. 6 km-re volt egy zsilip, s gondolom, hogy onnét szabályozták a víz állását. Ez a 30000 lakosú város teljesen református jellegű volt, katolikusok és zsidók nagyon kis arányban voltak csak reprezentálva, de ez nem okozott semmi konfliktust sem a városban, sem a gimnáziumban, ahol többször egy héten vallásóra volt és ki-ki a saját vallása dogmáit tanulhatta. Ez nekem sokszor lyukas órát jelentett, mert nekem csak egy héten egyszer volt vallásóráim. Két református templom volt a városban, egy katolikus és egy zsidó zsinagóga, az utóbbiban Gr. Schutz Fülöp főrabbi tartott péntek esténként szónoklatot, aminek én rendszeres hallgatója voltam a testvéreimmal együtt. Édesapám nagy büszkeséggel vonult be négy fiával a templomba, elfoglalva a legelső sorban a mi nevünkre szóló helyet. Nemzeti ünnepekkor a templomunkban ünnepi istentisztelet volt, ahol megjelent a polgármester és több más keresztény korifeus is, mert abban az időben harmónia és béke uralkodott a vallási felekezetek közt a mi kis városunkban.

A környéken nagybirtok nem volt, síkság minden irányban, míg az ember szeme ellátott a Nagyalföld kellős közepén voltunk, színmagyar környéken, más nemzetiségű személy nem is létezett arrafelé. Nem hallottam mást csak magyar nyelvet odahaza. Amikor felmentem egyszer a református templom tornyába, ami 30 méter magas volt, még egy kis dombot sem lehetett látni, olyan volt a környék, mint egy biliárdasztal!

20-30 holdas kiscgazdák voltak tanyákkal mindenfelé, s akinek 50-100 holdja volt, az már nagyon

jómódú gazdálkodónak számított, s nemigen voltam tanúja nyomornak, még a földnélküli paraszt-emberek is megkeresték a napi kenyeret kubikolással, napszámos munkával, vagy béreltek földet és megosztották a termést a tulajdonossal.

Meg akarom említeni, hogy már tizenéves koromban engem nagyon érdekelt a politika, s különösen a spanyol polgárháború (1936-tól 1939-ig) ragadta meg a figyelmemet, napról napra figyeltem a harcok állását. A térképen bejelöltem, hol áll a front, s sajnáltam nagyon, hogy a republikánusok, akiknek én szurkoltam, le lettek verve Franco csapatai által, a német és olasz segédcsapatok segítségével. Mindennap elolvastam „Az Újság” című napilapot és Zsolt Béla vezércikkeiből sokat tanultam. Amikor csak lehetett, a BBC angol rádió magyar híreit hallgattuk. Kedvenc tárgyam a földrajz volt és a mai napig büszke vagyok rá, hogy ismerem az egész nagyvilágot, fővárosaival, folyamaival, hegyeivel és egyéb nevezetességeivel együtt.

Nagy divat volt a gombozás, csapatokat állítottunk fel és versengtünk egymással. A pingpongozás volt a másik kedves időtöltés. Apámat rábeszéltem egy asztal vásárlására, amit a garázsunkban állítottunk fel, s emiatt sok barátra tettem szert.

Nyáron az uszoda volt a favorit. Egy 18 méter hosszú medencéből állt mindössze, de mivel mi gyerekek nem béreltünk kabint, a belépődíj fillérekkbe került. Hátról napozni lehetett a homokban és hülyéskedni a haverokkal. Egyszer egy nagyon tragikus eseménynek voltam a tanúja, mert amint egy felfedezőúton voltam a fiúkkal a gáton, a Berettyó parton egy tavas részhez értünk, amit ló úsztatásra használtak és éppen láttuk, hogy kihúztak egy kis parasztygyereket a vízből, akit próbáltak feléleszteni. De sikertelenül, és ez volt az első eset, hogy halottat láttam, ami nagyon megrendített pláne, hogy egy kis fiúról volt szó...

Talán ez is hozzájárult, hogy a legelső alkalommal megtanultam úszni, olyannyira, hogy Nagykanizsán 14 éves koromban még részt is vettem ifjúsági versenyben, mellúszásban. Azóta is úszással edzem magamat egész évben a napsütéses Floridában.

Volt Túron gőzfürdő, ahová sokszor mentem szombat reggelenként apámmal, s ott masszíroztatni is lehetett, de eleinte elég furcsa volt, hogy csak ágyékkötő volt a férfiakon (persze a nők csak külön mehettek, más napokon).

Télen a korcsolyázás dúlt, volt egy melegező helyiség a befagyott tó mellett, ahol felkötöttük a korcsolyánkat és én rövidesen műkorcsolyával büszkélkedhettem, aminek a segítségével meg tudtam tanulni bognizni, mert ezt csak kiélezett korcsolyával lehetett megtenni. Még jégtáncra is sor került, s a kevésbé ügyes korcsolyázók pedig a vasból készült kocsikat tologatták körbe. Megkedveltük hamarosan a jéghegyizást, de persze akkor ehhez csak a faágakból készíthettünk botot, amivel nem volt valami könnyű gölt lőni a kapuba, mert a korongot is nekünk kellett fából faragni...

Máskor meg a befagyott Berettyón kilométereket suhantunk a jégen, amíg csak a fáradság visszafordított bennünket.

Már gyermekkorom óta döntő szerepet játszott az életemben a jazz. Alig múltam 10-11 éves, amikor elkezdtem hallgatni a rádióban a jazz műsorokat. Első kedvenc slágerem a „Stardust” volt, aminek a szövegét megtanultam fonetikusán, anélkül, hogy tudtam volna angolul. Sanyi bátyám szaxofonozott, Jancsi bátyám hét végén szintén muzsikált, s így nem csoda, hogy magam is jazzbolond lettem. Apámnak Mezőtúron (szerk.: a mai Rákóczi úton) műszaki üzlete volt s mivel rádiókat is árultunk, kaptam egy nagyszerű rövidhullámú készüléket, amin nagyon jól lehetett hallgatni a BBC-t s egyéb európai adókat. Amikor bátyáimnál néhány napig Pesten lehettem, elkezdtem vásárolni jazz lemezeket, sőt felfedeztem azt is, hogy korán reggel kiválóan tudom fogni az amerikai állomásokat. Sok közvetítés volt az 52-ik utcai lokálokból, Manhattanból. Hamarosan szerelmes lettem a jobbnál jobb swing-zene-karokba, mint pl. Benny Goodman, Artie Shaw, Glenn Miller. Az sem volt hátrányos, hogy a mezőtúri gimnáziumban egyre jobban megtanultam angolul, a Cambridge-ben végzett Kelléry tanáromnak köszönhetően.

Sajnos a lemezgyűjteményem a háború áldozata lett. Később valamelyest kigyógyultam ebből a hobyból, de a mai napig is az a meggyőződése, hogy a jazz iránti szeretetem volt a fő mozgató ereje az amerikai kivándorlásomnak, de Mezőtúrt sosem felejttem.

TABLÓFELIRATOK A 150 ÉVES A MEZŐTÚRI ZSINAGÓGA CÍMŰ KIÁLLÍTÁSBÓL

(Mezőtúr Város Önkormányzata a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesülettel és a valamikori mezőtúri zsidó lakosok leszármazottaival közösen kiállítást szervezett a 2012-ben 150 éves túri zsinagóga tiszteletére. A kiállítás feliratanyagából közlünk részleteket.)

A mezőtúri zsinagóga

Másfél évszázaddal ezelőtt, 1862-ben készült el Mezőtúr egyik legszebb, ma már műemlék épülete, a zsinagóga.

A templom építésze, építőmestere nevét nem ismerjük, csak homlokzati és szerkezeti megoldásai alapján lehet sejteni, hogy a 19. század második felében Mezőtúron több épületet is tervezett.

A hagyományoknak megfelelően kelet (Jeruzsálem felé a bejáratral szembeni főfal)-nyugati (bejárat) tájolású épület a klasszicista stílus jegyeit viseli magán - ebben a stílusban Magyarországon mindössze 8 zsinagóga épült. Ám a szabályosságot megbontva a bejárat gerendázatát a korinthuszi oszlopok nem egyenlő távolságban támasztják alá. Kettős párkánya felé attikafalat építettek, melyet két kőváza zár és díszít. Oromzatára került a márvány mózesi kettős kőtábla.

A templom alaprajzi mérete 164 m². A földszinten a férfiak foglaltak helyet, a zsinagóga szent terén kívül elhelyezett lépcsőfeljárón pedig a nők juthattak fel a nekik kijelölt karzatra.

Az 1960-as évek második felében az akkor már használaton kívüli zsinagógát felújították, a frigyszekrényt ekkor távolították el.

1967 óta az épületet a város kiállítótérként, galériaként használja.

A zsinagóga falán elhelyezett táblán sokáig tévesen az 1830-as évszám szerepelt, mint az építés éve.

Botyánszky János evangélikus lelkész-esperes (egy időben pót-rabbi) volt az aki észrevette, hogy az építés helyes évszámát a bejárat felett elhelyezett vörös márványtábla szövege tartalmazhatja. Rabbikkal, a héber nyelvet jól ismerő szakemberekkel levelezve fordította le helyesen a szöveget, az építés pontos dátumát.

A Városi Kiállítási Csarnok épülete, a 150 évvel ezelőtt épült zsinagóga.

A Nagykunság és Mezőtúr zsidósága

A 18. században, a török kiűzése utáni évtizedekben indult meg az Alföld újratelepülése. A német, román, szerb stb. bevándorlásokkal, illetve belső migrációkkal (szlovák, ruszin stb.) egyidejűleg zsidók is érkeztek az elnéptelenedett területekre.

Mivel a történeti Magyarország területén - összehasonlítva a szomszédos országokkal - a zsidókra vonatkozó jogi megszorítások enyhébbek voltak, a század második felében a beköltözés folyamata felgyorsult.

Érkeztek az Alföldre Bécsből, Alsó-Ausztriából, a Vencel-korona országaiból (Cseh- és Morvaország-ból, Sziléziából), kisebb számban a német területekről és a „lengyel nemesi köztársaság”-hoz tartozó négy ország (Vörös-Oroszország, Volhinia, Nagy- és Kis-Lengyelország) tanácsának és Litvániának a területéről.

Ezek a zsidók sem települtek meg eleinte tartósan. Kisebb-nagyobb zsidó közösségek alakultak, váltak szét, majd próbáltak újból gyökeret verni, és csak 1750 körül kristályosodnak ki az első nagyobb centrumok.

A kiváltságos területek, így a történeti értelemben vett Nagykunság is kifejezetten zárt közösség volt. A kiváltságok őrzése, a függetlenség újbóli kivívása, az önmegváltás (Jászkun redemptio, 1745) olyan szorosra fűzte a helyi társadalmat, hogy a kívülről jövők jogszerzése, betelepülése sokáig szinte elképzelhetetlennek tűnt.

A nagykunsági települések tanácsai csak rendkívüli esetben adtak engedélyt egy-egy iparosnak, kereskedőnek a városba való tevékenységre, esetleges beköltözésre. Lényegében csak az lehetett a közösség tagja, akinek valamilyen különleges, a település számára hasznot hajtó szakmája volt. Akik bebocsátást nyertek, azoknak a helyi szabályokat maradéktalanul be kellett tartaniuk.

Az urasági birtokokon (pl. néhány nagykunsági, Tisza-menti faluban), amennyiben a földesúr igényt tartott a zsidók munkájára, valamivel könnyebb volt a letelepedés, így ott több család is élt.

Az 1848-49-es események után valamelyest enyhült ez a szigor, de igazi változás az 1860. évtől kezdődött, ettől az évtől a zsidóknak megadatott jogi birtokot szerezni. Az 1867. évi XVII. számú emancipációs törvény után megszűnt az összes kivételes jog, helyét elfoglalta az új polgári törvénykönyv. Ezután indul meg igazán a nagykun városokat körülvevő urasági falvakból a zsidó közösségek beköltözése a Nagykun kerületre. A növekvő közösségek hitközségeket alakítottak.

Kisújszálláson, Karcagon, de több más kisebb nagykunsági városban jelentős, erős zsidó közösség jött létre, melyeknek lélekszáma az 1910-es évekig folyamatosan növekedett, a települések lakosságának átlagban 3-4%-át tették ki. Az I. világháború után jellemző minden településen, hogy zsidó lakosok egy jó része, főleg a tehetősebbek, a nagyvárosokba, leginkább Budapestre költöztek, így számáruk vidéken csökkent.

A mezőtúri zsidóság története, igazodva a város történetéhez, néhol pontosan követi a nagykunsági, a magyarországi zsidóság sorsát, néhol viszont atipikus, sajátos jellemzőkkel bír.

Az egyik fontos, a befogadást is befolyásoló tény az, hogy Mezőtúr földrajzi értelemben a Nagykunság része, viszont történetileg nem nagykun város.

Bár a népesség rokon a szomszéd településekkel, illetve kultúrájának számos eleme (folklórja, tárgyi kultúrája, szellemi műveltsége, vallása stb.) hasonló vagy megegyező Karcagével, Túrkevével vagy más kun településekével, ugyanakkor itt a kun öntudat csak a származás szintjén volt és van jelen, a kunság többi részéhez szoros kötődés nincs, illetve helyi kohéziós ereje gyenge.

Ennek oka, hogy a kun összefogást újból felerősítő jászkun redemptióban (1745) Mezőtúr nem vett részt.

Túr városa kiváltságos területnek számított, ám kiváltságaikat többször megerősítve, a városi részeket és a határ jó részét birtokló földesuraktól kellett megváltaniuk.

A földesúri befolyás időben és területileg is változott: egyes időszakok szinte teljes önkormányzatot eredményeztek, időnként és területenként viszont ez az önállóság csorbul. (A jogok korlátozása általában valamiféle villongásba torkollott és változást hozott.) Az éppen aktuális erőviszonytól függően hol a városnak volt nagyobb a befolyása a beletelepedni szándékozók ügyében, hol a földesúr döntött a házhelyről és a jogokról.

Ami a ránk maradt igen kevés történeti dokumentumból, összeírásból a számok és évszámok ismeretében biztosnak látszik, az az, hogy a túri zsidóság első képviselői valamivel hamarabb telepedhettek meg a városban, mint a fentebb leírt történeti Nagykunságban.

Erre utal az előkerült 1834-es dátum, ami valószínűleg a zsidó hitközség alapításának éve Mező-Túron. Ekkor még biztosan csak néhány család letelepedését engedélyezték. Az is erősíti az 1848-49 előtti megtelepedés elméletét, hogy 1862-re már nagy zsinagógát szenteltek fel.

Ennek a viszonylag korai városi jelenlétnek, a zsidó lakosságszám folyamatos növekedésének az oka ugyancsak összetett. A már említett, az egész országot érintő politika, társadalmi, jogi változások mellett a következő helyi állapotok és jellemzőket kell megemlítenünk:

Biztosan szerepet játszott a földesúri befolyás. Ahogy a nagykunsági betelepülés-történetnél is említettük, a földesurak maguk rendelkezhetek a letelepítésről, tehát valószínűsíthető, hogy a mezőtúri területek urai szükségesnek látták a számukra hasznot hajtók helyben tartását.

Mezőtúr gazdag kézműves-iparos élete minden valószínűség szerint vonzotta a szakmával rendelkező zsidókat, akik közül többet be tudtak fogadni.

A város lakossága a nagyhírű vásár miatt toleránsabb volt az idegenekkel, hisz itt az ország minden részéről, évente többször is megforduló, többnyelvű, többvallású tömeg megismerhető volt, illetve hasznát is hajtott túriaknak. A vásárokon is mindenhol feltűnő görög (néhol az örmény) kereskedők szerepét a 19. század második felében jellemzően a zsidó kereskedők vették át.

Mezőtúr a magyar reformáció egyik legfontosabb központja. A református kollégiumban oktató tanárok, vallástudósok, értelmezni és érthetően magyarázni tudták a „Mózes vallásúak” szokásait, így az nem volt már annyira idegen.

Mezőtúr társadalma a 19. század második felében sem homogén. Bár a lakosság túlnyomó többsége a mezőgazdaságból élt, életmódját a hagyományos (szabad!) paraszti tudás, műveltség és életvitel jellemezte, de a különösen a városban (is) házzal rendelkező, jobb módú gazdák, illetve a kézműves-iparos réteg tehetősebb képviselői már a polgárosodás jeleit mutatták. Ez vonzotta a gyorsan polgárosodó vidéki zsidóság, illetve ez a folyamat visszafelé is igaz: a zsidóság polgárosodása pozitívan hatott a kisváros fejlődésére, modernizációjára.

Az országos tendenciák Mezőtúrra is érvényesek: a 19. század végére kb. 1000-1100 zsidó lakosa volt a városnak (a lakosság 5-5,2 %-a), majd az 1910-es évektől a szám csökkent, sokan a nagyvárosokba költöztek, egyetem után már Budapesten alapítottak családot.

Az I. világháborút követő nyugodtabb években az itt élő kb. 700-800 magyar és mezőtúri zsidó szerves részét képezte a város társadalmának. Kereskedésekben, ügyvédi irodákban, nyomdákban, orvosi rendelőkhöz éppúgy megtaláljuk képviselőiket, mint a Református Kollégium iskolapadjaiban.

A táblőfeliratokat összeállította: Pusztai Zsolt

Felhasznált irodalom:

Bellon Tibor: Nagykunság.
(Budapest, 1978. Gondolat Kiadó)

Bodoki Fodor Zoltán - Bodoki Fodor Zsigmond: Mezőtúr város története. I. kötet.
(Mezőtúr, 1978.)

Bodorik Sándor: Mezőtúri életrajzi lexikon: Mezőtúr város pantheonja a kezdetektől máig.
(Mezőtúr, 1999.)

Csász László: A „legmagyarabb” vármegyében. Gettósítás és deportálás Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében.
(História 2004/02-03. 43-47. o.)

Ducza Lajos: Zsidó közösségek megjelenése a Nagykunságban
(Internetes forrás: http://www.kulturaeskitatas.hu/eloadas_tke_02.html)

Klein Rudolf: Zsinagógák Magyarországon, 1782-1918 : fejlődéstörténet, tipológia és építészeti jelentőség.
(Budapest, 2001.)

Komoróczy Géza: A zsidók története Magyarországon. I-II.
(Pozsony, 2012. Kalligram Kiadó)

Szolnok megye műemlékei.
(Szolnok, 1988.)

Botyánszky János kéziratos és gépelt feljegyzései.
(Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület adattárából.)

PÁLYAKÉP

Március 15-én nyílt meg a Kiállítási Csarnokban Kiss Imréné Mikes Éva és egykori tanítványainak kiállítása „Pályakép” címmel. A tárlat remek áttekintést nyújt kiváló művésztanárunk alkotói pályafutásáról, mely 1955-ben vette kezdetét az Újvárosi Általános Iskolában. Évtizedeken át tanította rajzolni, festeni a gyermekeket, rengeteg pályázaton, versenyen jeleskedtek diákjai. A városi rajzkiállításokon (1969. május 25-én volt az első) 3-szor nyerték el végérvényesen a vándorserleget, aminek az volt a feltétele, hogy 3 egymást követő évben első helyen végezzen az iskola. Tizenhét éven át vezette a Városi Művelődési Központ által szervezett batik szakkört. Mindemellett a '70-es években a Városi Képzőművészeti Szakkört is irányította.

Hivatalosan 1988-ban nyugdíjba vonult, de azóta is töretlen aktivitással tevékenykedik a legkülönbözőbb területeken. Két évtizeden át tanított még óraadóként a Telekiben és a Szegediben művészettörténetet, valamint a fazekas tanulók számára szakrajzot és művészeti ismereteket a Szakmunkásképzőben.

Dallal és zenével Sipos Karina, Berczeli Endre és Garai Maja Anna köszöntötte az ünnepelteket és a közönséget.

A bemutatkozáson láthatók pályája kezdetéről tanulmányrajzok, illetve később készült akvarellek, linómetszetek, de a leglátványosabbak a főfalon elhelyezett, közismert Bartók művekhez készült adaptációk, a meghívón is szereplő Életfa, illetve a kereszténység legfontosabb ünnepeihez, eseményeihez kapcsolódó batikjai. Ennek a technikának a régióban bizonyára ő a legavatottabb ismerője és tanítója.

A kiállításon az ő munkáin kívül még 18 tanítványának az alkotásait láthatjuk. Egy kivételével (Kormos Áron) mind újvárosi diákok voltak, akik egyöntetűen azt vallják, hogy tehetségük felismerésében, pályaválasztásukban Évikének óriási szerepe volt. Négyen követték őt a rajztanári életúton: Fekete Júlia (Budapest), Lévai Magdolna (Mezőtúr-Rákóczi Úti Iskola), Gonda Zsigmond (Eger) és Berkesné

Roszik Éva. A fazekas, ill. keramikus szakma országosan elismert mesterei lettek: Cseh Magi, dr. Kőműves Lajos, Pusztai Zsolt (a Turi Fazekas Múzeum igazgatója), Varga Gábor, Veress Gyula, Zoltán Emese. Gyönyörű festményekkel van jelen a Mezőtúron élő Virágh László és F. Nagy Árpád. Jakucs János a Képzőművészeti Egyetem festő szakán végzett, megkapó modern festményeit láthatjuk ez alkalommal. Fotókompozíciókat állított ki Szűcs Anti, Makainé Bányai Irénke népművészeti szőnyeggel, Nagy Évike batik képeivel szerepel, Pályi Misi pedig mesés szép virágkompozíciókkal díszítette a termet. A jó tanár szinte együtt él diákjaival, ismeri gondolataikat, képességüket és fejlődésük érdekében minden tudását önzetlenül megosztja velük. Éva kiváló tanár és nagyon törődő ember – ez vissza is tükröződik a tanítványok különlegesen szép munkáiból! Együtt teremtettkék meg ezt a szépséget! Évike megszólítására – aki a mai napig folyamatosan kapcsolatban áll volt diákjaival – boldogan hozta mindenki nívós darabjait. Mezőtúr visszaköszön ránk nagyon sok művön, többeket meghihletett a Berettyó, a Re-

Kiss Imréné tanítványainak körében a Pályakép című kiállításának megnyitóján.

formátus Nagytemplom. A kiállítás rendezése is őt dicséri, Soltész Tamással együtt. Felhívom a figyelmet a kiállítási tárlók tartalmára – ahol a kiállító tanítványokról gyermeki alkotó munkájuk közepette megörökített, végtelenül kedves pillanatokot láthatunk. Ez mind-mind az Éva hihetetlenül gazdag és (több ezer darabból álló) rendezett házi archívumából került elő.

A képzőművészet és annak tanítása csak az egyik szelete Kiss Imréné pályájának, hiszen közismert írói munkássága önálló kötetekben, (Mezőtúri temetkezési szokások; Kun Zsigmond élete; Festők, faragók, népművészek a Berettyó partján: avagy a mezőtúri képzőművész kör története, Alkotó öregdiákok a Telekiben), társszerzőként, illetve a Mezőtúr és Vidékében. Szenvedélyes helytörténész, aktívan tevékenykedik a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesületben – azon belül élen járója a családfakutatók tagozatának, éveken át programokat szervezett a Magyarok Világszövetsége helyi csoportjában, megbecsült tagja a Református Nőszövetségnek, s presbiterként is szolgálja a gyülekezetet. A túri fazekasság mindentudója...és „civilben” anyja és büszke nagymama. Példaképünk!

Ez a kicsi, ma is lányos alkatú, kortalan asszony hihetetlen, hogy januártól már két hetessel fejezheti ki a múltó időt. E gazdag életpálya megjelenítése inspirálta a tárlat létrehozását.

A rendkívül gazdag és műfajilag nagyon sokszínű bemutató az év első programja a fennállásának 150 éves évfordulóját ünneplő Zsinagógában.

A megnyitón nagyon sokan voltunk együtt, rengeteg barát, volt kolléga, hozzátartozó osztozott az élményben. A város elismerését és köszöntését jelképező ünnepi csokrot Herczeg Zsolt polgármester úr adta át.

A megnyitót virágénekekkel tette még emlékezetesebbé Sipos Karina és Garai Maja, zongorán Berczeli Endre kísérté ők.

Itt a tavasz! Este tekintsenek fel az égre, a nyugati féltekén ott tündököl a Vénusz és a Jupiter, nagyon régen nem voltak ily közel egymáshoz. Másnap menjenek el a Kiállítási Csarnokba és nézzék meg mezőtúri csillagainkat, akik szintén hosszú évek után újból együtt mutatják meg magukat.

Herczeg Zsolt polgármester úr köszöntötte Kiss Imréné Évikét a Pályakép című kiállítás megnyitóján. Mellette volt tanítványai, Lévai Magdolna és Cseh Magi.

Sok tanítvány nevében hálás köszönettel: Berczeliné Boldog Mária

KOVÁCS JÁNOS: AZ EMBERSÉG NAPJA

Az Alföld szívében lévő, ősi, nagy múltú mezőváros, Mezőtúr újabb szép ünnepet, jeles napot akar beiktatni a szürke hétköznapiak közé: az Emberség Napját. Ezt a Polgármesteri Hivatal, a város vezetése, az evangélikus egyházközség, a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület, Györfi Sándor Munkácsy-, Mednyánszky-, Szervátiusz- és Magyar Örökség-díjas kiváló karcagi szobrászművész úr, a mezőtúri zsidó túlélők és leszármazottak, valamint több mezőtúri társadalmi és civilszervezet és magánszemélyek is támogatták és szervezték. A művésztelep nyári vállalkásaként Györfi Sándor úr készítette el az emlékszobrot, amely az evangélikus templom melletti emlékparkban lett elhelyezve. Botyánszky János evangélikus esperes emlékszobra egy szomorú és tragikus napra, 1944. június 16-ára emlékeztet bennünket, örök időkre. Itt megemlékezhetünk a kö-

Kovács János, a cikk szerzője Búcsú című kötetének mesterszállási bemutatóján.

nyörtelen idők ártatlan áldozatairól, a mindenkori embertelenségek áldozatairól, s azokról is, akik emberek maradtak az embertelenségben. A gyönyörű ünnepségre június 16-án, vasárnap került sor a városban.

Az emberség, a tolerancia kifejezést elég gyakran hangoztatják, alkalmazzák a mai szóhasználatban, a különböző közérdekű beszédekben és írásokban. S erre, az igazi értelemben vett emberségre és toleranciára bizony a mai világban nagyon nagy szükségünk lenne. Mert amilyen gyakran elhangzanak a közbeszédben ezek a szavak, a mindennapi életben, a köznapi cselekedetekben, emberi viselkedésekben, megnyilatkozásokban bizony nagy hiányát, nagy ínségét érezzük az emberségnek, a türelemnek, a szeretetnek és a megbocsájtásnak. Hiánycikk a közéletben, a politikában, de hiánycikk az emberek hétköznapi életében is. Ezek megléte ugyanis bizonyos emberi, erkölcsi értékeket feltételez. A hiánya pedig végtelenül szomorú és tragikus dolgokat szült az emberiség életében, így a magyar történelemben is.

Elég csak visszamenni az időben a második világháború tragikus eseményéig, ahonnét az írásunk is részben a tárgyát meríti. Ez sajnos az embertelenség sötét ideje volt a magyar történelemben (is), amikor az emberség, a tolerancia bizony nemigen működött a társadalomban. Különösen nem bizonyos embercsoportokkal szemben.

A legnagyobb sötétségben is lobognak azonban fel fények, így volt ez akkor is. Mindig volt legalább egy ember, aki emberségből példát mutatott, aki valamilyen formában felemelte a szavát, valamilyen módon tiltakozott az igazságtalanság, az embertelenség ellen, aki tiltakozott embertestvérei megbélyegzése, megalázása, valamint elpusztítása ellen. Ilyen fényember volt 1944. június 16-án Mezőtúron Botyánszky János evangélikus lelkész, aki meghúzta, megszólaltatta az evangélikus templom harangját, miközben zsidó származású embertestvéreit a téglagyári gettóból a vasútállomásra kísérték a csendőrök, hogy elindítsák őket a koncentrációs táborok, a biztos pusztulás felé. Ez idő alatt ezeknek a szerencsétlen embereknek tiszteletére szólt a harang, őket kísérte szomorú útjukon sorsuk Golgotája felé. S szólt az emberi lelkiismeret felrázására, figyelmeztetve erre az emberi katasztrófára, amelynek soha, semmilyen időben és korokban nem szabadna megtörténnie. Ez idő alatt mindvégig szólt a harang. Az esperes úr nem gondolt arra, hogy ezzel a saját életét is kockáztatja, hiszen egy ügybuzgó nyilas vagy csendőr bármikor és büntetlenül agyonlőhette volna a harangot megszólaltató bátor lelkipásztort.

Megszólalt tehát a harang, amely végigkíséri az emberi életet, amelyet naponta hallunk, amely részekre bontja a végtelen időt. Amely zeng hétköznapi napokon és ünnepeken. Amelynek nagy jelentősége van a keresztény emberek életében. Amely imára, szentmisére, istentiszteletre hív. Megszólal kereszttelőkor, esküvőkor és temetésen. Bút, bajt, gyászt és örömet hirdet. Régi időkben felzengett természeti katasztrófák idején, idegen hadak támadásakor, tűzvész, árvíz vagy pestis idején. S állandóan keresztény hitükkel, a saját lelkükkel szembesítette az embereket, s emlékeztette őket a felettük való, büntető és kegyelmező Istenre, s az Isten Fiára, Jézus Krisztusra is, aki magára vette a világ bűneit, s meghalt a keresztfán, értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért.

Figyelmezteti a harangszó a keresztény embert a legfőbb erkölcsi értékekre, a szeretetre Isten és embertársaink iránt, s arra is, hogy nem vagyunk egyedül a világon. Isten és Jézus Krisztus előtt felelősséggel tartozunk nemcsak önmagunkért, de embertársainkért is.

Ez a szeretet, ez a felelősség szólaltatta meg a harangot Botyánszky Jánossal azon a tragikus napon, a bűnök és szenvedések eme bibliai napján. S mint művelt ember, valószínűleg jól ismerte és szem előtt tartotta a nagy vallásos angol költő, John Donne (1572-1631) gyönyörű és örök érvényű gondolatait is, amelyek így hangzanak:

„Senki sem egyedülálló sziget; minden ember a kontinens egy része, a szárazföld egy darabja; ha egy göröngyöt mos el a tenger, Európa lesz kevesebb, éppúgy mintha egy hegyfokot mosna el, vagy barátaid házáat, vagy a te birtokod; minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.”

Ezek után ejtsünk néhány szót erről a csodálatos emberről, akit szép, költői és mélyértelmű prédikációi miatt a régi mezőtúri emberek Aranyszájú Jánosnak is neveztek. Botyánszky János (1894-1976) evangélikus lelkész, esperes, a Békés megyei Medgyesegyházán született. Már diákkorában kitűnt a tehetsége, több március 15-i ünnepségen szónokolt. Az első világháború idején teológiai hallgató,

s önként jelentkezik betegápolónak a frontkórházba. A teológia elvégzése után ösztöndíjjal a jénai egyetemen tanult. 1919-től segédlelkész több helyen. Mezőtúrra 1934-ben került, s itt is élt az 1976-ban bekövetkező haláláig. Tehát életének jelentős részét, 42 évet töltött el a városban, amelyet a régiiek „kis Debrecennek” is neveztek. Mezőtúron mindig a jó és igaz ügyek harcosa és előmozdítója volt, s innét sem a karrier, sem a gazdagság ígérete nem tudta elcsábítani. Isten itt, Mezőtúron rendelt neki helyet, feladatot, küldetést és helytállást. Volt a leánylíceum vallástanára, az Evangélikus Nőegylet titkára, a Luther Szövetség elnöke, a MAFC díszelnöke, szarvasi lelkész és városi képviselő. Írt cikkeket egyházi folyóiratokba és a helyi lapokba. A Hadigondozottak Országos Szövetségének megyei titkára volt, valamint a Hazafias Népfront megyei kezdeményezője. Olyan jeles emberekkel tartott kapcsolatot, mint Bajcsy-Zsilinszky Endre, Veres Péter, Darvas József vagy Mód Aladár.

Felesége, Pass Lenke méltó társa volt a lelkész úrnak ezen a küzdelmes, göröngyös, de mégis gyümölcsöző életúton. Vele együtt szervezték, építették fel a túlakörösi általános iskolát, ahol történelmi, irodalmi előadásokat szerveztek a tanyasi emberek művelődése céljából. Igazi mezőtúri lokálpatriótává vált, s nem is hagyta itt ezt az általa választott várost, holott számtalan nagy és csábító lehetőség kínálkozott a számára. Többek között egyetemi katedrát ajánlottak fel neki, s meghívták nagyobb, gazdagabb gyülekezetekbe lelkipásztornak. Ő azonban annyira megszerette ezt az Alföld szívében lévő ősi várost, s a mezőtúri embereket, hogy nem hagyta el haláláig. Isten itt szánt neki feladatot, ha esetleg nehéz, sötét, nemszeretem idők, napok jönnek el az emberekre...

...És eljöttek a nehéz, sötét, kegyetlen, apokaliptikus idők és napok. Eljött a szenvedésekkel, kegyetlenségekkel és megpróbáltatásokkal teljes második világháború, a tragikus, szomorú és szégyenletes végkifejlettel, a zsidók elhurcolásával és megsemmisítésével Mezőtúr elég nagy számú, közel 400 főből álló zsidó közössége is erre a sorsra jutott...

Ezekben a sötét időkben adott gyönyörű és felemelő példát Botyánszky János emberségből, szeretetből és helytállásból. S mesterének, Jézus Krisztusnak a követéséből, aki többek között így prédikált: „Bizony mondom néktek, azmit cselekedtetek eggyel az én szegény atyámfiak közül, én magammal cselekedtetek.” (Máté 14:40, Károli Gáspár fordítása). S amikor a harangot bátran megszólaltatta, talán szeme előtt volt az evangélikus egyház megteremtőjének Luther Mártonnak a bátor kiállása és szavai is a wormszi birodalmi gyűlés előtt: „Itt állok, másként nem tehetek. Isten legyen a segítségemre.”

Botyánszky János a viszontagságos, nehéz időkben nemcsak az evangélikus nyáj pásztora volt, de lelki gondozója, mind a református, mind a kisebb számú katolikus gyülekezetnek is, nem lévén ekkor ugyanis sem református lelkipásztor, sem katolikus pap a városban. Valamint lelki gondozója lett a deportálást túlélte és hazakerült kevés számú zsidónak is. Mintegy hat évig a pótrabbi szerepét is betöltötte. El lehet tehát róla mondani, hogy ebben az időben négy vallásfelekezet lelki gondozója, lelkipásztora, papja és rabbija volt. Ehhez azonban meg volt a kellő lelki és tudásbéli muníciója is, hiszen a magyar mellett még folyékonyan beszélt héberül, latinul, ógörögül, németül, oroszul és szlovákul. S tudásánál nem volt kisebb a hite, bátorsága, áldozatvállalása és emberszeretete sem. Ekkori cselekedetei is a keresztény szeretet, az emberség, a tolerancia, a vallások, hitágazatok közötti megbékélés és kiengesztelődés gyönyörű példájává, jelképévé vált. Amely lelki, erkölcsi példára nagyon nagy szükségünk lenne a mai felfordult és lepusztult világban is.

Ekkor az orosz nyelvtudásának is különösen hasznát vette, sőt még többen is hasznát vették. Amikor 1944 őszén Mezőtúrt és környékét megszállták az orosz csapatok, ő volt a tolmács az oroszok és a lakosság között. Így sok mezőtúri honvédet és civilt sikerült megmentenie a bizonytalan kimenetelű és borzalmas hadifogságtól az orosz lágerekben.

1945. március 15-én ő mondott ünnepi beszédet a mezőtúri Kossuth téren, ahol nagy, az új világban jobbra bizakodó tömeg jelent meg. Az emberek akkor még igazságosabb, boldogabb jövőt, igazi demokráciát, a nemzet felvirágzását várták és hitték. Így Botyánszky János esperes úr is. Ünnepi beszéde ezért lelkes, hitteli és bizakodó, máig időszerű gondolatokat fogalmaz meg. Érdemes itt idézni gyönyörű szavait a hazaszeretetről. S érdemes elgondolkodni rajta, hogy a mai emberek mennyire érzik magukénak az alábbi gondolatokat!?

„Mert mit jelent legbensőbb valójában a hazát szeretni? Szeretni nemcsak azt a földet, ahol a bölcsönk ringott, ahol magyar nótát dalolt a dajka felettünk, ahol imádkozni tanított bennünket anyánk;

azt a földet, amelynek kalásza táplál, s amelynek porában titánok és óriások, egy Rákóczi Ferenc, egy Kossuth Lajos, egy Petőfi Sándor lábnyomai láthatók, hanem szeretni a hazát annyit jelent, mint szeretni az egész nemzetet, nemcsak vezetőiben, nemcsak kiemelkedő nagyságaiban, nemcsak abban a rétegben, amelybe esetleg mi magunk tartozunk, hanem szeretni a nemzetet minden egyes tagjaiban; szeretni nemcsak szóval és nyelvvel, hanem cselekedettel és valósággal, rajta lenni, hogy ez a nemzet erős, életképes legyen, hogy minél többen valóban hazájuknak érezzék ezt a földet, mely őket is dajkálja, őket is táplálja, szeretni ezt a nemzettestet minden tagjában, minden parányi sejtjében.”

Ebből a néhány mondatból is kitűnik, hogy írója nemcsak magasrendű erkölcsiséggel, felelősségérzettel, haza- és emberszeretettel, valamint demokráciaigénnyel rendelkezik, de egyúttal igen kitűnő íráskészséggel is meg van áldva. Prédikációi is irodalmi értékűek, szépek és mélyenszántók, a szeretet örök isteni és emberi törvényeit kifejezők és megszólaltatók. Kéziratban lévő prédikációi, beszédei javát, valamint régi újságok lapjain kallódó írásai javát, valamint március 15-i beszédét érdemes volna egy szép önálló kötetben is megjelentetni, mint Mezőtúr város sajátos, egyedi erkölcsi és kulturális értékeit, amelyekből a mai kor embere is bőven tudna meríteni erőt, hitet, szeretetet, toleranciát és emberséget.

A mezőtúri emberek és a város mindenkori vezetése méltányolta Botyánszky János áldozatos tevékenységét. A háború után egy emléktábla került az evangélikus templom falára, amely megemlékezett legendás, bátor és hitvalló harangozásáról, amely a tiltakozás, az áldozatok tisztelete, a velük való együttérzés mellett az emberek lelkiismeretét próbálta megszólaltatni. Hogy itt már a kövek megszólalásának az ideje jött el...

2011. október 22-én újabb emléktábla került a templom falára. Ezen a következő felírás olvasható: „A zsidóüldözés évében Botyánszky János evangélikus lelkész által a zsidó közösség iránt tanúsított emberség és bátor kiállás emlékére. Áldott legyen az emléke. A zsidóüldözés mezőtúri túlélői és az áldozatok leszármazottai 2011”.

Ezt az emléktáblát a jeles karcagi szobrászművész, Györfi Sándor készítette. Ő sok szállal kötődik Mezőtúrhoz (is), hiszen ő a harminc éve működő mezőtúri képzőművészeti alkotótelep művészeti vezetője. Több alkotása díszíti a várost, a mezőtúri emberek ismerik és kedvelik őt. Ez természetesen kölcsönös. A művésznak is szívügye a város dolgai, fejlődése, előrehaladása, anyagi és szellemi, lelki épülése és gyarapodása. Így a város vezetése, az evangélikus egyház, a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület és a zsidó túlélők és leszármazottak mellett ő is kezdeményezője volt az Emberség Napja megrendezésének. S annak, hogy ez a nap minél jobban, szebben sikerüljön, hogy igazi ünnepe legyen a városnak, s Botyánszky János nemes szellemiségében az emberek közötti megbékélést és kien-gesztelődést szolgálja, segítse elő. A közös, egyetemes, mindannyiunk által elfogadott erkölcsi értékek mentén.

A magyar irodalomban is több jeles mű ábrázolja ezt a korszakot, a zsidóüldözés tragikus és szégyenletes időszakát. Ezek közül talán az egyik legismertebb és legkedveltebb alkotás a nagy magyar író, Szabó Magda „Abigél” című regénye, amely eredetileg ifjúsági műnek készült. Az író kitűnő írásművészettel ábrázolja ezt a korszakot, a gyermekszereplők szemszögéből láttatva a bizonytalanságot, félelmet, szorongást és kiszolgáltatottságot, amellyel a mindenkori diktatúrák nyomást igyekeznek gyakorolni az emberekre. Nem véletlen, hogy ez a regény példátlan népszerűsége tette szert a megjelenése, 1971 óta. 2005-ben például az olvasóközönség szavazatai alapján a „Nagy Könyv” vetélkedőben a harmadik legjobb, legnépszerűbb könyv lett, az „Egri csillagok” és „A Pál utcai fiúk” után. 1978-ban a kiváló filmrendező, Zsurzs Éva készített belőle kiváló és népszerű televíziós filmsorozatot, amelyet rengeteg ember nézett meg és szeretett meg az országban. Szabó Magda (és Zsurzs Éva) már ezzel az alkotással is kifejezték véleményüket a fasiszta (és minden más egyéb) diktatúrával kapcsolatban. S hitet tettek az egyetemes emberi, erkölcsi értékek, így az emberség és tolerancia mellett is. A filmben olyan nagy, ma már sajnos nem élő színészek játszottak, mint Ruttkai Éva, Szerencsi Éva, Básti Lajos, Nagy Attila és Garas Dezső. A film egykori gyermekszereplője, Bánfalvy Ágnes színésznő elkészítette a regény mozifilm változatát is, amelyet remélhetőleg világszerte vetíteni fognak majd. A regényben szereplő, minden bajt megoldó, mindenkin segítő régi kőszobor, Abigél mögött König tanár úr segíti a diákokat, s menti meg a zsidó származású tanulókat a biztos haláltól. König tanár urat Zsurzs Éva filmjében a nemrégiben elhunyt kiváló színész, a Nemzet Színésze, Garas Dezső alakította. Az író

Kőnig tanár úr ismeretlenségbe rejtőző alakjával azt is ki akarta fejezni, hogy több olyan, mára már elfeledett ember volt abban a szörnyű időben is, aki a maga lehetőségeihez mérten megpróbált segíteni a szerencsétlen áldozatokon, vagy elítélte az embertelenséget és szolidáris volt az áldozatokkal. Ilyen ember volt a mezőtúri evangélikus lelkész, Botyánszky János is, akinek az emlékezetére, tiszteletére a jeles mezőtúri emléknap, az Emberség Napja létrejött. Szabó Magda regényére is ráillik a Botyánszky-emlékszoborra vésett következő mondat: „Az igazak és bátrak emlékének”.

Az Emberség Napja remélhetőleg nemes hagyománnyá válik, évente megünneplésre kerül majd. S talán nem ártana az sem, ha országsszerte követnék ezt a kiváló mezőtúri kezdeményezést. Hiszen szeretett országunkban sok erkölcsi érték, így az emberség, a tolerancia gyakorlása is, hogy finoman fogalmazunk, hogy maga után követnivalót. Mert sajnos, a világ szemlátomást eldurvult és elembertelenedett körülöttünk. Eluralkodott a bűnözés, az erőszak, a durvaság, eluralkodtak a negatív emberi tulajdonságok, a gyűlölet, az irigység, a gőg, eluralkodott a pénzéhség és a hatalomvágy. Világunkból nagyon hiányzik a keresztényi szeretet, hiányzik a másik ember értékeinek, tehetségének és jószándékának elismerése és megbecsülése. Hogy ezek a rossz tendenciák a társadalomban hová vezetnek majd, arról csak rossz és szomorú sejtéseink lehetnek...

De hát ezek a dolgok valamiképpen mindannyiunkon is múlnak. Az embernek megadatott a választás lehetősége és felelőssége. A magunk módján mindannyian kifejthetjük a véleményünket, mindannyian hitet tehetünk, kiállhatunk a pozitív erkölcsi értékek mellett. Mindannyiunkon is múlik, hogy ilyen (és hasonló) tragikus és szégyenletes dolgok ne ismétlődjenek, ne ismétlődhessenek meg az életünkben és a jövő nemzedékek életében.

Most pedig néhány mondat erejéig ismertetjük ezt a gyönyörű és felemelő mezőtúri ünnepet, az Emberség Napját, a teljesség igénye nélkül. 10 órakor kezdődött az ünnepi istentisztelet az evangélikus templomban, ahol Gáncs Péter evangélikus püspök prédikált. Ezután felavatásra került Györfi Sándor gyönyörű szoborkompozíciója, amelyet Herczeg Zsolt polgármester úr, Györfi Sándor szobrászművész úr és Botyánszky János unokája lepleztek le. Ezután a szobrot a társadalmi és civil szervezetek képviselői megkoszorúzták, valamint a magánszemélyek is elhelyezték koszorúikat, virágaikat. Ezután a Zsidó Emlékhelyhez mentek, ahol dr. Frölich Róbert főrabbi mondott beszédet, valamint az itt lévő emlékmű is megkoszorúzásra került. Ezután az idén 150 esztendőös zsinagóga épületében, a Városi Galériában kiállítás megnyitására került sor Botyánszky János életének dokumentumaiból. Valamint még megtekinthető volt a jeles zsidó származású, mártírhálált halt festőművész, Ámos Imre (1907-1944) grafikáiból egy szép kiállítás, amely már régebben nyílt meg. A Botyánszky emlékkiállítást Szabó András helytörténész úr, a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület vezetője nyitotta meg, a megrendezésében pedig több személy mellett Pusztai Zsolt úr, a Túri Fazekas Múzeum vezetője is segített. Az ünnepségen részt vettek még a fent említetteken kívül Batta Attila Viktor alpolgármester úr, dr. Szűcs Attila jegyző úr, Mlinárcsek János nyugalmazott alpolgármester úr, Balogh Géza szobrászművész úr, valamint különböző zsidó szervezetek képviselői, a vészorkorszak túlélői és a leszármazottak. A gyönyörű, méltóságteljes ünnepség elsőrendű és példaértékű volt, messzemenően szolgálta az emberek közötti megbékélést és kiengesztelődést.

Mezőtúr város vezetése és közössége ezzel a nappal, ezzel az ünnepséggel hitet tett a keresztény erkölcsi értékek, a szeretet, a hit, az emberség, a tolerancia mellett. Hitet tett amellett, hogy egymást tisztelve, egymás értékeit elismerve és megbecsülve építhetjük a saját magunk lelkét, életét, szűkebb és tágabb közösségeink életét, a hit, a remény és a szeretet jegyében. Építve magunkban a krisztusi embert, Botyánszky János evangélikus lelkész úr gyönyörű, világító, bátor, türelmes és igaz embersége és kereszténysége példáját szem előtt tartva, tisztelve és követve a mai kor „újmódi barbárságai” közepette is.

A Botyánszky János emlékkiállítás rendezői munka közben: Pusztai Zsolt és Szabó András.

ERDŐS GÁSPÁR ÍRÁSAI

Erdős Gáspár 1879-ben született Mezőtúron. Széleskörben ismert, a város ügyei iránt érdeklődő és azért aktívan tevékenykedő kereskedő volt. Boltja a Rákóczi úton működött. A zsidóüldözések idején Ausztriába menekült családjával együtt, ahol a Vöröskereszt támogatásával és felügyeletével éltek és dolgoztak. A háborút követő években feleségével együtt visszakerül Mezőtúrra, de 1964-ben bekövetkezett haláláig már a közélettől visszavonultan csak a munkájának él. A rendkívül olvasott, művelt ember jó tollforgató is volt. Az 1900-as években versekkel és a helyi társadalmi életéről szóló tudósításokkal jelentkezett a városi lapban. Újságírói munkássága a Mezőtúri Izraelita Nőegylet, a Központi Kaszinóhoz, a híres Tulipán Egylet, a Mezőtúri Kereskedelmi Egyesülethez és más közérdekű szervezetekhez kapcsolódik. Ezekben a szervezetekben vezető tisztséget is betöltött. Érzékletes beszámolóit alapján részesei lehetünk az akkori városi eseményeknek, költői hasonlataival élénk képet fest elénk, megidézve az események hangulatát, légkörét. Versei gazdag lélekről vallanak. A következő oldalakon az ő néhány írásán keresztül ismerkedhetünk Mezőtúr közéletével, illetve Erdős Gáspár lírájával. Tíz évvel ezelőtt dédunokája **Várkonyi Tamás** egy – a családnak szánt – dolgozatban válogatta össze írásait, melyből néhány gondolatnyit a bevezetőből kölcsönvettünk.

Erdős Gáspár fotója.

Amikor 2002 tavaszán más munkáim miatt az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm-olvasójába tettem, eszembe jutott az a bizonyos E betű. Anyutól tudom ugyanis – akinek Dédnagymama mondta egyszer –, hogy Dédnagypa, vagyis Erdős Gáspár (korábban: Weisz Gáspár) írt a Mezőtúr és Vidéke című újságba, és cikkeit E. szignóval látta el. Ez mindaddig nem foglalkoztatott különösebben, amíg a könyvtárban véletlenül bele nem néztem az 1908-as évfolyam egyik számába, és bele nem akadtam egy írásába. Tovább nézegetve a lapot, hirtelen megcsapott a korabeli Mezőtúr levegője. A vezércikkeket, a Tárca, Hírek, Közéletünk, „Publikáció”, Cserepek, Szerkesztői üzenetek vagy a Hirdetés rovatokat olvasva úgy éreztem, hogy részese vagyok annak a városi miliőnek, amelyben dédnagypám fiatalemberként élt. Ekkor arra gondoltam, hogy kiválogatom a legérdekesebb cikkeket, híreket, és közzéteszem őket, hadd részesüljenek mások is ebben az élményben. Kis idő múlva rá kellett jönnöm, hogy egy-egy kiragadott cikkel, szemelvénnnyel nem tudom pótolni a lapok olvasgatása közbeni furcsa érzést, amit akkor érez az ember, amikor egy ismerős-ismeretlen világba csöppen. Később arra gondoltam, hogy csak a családtagjainkat érintő híreket másolom ki, de kellő idő és háttérismeretek hiányában erre a munkára sem vállalkozhattam. A kérdést végül az döntötte el, hogy az idő előrehaladtával olyan sok E. betűvel ellátott írásra bukkantam, hogy úgy láttam, ezek jegyzetekkel együtt kitesznek egy kötetet.

Az akkori két legfontosabb helyi lap – a Mezőtúr és Vidéke és a Mezőtúri Hírlap – mellett olyan rövidebb életű, kisebb újságokat is átnéztem, mint a Rónaság és a Mezőtúri Híradó. A környező városok nyomtatott sajtóját is böngésztem – Túrkeve és Vidéke, Törökszentmiklós és Vidéke, Szarvas és Vidéke –, de nem találtam bennük ebbe a témába vágó írást. Amely újság hiányzott az Országos Széchényi Könyvtárból, azt – más korabeli dokumentumokkal együtt – a Mezőtúri Szegedi Kiss István Református Gimnáziumban néztem át. A városi Mórícz Zsigmond Könyvtár és Helyismereti Gyűjteményben szintén találtam E.-vel kapcsolatos iratokat, de azok inkább adalékok életéhez, tevékenységéhez. Köszönöm Bodorik Sándornak, a református gimnázium könyvtárosának, Hegedűs Annamáriának és Szabó Andrásnak munkámhoz nyújtott segítségüket. A számos áttanulmányozott anyag mellett még mindig maradt mit átnézni, de mindent egybevetve: nem nagy a valószínűsége, hogy más, E. által írt cikke bukkannánk. Ez a kötet tartalmazza az 1900–1915 közötti másfél évtizedben E. tollából megjelent írásokat. Körülbelül 1890 és 1923 közötti lapokat néztem át, de az itt felölelt időszakon kívül már nem találtam cikket vagy egyéb utalást. Ennek okai főleg E. megváltozott életkörülményeiben keresendők. Megfigyelhető ugyanis, hogy 1906 a leggazdagabb év – (tizenhárom megjelent cikkel) – ez előtt csak

alkalmankénti tollforgatásról beszélhetünk. Később Erdős Gáspár egyre kevesebbet publikált, ami talán azzal magyarázható, hogy mind több idejét vette igénybe a bolt vezetése. ...Verseit és hasonlatokban gazdag beszámolóit olvasván felmerül a gyanú, hogy jóval több verset írt, mint amennyi az újságokban megjelent. Bevallom, még mindig abban reménykedem, hogy egyszer megtalálom verseskötetét.

Küzdés

Fáradt vagyok, ellankadt karom
Munkára képtelen.
Küzdök az árral, ah, de hiába...
Mert utam végtelen.

Titáni erővel küzdöttem,
Míg volt bizodalمام,
De most már ez is elhagyott és
Nincs sehol nyugalmam.

Tépett vitorlával hányódik
Rozoga csolnakom,
Hullámról, hullámra evezek,
Nincs sehol otthonom.

Fáradt vagyok, fogytán van erőm,
Teremtő Istenem,
A zajló habokon, ugyan még
Meddig kell küzdenem?...

W. G.

Mezőtúri Hírlap, 1901/33. szám, augusztus 18., 1. oldal, Tárcza rovat

Ábránd

Szerelmes galambom
Messze vagyok tőled
Messze idegenbe'
Álmodok felőled...
Bükkhavason átal
Repül hozzád lelkem,
Szerelmes galambom,
Szeretsz-e még engem?

Hüs patak vizénél
Andalogva járok,
Az erdők csendjében
Nyugtot nem találok.
Susogó szellőtől
Egyre csak azt kérdek,
Szerelmes galambom,
Szeretsz-e még engem?

Holdsugaras estén
Ősfenyvesek árja,
Büvös szerelemmel
Szívem átal járja.
Nem tántorodik meg,
Hü marad a lelkem,
Szerelmes galambom,
Szeretsz-e még engem?

Visszajövök hozzád,
Hogyha meggyógyulok...
Égő szerelemmel
Kebledre borulok.
De ha hűtlen lennél,
Meghasadna szívem...
Szerelmes galambom,
Szeretsz-e még engem?

Borszék, 1902. augusztus 20.
Weisz Gáspár

Mezőtúri Hírlap, 1902/34. szám, augusztus 24., 1. oldal, Tárcza rovat

A túri lányok

A rügyfakasztó tavaszi napsugár megtermékenyítette a honfikebleket: a szívek fölött kivirult a tulipán, a szívek mélyén feltámadt a nemzeti öntudat. Diadaltűzek gyulladnak ki a szemekben; a lelkes öröm, a hit és a bizalom tüzei lobognak a tettere kész akaratan. Érezzük, hogy mindannyian egyek vagyunk a hazaszereteten.

Harczra készen állunk, míg a vészszel terhes komor fellegek el nem tűntek... S most munkába sietünk, hogy a megfeszült izmok acélerejével alkossunk és dolgozzunk a haza javára. Lelkesedéssel és kitartással, szeretettel és áldozattal meg lehet valósítani Magyarország gazdasági megerősödését. Erőssé és gazdagokká kell lennünk, hogy nagygyá, függetlenné tehessük a hazát!

Az ellenség feladta hadállását és visszavonult. De a nemzet harcra készen áll.

A jelszó: Pártoljuk a hazai ipart!

Lelkes örömmel adjuk hírül, hogy ez a jelszó csatasorba állítja a túri lányokat. Husvét második napján tartják alakuló gyűlésüket a ref. népiskola nagytermében, hogy tömör sorokba állva széleskörű mozgalmat indítsanak a magyar ipartermékek pártolására. A társadalom minden rétegének ki kell vennie részét a harczból: megvédeni azt ami a miénk. Ennek a mozgalomnak nem szabad, nem lehet hajótörést szenvednie. S ha az iparvédelem minden magyarnak szent kötelessége lesz, ha városunk szépeinek hívó s kérő szózata minden magyar szíven visszhangra talál: akkor megnyertük a csatát.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1906/16. szám, április 15., 3-4. oldal, Közéletünk rovat

Nemzeti küzdelmek

Mint mikor a vihar szétrombolja a gátakat és egy háborgó víztenger lesz a békés folyóból, úgy nő, dagad, árad a lelkesedés, hogy a *nemzeti öntudat*, bilincseit szétfeszítve, életre kelt. Egy magyar virág jegyében hódító utra indul a nemzet közszelleme, behatol a családi élet szentélyébe, megihleti a komor gondokkal küzdő apákat, fellelkesíti az anyákat és e hon virágait s helyet kér a nevelésben, izlésünkben, gondolkodásunkban. A nemzeti eszmék térfoglalását jelenti ez a virág mindenütt, hol a szívek fölött felragyog.

Hazafias közönségünk felbuzdulása jogos reményeket ébreszt a magyar iparosban. Az a lelkesedés, mely a hazafias mozgalom szervezőit és az óriás szervezet minden egyes tagját eltölti, biztosítékot nyújt arra nézve, hogy ez a felbuzdulás nem szalmaláng, hogy a hagyományos nembánomság ezuttal nem lesz megölője annak az eszmének, melynek harcosai hazánkat függetlenné, anyagilag erőssé tenni akarják.

Ne tévesszük szem elől, hogy a tulipánmozgalom *nem egyszerű iparpártolási akciót jelent*, törekvése nem merül ki pusztán közgazdasági tevékenységben, hanem *kulturális és szociális irányzata is van*, olyan, melyért érdemes küzdeni mindenkinek aki magyar.

Lehetnek köztünk nézeteltérések a kivitelre, vagyis arra nézve, hogy mely úton jutunk el hamarabb gazdasági, ipari s kereskedelmi függetlenségünkhöz, mindannyiunk közös ideáljához; de abban az egyben nincs nézeteltérés köztünk, hogy ki kell bontakoznunk Ausztria fojtogató öleléséből, le kell

Erdős Gáspár boltja a Rákóczi úton. Ebben az épületben működött évtizedeken át az üzlete.

ráznunk a nyakunkról, a zsebünkéről az osztrák ipar vámpirját, mely az elmúlt korszak évtizedes bűnein és mulasztásain megerősödve kiszipolyozta nemzetünket. Gyarmatává sülyedtünk az osztrák iparnak, mely a gazdasági közösség örve alatt politikai hóbotokat: az összbirodalom eszméjét szolgálta. Vámpolitikájukkal elszigeteltek bennünket; a nemzetközi piacokon meg nem jelenhettünk, s terményeinket, minden felülmulhatatlanul jó tulajdonságai dacára, versenyképessé tenni nem tudtuk.

Iparunk szegény, kereskedelmünk vértelen, mert hiányzanak létfeltételei. Közhelylyé vált a mondás: úri nemzet vagyunk, fiainkat kézművesnek, kereskedőnek nem adjuk. Igaz, általános panasz, hogy iparosaink a modern igényekkel fellépő közönség kíváncsimainak megfelelni nem tudnak. Beszélhetnénk itt az iparoktatás fejlesztéséről, a hitelviszonyok abszolút fejletlenségéről, arról a közönyről, melyet a közönség a törekvő iparossal szemben tanusít. A vád, hogy az iparos pontatlan – sajnos – sok esetben igaz; de ennek oka az a fatalistikus megadás, melyet nyomasztó helyzetük, sorsuk megváltozhatatlanságának tudata szült. A nemzeti fellendülés hatása alatt megszűnnek ezek a bajok is.

Kereskedelmünk szervezetlenségében még inkább érzi azt a gazdasági apályt, mely alatt közéletünk minden tényezője senyvedt az elmúlt évek folyamán. Kereskedőinket a legsúlyosabb közteherek nyomják és emellett társadalmilag ép úgy eltolódtak, mint az iparos osztály; társadalmunk mai keretében alig van hely a kereskedőnek, az iparosnak. Helyet kell adni részükre; intézményeiket elismerni, törekvéseiket pártfogolni kell s akkor lesz önérték, erő s öntudat azokban és a nemzeti fellendülés maradandó hatást válthat ki. Hiányzik az a közszellem, melyet legutóbbi cikkünkben érintettünk, hogy az iparos és a kereskedő önértéküket e nemzet érdekével összhangzásba hozva, szolgálják a mi közös, nagy nemzeti céljainkat: a független, önálló és gazdag Magyarország ideálját.

Nincs égetőbb feladat a magyar nemzeti állam kiépítésénél. Az egységes, egyöntetű, jó népművelés óriás hatásáról nem is szólva, nemzetiségeink magyarosodásából kiszámíthatatlan előnyök áramlanak a magyar nemzeti államra.

A Tulipán-Szövetség programja felöleli úgy a szociális, mint a kulturális nemzeti érdekeket. S hisszük, reméljük, hogy nemsokára megvalósul azok vágya, kik összetartásuk és együttérzésük jeléül feltűzték a tulipánt.

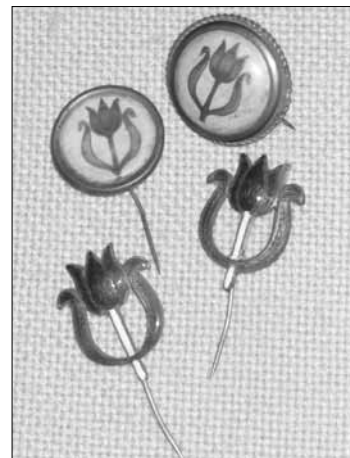
Ezeknek a törekvéseknek, a nemzeti eszmék hódító útján mértföldjelzőt állítottak városunk lelkes honleányai. Vasárnap délutánra, a gymnasium disztermébe hívta össze városunk hazafias közönségét az előkészítő női bizottság megalakuló közgyűlésre. Gyönyörű győzelme volt ez a nap annak a nagy hadjáratnak, melyet a magyar haza szeretetében egybeforrott magyar társadalom indított a nemzeti eszmékért. Ledöntve hevernek az idegen bálványok; az a szép és az a jó, ami az édes magyar haza földjén termett, amit magyar kezek alkottak. Városunk közönsége megmutatta, hogy tud lelkesedni. És ez a lelkesedés a siker biztató reménye.

Ember ember hátán szorongott a gymnasium disztermében, mikor Fülöp Ferencz elnök a gyűlést megnyitotta s beszédében kifejtette a mozgalom célját és elismeréssel emlékezett meg a mezőtúri hölgyek buzgalmáról, melylyel a mozgalmat felkarolták. Utána Dr. Ádám Sándor emelkedett szellemű beszédben ismertette a mozgalom keletkezését, célját. Az előkészítő női bizottság részéről beterjeszti a szervezet vezetőségének névsorát.

Elnöknő: Dr. Nyiri Kálmánné. Társelnökök: Dr. Ádám Sándorné, Dr. Hajnal Fülöpné. Titkárnők: Mártonffy Józsefné, Kálmán Sándorné. Ellenőrök: Dr. Schiff Izidorné, Kiss Lajosné.

Elnök: Fülöp Ferencz. Alelnök: Dr. Ádám Sándor. Titkár: Dr. Spett Ernő. Ellenőr: Dr. Nyiri Kálmán. Pénztárnok: Dr. Biatsy József. Jegyzők: Tóth István, Erdős Gáspár.

Választmány: Dr. Istvánffy Gyuláné, Dr. Spett Erőné, Quirsfeld Irén, Dr. Soos Józsefné, Dörögő Daniné, Mészáros Mihályné, Göllner Hugóné, Kemény Gyuláné, Nádas Gyuláné, Ugray Gáspárné, Dr. Lukács Imréné, Dr. Tóth Zsigmondné, Schreiber Sománé, Kerekes Arthúrné, Otrok Mihályné, Dr. Tóth Imréné, Tóth Matild, Szilasy Irén, Dr. Kelemen Adolfné, Báthory Sándorné, Pikó Pálné, Dobos Mátyásné, Dr. Bentsik Lászlóné, Mándy Lajosné, Törő Ferenczné, Kolozsváry Aladárné, Lukács Bernáthné, Tóth Bálintné, Polgár Istvánné, Bordács Józsefné, Weisz Jakabné, Koritsánszky Endréné,

A Tulipánmozgalom jelvényei.

Hollender Edéné, Fúzy Elemérné, Ádám Esztike, Bodolay Ilonka, Kun Renée, Szarka Róza, Szűcs Eszti, Cs. Tóth Mili, Kiss Erzsike, Bartha Károlyné.

Majd Dr. *Spett Ernő* polgármester emelkedett szólásra. Lelkes, szép szavakban aposztrofálta a túri hölgyek hazaszeretetét és üdvözölte őket Mezőtúr város nevében. *Fülöp Ferencz* elnök megköszönve a közönség megjelenését, a gyűlést bezárta.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1906/21. szám, május 20., 4-5. oldal —> **jegyzet**

Tulipánkert

Az Országos Tulipánkert-Szövetség helybeli fiókja folyó hó 19-én a főgymnasium disztermében választmányi gyűlést tartott, melyet közgyűlés követett.

A közgyűlést dr. *Nyíri Kálmánné* nyitotta meg. Lelkes szavakkal üdvözli a megjelenteket. Nagy és nemes a cél – ugymond – melynek előmozdítására összejöttünk. Ébren tartani a magyar nemzeti közszellemet, tevékeny részt venni a nemzeti mozgalmakban s terjeszteni a magyar ipari és más termékeket, egyszóval pártolni mindent ami magyar. – E nagy és nemes cél buzdítson bennünket kitartó munkára. Munkánk jutalmát bőven megtaláljuk abban a tudatban, hogy amit teszünk, nemzetünk javára tesszük. Engedjék reménylenem, hogy munkálkodásunkban a pártoskodás és széthúzás köztünk nem üti fel fejét – egyetértés által leszünk nagyokká. Kitűzött szent célunk buzgó munkálkodására kérem fel önöket most is.

Fülöp Ferencz elnök a Tulipánkert helyi fiókjának állapotáról beszámolván jelenti, hogy az Izr. Nőegylet nyári mulatsága jövedelméből 162 kor. 54 fillért juttatott hozzá.

Erdős Gáspár jegyző mult közgyűlés jegyzőkönyvét felolvassa. Jegyzőkönyv egyhangulag tudomásul vétetett.

Spett Ernő dr. titkár részletesen ismerteti a központ által leküldött alapszabályokat. *Nyíri Kálmán* dr. felszólalása után az alapszabályokat a közgyűlés egyhangulag tudomásul vette és elfogadta. Dr. *Nyíri Kálmánné* indítványára elhatározta a közgyűlés, hogy a Tulipánkert javára szeptember havában egy mulatságot rendez, melynek intézésével 12 tagu bizottságot biz meg.

Kun Renée a tervezett leányegylet vagyona 178 K. 54 fillért az előkészítő bizottság nevében ajánlja a Tulipánkert helyi fiókjának, mint a túri lányok alapítványát. A közgyűlés a választmány előterjesztésére *Fülöp Ferencz* német társalelnökké, Nagy József német, mezőörsi Nagy Istvánné választmányi tagokul választja. *Fülöp Ferencz* elnök a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Lukács Bernátné* és *Kun Renée* urhölgyeket kéri fel és a közgyűlést bezárja.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1906/35. szám, augusztus 26., 4. oldal

Tulipán est

Az Országos Tulipánkert-Szövetség programját e pár szó fejezi ki: *pártoljunk mindent ami magyar!* Ennek a Szövetségnek helyi fiókja folyó hó 20-án nagyszabású mulatságot rendezett. Már magában az a körülmény, hogy képviselőnk személyes megjelenésével az estnek fényt adott, biztosította

a legteljesebb sikert. A nagy és őszinte érdeklődés, mely társadalmunk minden rétegéből egyformán nyilvánult, a legszebb elismerés *Dr. Nyíri Kálmánné* elnöknő és fáradhatatlan társai buzgalmaért.

A közönség gyönyörűséggel élvezte a szereplők ügyes előadását és játékát.

A műsort egy *élmény* nyitotta meg. Szárnyas angyalkák serege lepte el a színpadot. A színpad mögött felcsendültek a Hymnus akkordjai... És a közönség áhitattal, néma, feszült figyelemmel gyönyörködött az *élmény* szebbnél-szebb, szoborszerű alakjain, kik igazán megérdemelték ügyes rendezőjükkel együtt a tapsokat, melylyel elhalmozta őket a közönség.

A második szám volt *Kun Renée* alkalmi szavalata. Egyszerű és természetes előadásában a költemény hazafias strófái fellelkesítették a közönséget, mely a szép szavalatot zajosan megtapsolta.

A harmadik szám egy kuruczinduló volt. Irták *Kónya Gábor* és *Hatvani Lajos*. Elismerés illeti mindeket. A szöveg szépségét, az erőteljes dallamokat látható gyönyörűséggel élvezte a közönség. A vegyes kar, melyet Hatvani Lajos dirigált, szép munkát végzett, melyért valóban megérdemelték a szerzőkkel együtt a közönség zajos elismerését.

A műsor kiemelkedő száma az „Esernyő” című bohózat volt. Már maga a darab a kacagtató helyzetek és félreértések finom tónusával állandó derűségben tartotta a közönséget, melyet csak fokozott a szereplőknek az az őszinte lelkesedése, melylyel a lehető legjobbat, a tőlük telhető legtükrözőbbet igyekeztek nyújtani. Az előadás menete, a rendezés kifogástalan volt, melyért *Székely Miskát* illeti a dicséret. A legnagyobb elismeréssel kell megemlékeznünk *Ábel Margitkáról*, ki Emmy szerepében messze fölülmélkedett a középszerűsége. Kedves és közvetlen volt alakítása, melyen meglátszott a gondos készültség. Graciusos fellépése, vidám s kedves hangja egy csapásra meghódította a közönséget, mely sokszor és őszinte örömmel tapsolta meg játékát. *Bencsik Erzsike* (Ellen) szerepében ügyes játékaival, melegséggel teljes előadásával nagyban hozzájárult a darab sikeréhez. *Kiss Erzsike* (Mery) a szobalányt adta szép sikerrel és megkapó természetességgel. A bájos Emmynek ügyes partnere volt *Székely János*, (Thisledown Ágoston). Ambícióval igyekezett a férj alakját megleveníteni, ki sokat és ártatlanul szenvedett egy ostoba esernyő miatt. Sokat nevettünk *Székely Miska* (Rawlines Tamás) pompás komikus figuráján. Leleménye és humora derűs hangulatot varázsolt az arcokra. *Józsa Sándor* (Diggs) a kertész szerepében ügyesen megállotta helyét. Elismerés illeti *Freyler Berta* tanítónőt, ki a sugó tisztében végzett kevésbé hálás, de fontos szerepet.

Előadás után táncz következett. A tiszta jövedelem közel 500 K. volt.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1906/44. szám, október 28., 5. oldal

Agyagipari szakiskolát Mezőtúrnak!

(Befejező közlemény)

Számoljunk a múlt alkalommal mondtak után, az adott körülményekkel. Tény, hogy egységes és maradandó iparfejlesztés csak rendezett hitelviszonyok között képzelhető. Míg ezt az önálló vámtérület és a magyar bank megteremtésével nem szabályozhatjuk, addig maradandó értékű iparfejlesztésről alig beszélhetünk. Olcsó hitelhez kell juttatni a kiskereskedőt, forgó tőkét kell adni a kisiparnak anyagbeszerzésre s majd látni fogja a közönség, hogy a magyar ipar lépést tart a külfölddel, hogy kereskedőink súlyt vetnek a honi gyártmányokra és megszerettetik azokat s látni fogjuk, hogy életre támad a magyar műipar, mely ép oly olcsón és kitűnően tud dolgozni, mint a külföld. Kéznel van a példa.

Városunkban van egy iparág, melynek itt évszázados multja van. Ez az agyagipar. Ennek az iparnak van egy pár kiváló képviselője, kik nevüknek elismerést, városunknak tisztességes hírt szereztek munkájukkal. Sőt ismerünk egy derék fazekas- mestert, Badár Balázst, kit rendeléssel a műiparban fejlettebb Ausztriából is megkeresnek.

Csodálatos vaksággal vert meg az Isten minket. Szemünk előtt van a példa s mi nem látjuk. Pedig ezen a téren nagy és eredményes munkát végezhetünk. Még a kezdet nehézségeivel sem kell

megküzdünk. Agyagiparunk fejlődése itt biztos nyomokon halad. Nem kísérletezésekről van szó, hanem programmszerű fejlődésről. Szükség van egy iskolára, mely agyagiparunk elméleti képzését és dologbeli készségét szolgálná. Fel kell állítani egy agyagipari iskolát s vele kapcsolatban az agyagiparosok szövetkezetét. Az állam jelentős segítséget ad, hiszen ez kötelessége, s mi ne riadjunk vissza az áldozattól, mert egy ilyen életképes iparágnak fejlesztése városunk érdeke is. Erősíteni kell az iparos osztályt ott ahol tudjuk, mert nem lehet érdekünk annak az osztálynak a pusztulása, mely egyik főfogyasztója gazdasági terményeinknek.

Itt, mint említettük, nem kísérletezésekről van szó. Agyagiparunk mai rendszertelen állapotában is, régi hagyományokon és kezdetleges berendezésen dolgozó iparosainknak aránylag tisztos megélhetést ad s ha fejlesztjük tudásukat, ha ismereteikben meggyarapodva újabb teret nyitunk meg előttük, ha modern gépekkel felszerelt műhelyeikben többet, jobbat és szebbet termelhetnek és azt szövetkezetük útján a legelőnyösebben értékesíthetik, akkor egy évtized alatt hatalmassá nő agyagiparunk s megsokszorozva mai jó hírét, bő keresethez juttatja iparososztályunk széles rétegét.

Mikor Kossuth Lajos, Bathányi Kázmér gróf, Teleky László gróf 1844-ben megalakították a „Véd-egylet”-et, jelszavuk volt, hogy „a nemzet ipar nélkül szegény”. Közel hét évtized múlt el azóta... A békjőba vert, az agyoncsigázott, a halálraitelt nemzet kiheverte a rettenetes csapásokat; a rázuduló nyomor és szenvedés nem törték meg erejét, hanem csak még inkább megedzették. A nemzet él, de ipart teremteni nem tudott ma sem, mert közgazdaságunk főleleterét lekötötték a közös vámterülettel és ez a nyersanyagtermelésre szorított ország kész prédája a bécsi pénzpiacznak.

Minden eszközt, lássék az bármily csekélynek, meg kell ragadnunk, hogy megerősítsük iparunkat. Kitartó munkássággal elérjük, hogy Magyarország nem lesz többé csupán nyerstermelésre szorított, a bécsi pénzpiacztól függő gyarmat; a gazdasági felszabadulást pedig mihamar a teljes önállóság fogja követni.

A nemzeti ipar lelkes szavai viszhangzottak csak az imént, e lap hasábjain. Most rámutattunk agyagiparunkra, mely kínálkozva-kínálkozik fejlesztésre. Népünk kézügyessége, kedve, hajlandósága megvan, csak gyarló eszközeit kell kicserélni, jó magyar izlését fejleszteni.

A meglegedett, munkás, józan népeknél süket fülekre találhatnak a forradalmi csatakiáltások; társadalmi rendünk ellenségeinek izgatása, a felforgatóknak lázas álomlátása nem zavarja a békés, kitartó, eredményes nemzeti munkálkodásban.

Városunk mai vezetőségében megvan a tette kész akarat; társadalmunk egyik hatalmas szervezetének, a Tulipánkert helyi fiókjának meg van a nagy erkölcsi hivatottsága: az ő kezére bizzuk az agyagipari szakiskola sorsát.

Van ott erő. Csak ne aludjunk!

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1907/30. szám, július 21., 1. oldal (vezércikk)

Az Izr. Jótékony Nőegylet Teaestélye

Aki műkedvelők előadásáról beszámolót mer írni, kiadós legyen a dicséretben, nehogy magára zudítsa a szereplők haragját. Mint nevelt referenshez illik én is ehhez tartom magam. Ámde most, hogy a Nőegylet szilveszteri estélyéről írok, úgy érzem, feszélyez ez az elv, mert érdekesekeket illet a dicséret.

- De ne rohanjunk ajtóstul a házba, jobban mondvá a Nemzeti nagytermébe, mert hisz ez nem is illik, de meg lehetetlen is, mert a közönség már nyolcz órakor zsúfolásig megtöltötte azt a helyet, hová évek óta kitartó szeretettel megy, valahányszor a Nőegylet hívó szava, támogatását kérve, szólítja.

Akármit hirdetnek is a szociologusok az ember egoizmusáról, a testvériség érzése megvan bennünk és a szeretet még a rideg és elzárkózott emberek lelkében is él. Csak tudni kell a módját, ahogyan ezeket az érzéseket a lélekből kiváltani és a jóra, nemesre felhasználni lehet. A Nőegylet vezetőségének sikerült ez. A régebbi teadélutánok sikerei mellé meglegedéssel fűzheti azt az elismerést, melylyel a

közönség a szilveszteri mulatságon csendes munkáját jutalmazta.

Tele volt a nemzeti nagyterme. Derüs hangulatba ringatta az embereket, a jócselekedetet érzése. Vidám társalgás indult meg, mintha az ó-esztendő gondjait temette volna mindenki. Amint a rossz, vétkes ember halála felett kiengesztelődik az élő haragja, úgy a gondterhétől felszabadult lélek is gyorsan felejtí szenvedéseit. Önmagukkal és az élettel kemény harcban álló emberek szívét betöltötte a szeretet s elfelejtették az élet temérdek gondját. A boldogok és megelégedettek pedig – ha még ilyen emberek is vannak a földön – megoszthatták örömeiket, hogy még boldogabbak legyenek...

A jó közönségnek, mely sietett segíteni a Nőegylet szegényein, kedélyes szórakozást nyújtott a műsor minden pontja. Maga a megnyitó *énekkar* pusztja megjelenésével is örömeinkre szolgált. *Szép leányoknak egész serege lepte el a színpadot. Kun dr.* gondos vezetése és *Török Miklós* diszkrét zongorakiséréte mellett meglepően összevágó és szép énekükkel nemcsak megérdemelték a sok tapsot, de szinte biztosították is a közönség jó kedvét.

Kolosvári Aladár felolvasása csak még jobban fokozta ezt a derüs jókedvet. A zsidók históriáját mondotta el egy komikus eposzban. Az elégiai hangulat, a zsidók dicső multján való merengésbe bele- szótt komikum mindvégig kedves és kellemes szórakozást nyújtott. A közönség élénk figyelemmel kísérte és zajosan megtapsolta a felolvasást.

A műsor kiemelkedő és legszebb része volt a szavalat, melyet *Schreiber Ilma* adott elő. Szinte elfogódva, egy erős szuggesztív hatás alatt állva hallgattuk a bájos és szeretetreméltó szavaló ajkáról Kiss Józsefnek az éppen most ünnepelt nagy költőnek *Gedővár asszonya* cz. örökszép balladáját. A komor, tragikus eseménynek drámai gyorsasága kész szavalóművészt is próbára tesz. *Schreiber Ilma* kifogástalanul megfelelt nagy feladatának. A cselekmény drámai fordulatainak minden ereje szépsége feltárult előttünk. A közönség szünni nem akaró tapssal köszönte meg kiváló szavalatát.

Utolsó pontja volt a műsornak, *Ambrozovics Dezső* „*Mogyoró*” című egy felvonásos vigjátéka. Szerelmes história. özv. Pálnénak (*Weiszbrunn Zsigmondné*) két bájos férjhezmenő lánya volt Irén (*Kadelburger Katinka*) és Margitka (*Schalk Mariska*). Irén ki nem állhatja Kohányi Lajos földbirtokost (*Tucsek Lipót*) aki szerelmével üldözi. Hűséggel várja vissza azt az ábrándos fiút, akit egykor meg- gondolatlan hevesességében elutasított. Évek mulva vissza is került Máray (*Erdős Gáspár*), találkozik Irénnel, akit még mindig szeret. A mult emlékeit felidézve megtalálják egymásban szerelmüket. Irén, hogy Kohányit, aki az ő kezét akarja épen megkérni, hogy abban megakadályozza egy mesét mond el a mogyoróról. Máray felfogván a mese célzatát félbeszakítja Irén meséjét, folytatja és megvallja szerelmét. Kohányi látva, hogy Irén szereti Márayt, nem gondol öngyilkosságra, hanem hirtelen elha- tározással megkéri Margitot és így minden szépen, rendjén eligazodik.

Gyöngéd és szeretetteljes volt *Weiszbrunn Zsigmondné* mamája. *Kadelburger Katinka* a szerelmes Irén szerepében megnyerő és kedves volt. *Schalk Mariska* a temperamentumos és Vig Margitka szeretetre- méltó ügyességgel fogta meg Kohányit (*Tucsek Lipót*) aki az egész darabon keresztül megállta a helyét. Máray (*Erdős Gáspár*) igyekezettel illeszkedett szerepébe. Még csak a kiválóan gondos és jó rendezé- sért illeti dicséret br. *Greising Józsefet*.

Hangverseny után teát szolgáltak fel s aztán táncz következett, mely a reggeli órákba nyult.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1908/1. szám, január 5., 4-5. oldal, Mulatságok rovat

Zenevizsga a gimnáziumban

A ifjak lelkében szunnyadó művészi erő szárnypróbálása volt a zenei vizsgálat, mely f. hó 14-én a gimnázium disztermében mutatta be az elmúlt iskolai év eredményét. Eredményét egyszersmint annak a végtelen rajongásnak, mely közel két évtized lankadatlan munkásságával ezernyi akadályt leküzdve, zenei kulturánk alapját vetette meg.

Vécsei Artúr hosszas, kitartó és eredményes munkásságával érdemet szerzett arra, hogy közel husz éves tanári működéséről a tisztelet és az elismerés hangján szóljunk.

Hálások vagyunk neki azért, hogy a zene végtelen birodalmának szépségeit feltárta előttünk és az ifju generációnak olyan zenei nevelést adott, mely nyilvános szereplésükön a közönségnek mindig igaz gyönyörűséget szerzett s nem egy növendékének szép jövőt biztosított.

A gyermek értelmi és érzelmi világának fejlődése kezdetén lehetne-e arra kíváncsiabb befolyást gyakorolni annál a művészi hatásnál, mely az okszerű zenei nevelésben rejlik? A fogékonyság a hang iránt bizonyos mértékig minden emberben megvan. Azt fejleszteni bizonyos határig lehetséges. Ennek

Vécsei Artúr zenekara a Református Fiú Gimnázium tornatermében - 1924.

kiváló bizonyítékát láttuk a zenei vizsgálat során. Egyik-másik növendék játékában felcsillanó tehetség pedig azt a gondosságot és türelmes odaadást igazolja, mellyel mesterük a lelkükben szunnyadó művészi ösztönt kifejeztette. Vonókezelése csaknem valamennyinek ügyes. Technikájuk is dicséretes. Ezek közt is különösen kitűnt Soós Dezső.

A zene nevelőhatása kétségtelen. Az izlést nemesíti, a gyöngédebb érzelmeket felébreszti. A káros szenvedélyek csiráit megöli. Önmegtagadást, önfegyelmézést kíván, mely később az ifju lelkének kormányosa, irányítója lesz az életben is. Hány ifjut von el a kártyától, a mulatozástól a zene; azok nem is válnak oly könnyen a gyorsan változó és

zaklató szenvedélyek játékvá. Az élet gondjai közt a közömbösség, a fásultság sem vesz annyira erőt azon, ki pihenőül a zene eszményi világába menekülhet.

Hálások vagyunk Vécsei tanárnak, aki fáradhatatlan buzgalmának újabb tanujelét adta a kamara-zene társaság megalakításával. Közönségünknek így módjában lesz e magasabb zeneművészettel is megismerkedni. Első ily irányu nyilvános szereplésük tegnap este igen nagy érdeklődés mellett folyt le. Erről bővebben a jövő számban referálunk.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1908/25. szám, június 21., 4-5. oldal, Művészet és irodalom rovat

Hangverseny

A Mezőtúri Zenekedvelők első nyilvános hangversenye igazolta azt a várakozást, mellyel a zeneművészet iránt fogékony közönség vállalkozásuk hírét fogadta. Bizonyos elfogódással és jóindulattal néztük a kised csapat készülődését. A magunk öröme, disze dicsősége lesz az ő sikerük. Az első bemutatkozáson nyoma sem látszott a zavarnak; mintha egy művészi sikerekben gazdag multból meritettek volna erőt és bátorságot, olyan biztossággal mutatták be Haydn, Mozart, Erkel, Csaykovszky, Popper örökség alkotásait. A közönség, mely a hangversenyen megjelent, teljes egészében megértette és méltányolta is azt a kulturális törekvést, mellyel a zenekedvelők társasága a zeneművészetet a maga klasszikus mivoltában igyekezik velünk megismertetni. Vécsei Arthur csak a maga művészi erejének tudatában és avval a - mondhatni - páratlan közkedveltségével vállalkozhatott olyan feladatra, mellyel - ha sikerrel végzi - művészi tudását és ambícióját koronázza meg. Türelmének, odaadásának gyümölcsét, munkásságának eredményét mutatta be avval az előkelő társasággal, mely kulturális feladatának tudatában gondos készültséggel lépett a nyilvánosság elé. Érdemüknek elismerését találják meg annak a kis számu, de lelkes közönségnek rokonszenvében, mely igaz lelki gyönyörűséggel élvezte a nagy mesterek örökéletű alkotásait, gondosan kidolgozott szép játékvukban. Ma még ugyan kicsi a közönségük, de *a zene lebilincselő erejével, szépségének ellenállhatatlan varázsával előbb-utóbb meghódítják mindazokat, akiknek kedélyére a művészi széppel hatni lehet.* Azok a gigászi alkotások, melyek Istentől kiváltságosan kegyelt zsenik megnyilatkozásai, lehetetlen, hogy utat ne találjanak művelt közönségünk lelkéhez.

A hangverseny kiemelkedő, különösen kedves része volt Bordács Etelka urhölgy gyönyörű szavalata. Várad Antalnak egy szép költeményét hallottuk tőle finoman csiszolt előadásban. Az emlékeit felidéző özvegy asszony hangulatát őszinte, meggyőző színekkel festette. A bájos szavaló közvetlen előadása teljes egészében érvényre juttatta a költemény minden szépségét. A közönség hosszantartó tapssal fejezte ki elismerését.

Közben még Nagy József dr. magyar népdalokat énekelt kellemes szép hangon, Cserefalvi Farkas Kálmán diskkrét zongorakiséréte mellett. Ráadásul a közönség zajos tapsaira, egy subtilis francia dalocskát, a Pierre és Ninon dalát énekelt. Igazán megérdemelte a tapsokat.

Köszönettel tartozunk a Zenekedvelők társaságának ezért az estért. Haladjanak a kitűzött cél felé és a közönség szeretete velük marad.

E.

Mezőtúr és Vidéke, 1908/26. szám, június 28., 5. oldal, Művészet és irodalom rovat

Vécsei Artúr zenetanár közismert zenekarával.

BOTYÁNSZKY JÁNOS EVANGÉLIKUS ESPERES EMLÉKEZETÉRE

Lánya, Dr. Jaksits Dezsőné Botyánszky Lenke visszaemlékező írásával

Éveken át tartott – országos sajtóvitát kavarva – 1984-től egy áldatlan szégyenteljes helyzet, melynek főszereplője a városi kórház udvarán álló Czebe-féle „Kossuth-ház” volt. E 48-as emlékház lebontását, melyen műemléktábla is áll, az akkori városi tanácsi vezetés elrendelte. E rendeletnek az egészségügy akkori műszaki igazgatóhelyettese, Cs. Kiss Imre – végigjárva a hivatalos fórumokat az egészségügyi minisztériumig – ellent mert állni. A 48-as emlékház megmaradása melletti nyílt kiállást kevesen merték vállalni.

Dr. Jaksits Dezsőné
Botyánszky Lenke

Ezek közé tartozott Dr. Jaksits Dezsőné Botyánszky Lenke. Nyílt levele a Magyar Nemzetben 1988. március 15-én jelent meg. Ebben az írásban arról tett vallomást a szabadság eszméjét mélyen magáénak érző asszony, hogy erős elkötelezettsége honnan származik, milyen gyökerekből eredt és táplálkozott egész életén át. Mindezeket túl másról is beszélnek a sorok.

Az emberi tisztesség és helytállás éneke született meg tolla nyomán. Gyönyörű emléket állítva ezzel szeretett édesapjának, a nagy tudású, kiváló evangélikus lelkipásztornak, Botyánszky Jánosnak.

Lenke már nem érthette meg a Czebe-Kossuth ház fölüjlesztését. Törékeny fizikumát és idegrendszerét a rátörő betegség legyőzte. 1989. július 7-én „Apró” – ez az erős „szabadlelkű diák” elment örökre. De szép vallomása megmarad, és őrzi mindkettőjük emlékét. Álljon itt az írása mindkettőjük emlékeztetőre igaz szeretetünk és tiszteletünk jeleként.

– Kissné Mikes Éva –

Dr. Jaksitsné Botyánszky Lenke:

KÖZÖM A SZABADSÁG ESZMÉJÉHEZ...

Egy Kossuth-kép máig ható fénye

Örömmel olvastam a Magyar Nemzet január 30-i számában Búza Péternek a Kossuth-ház ügyével foglalkozó cikkét.

Mi közöm hozzá?! – kérdezhetnék. Igaz, én nem vagyok felelős beosztású állampolgára ennek a hazának. Atyai nagyapám, aki szűrszabó mester volt Medgyesegyházán, széles látókörű, olvasott ember. Gárdos Mariska – például – a magyar nőmozgalom politikus asszonya Medgyesegyházán járva a Moravszky Mátyás által szervezett nőgyűlésen nagyszüleim házában udvarán tartotta meg beszédét. Édesapám egyszerű, fehérre meszelt falú lakószobájában a főfalon függött Kossuth Lajos színes nyomtatú képe az aradi vértanúk mindannyiunk által ismert nagyalakú, színes nyomással készült emléktáblója.

Botyánszky János
(1894 – 1976)

Édesapám evangélikus lelkész, majd esperes lett. Szegény, sok gondal küzdő szülein segített, és hogy testvéreinek több jusson, ösztöndíját hazaküldte minden évben, s hogy némi keresethez jusson, lajtos kocsival hajnali 3-4 órától járta Békéscsaba utcáit, s evvel hordta a vizet... Gyengében tanuló társainak adott órákat.

Vallom, hogy a mindenkori tisztességes és becsületet követelő helytállásban meghatározó szerepe volt a kicsiny ház szobájában függő két képnek. Hivatalos dokumentumok tanúsága szerint már gimnazista korában több ízben ő volt a március 15-i ünnepségek diákszónoka. Minden bizonnyal ez sem volt véletlen! Az I. világháború idején, már mint teológus hallgató – Pozsonyban – önkéntes betegápolónak jelentkezett egy frontkórházba. Egy évig teljesített szolgálatot olyan helyen, ahol szenvedés, vér és könny

volt az úr. Teológia elvégzése után kiváló tanulmányi eredménye birtokában megérdemelten pályázhatott külföldi ösztöndíj elnyerésére, amit meg is kapott, s Jénában, a világhírű német egyetemen egészíthette ki tudását. 1919. március 15-én már mint a szentesi evangélikus egyház segédlelkésze olyan ünnepi beszédet mondott Szentesen a Kossuth téren, amely szinte forradalmi tüntetéssé vált.

Beszédében véres valóságként harsant a nincstelen, éhhalállal küszködő kubikosok ezreinek munkát-kenyeret jogos követelése. Tudatosan vállalta, hogy tettének súlyos következményei lehetnek! (Voltak is..., de Szentes népe, a kisemmizettek, a nincstelenek, a tanyavilág zsellérei egy emberként megvédték papjukat!) Principálisa, a nagy tekintélyű és nagy tudású Petrovich Soma egyenes ági leszármazottja volt Petőfi Sándor édesapjának. Ismét feltűnik ugye 1848-49? 1926-ban lesz parókus lelkésze a szentesi gyülekezetnek.

Édesapám 1934-ben került Mezőtúrra, ahol 1976-ban bekövetkezett haláláig élt. Itt is hűséges elkötelezettséggel állt azok mellett, akiknek segítő, támogat kézre, tanító, vigasztaló szóra, nyomorúságos életet megkönnyítő cselekedetekre volt szüksége. Hosszú éveken át tartó kapcsolata volt Mód Aladárral, Darvas Józseffel, Veres Péterrel, Bajcsy-Zsilinszky Endrével. Mezőtúrról nem tudta elcsábítani sem a felkínált egyetemi katedra, sem a nagyobb, gazdagabb gyülekezetbe való többszöri meghívás. Milyen nemes, és nagyszerű dolog volt, amikor édesanyám és az ő munkája nyomán Túlakörösön felépült a tanyai kultúrház! Irodalmi, történelmi előadások, népszínművek, néptáncköri, dalolással színezett estéknek indult meg a sorozata. Édesanyám a Hadigondozottak Országos Szövetsége Szolnok Megyei Titkársága vezetője volt. Szerényen éltek anyagiakban, de gazdagon szeretetben és lelkiekben. Minden körülmények között a segítség szolgálatát végezték.

1944 őszén nem menekültek el a városból, itt éltünk Mezőtúron 1944. október 7-re virradó éjszaka is. ... Hűséggel maradtak szolgálati helyükön, ahogyan esküvel ígérték és fogadták Isten és az emberek előtt! Nem maradt lelkész akkor Mezőtúron, így édesapám volt a református gyülekezetnek is a pásztorja, és a katolikus hívek gondozója is. Hat évig volt pótrabbija a Mezőtúrra visszatért kevés megmaradt zsidó embernek is. Erről igen szépen emlékezik meg Sós György író-dramaturg a Végtiszteség című kisregényében, amelyből hangjáték is készült Igaz legenda címmel.

1945. március 15-én a mezőtúri Kossuth téren édesapám tartotta a sokezres tömeg előtt az ünnepi beszédet. Nagy dolog volt ez akkor! Senki sem akadt fenn azon, hogy egy evangélikus lelkész-esperes mondja azt a beszédet, amely emlékeztet, vigasztal, bátorít, új életkezdesre serkent.

1948-ban, amikor felavatták – a mai kórház kertjében álló, akkor nyitott parkban – a centenáriumi emlékművet, ott is édesapám volt az ünnepi szónok. Ide is sugárzik a medgyesegyházi kicsiny ház szobájában függő két színes, bekeretezett kép életvitelt, életmódot meghatározó fénye! Édesapám volt az, aki a Hazafias Népfront zászlaját kibontotta a szolnoki színház nagytermében. Szüleim nem hagytak reám vagyont, házat. Ennél sokkal több örökséget kaptam. Megtanultam tőlük, hogy mi a haza, mi a nemzet, mi az érték, mi az, ami egy népet megtart.

S ehhez hozzátartozik a mezőtúri Kossuth-ház is. Ezért az enyém is ez a ház! Ezért a gyermekeimé és azok gyermekeié!

*Botyánszky János emlékére.
Györfi Sándor szobrászművész
alkotása az evangélikus templom
melletti téren.*

FÉNYKÉPÉSZ MŰTERMÉK MEZŐTÚRON

Jegyzet a Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület fotótörténeti kiállításához

A találmányok történetében fontos dátum az 1839-es esztendő. A Francia Akadémián ez év elején tárták a nyilvánosság elé a két művész, a néhai Joseph Nicéphore Niépce (litográfus) és Louis-Jacques-Mandé Daguerre (díszletfestő) találmányát, azt az eljárást, mellyel a sötétkamrában sikerült rögzíteni a fény által létrejött képet. Nehézkes, hosszadalmas művelet volt, de a világ lázba jött a felfedezéstől. Megindultak a további kísérletek. A tökéletesítéssel foglalkozó tudósok közé tartozott a magyar matematikus-mérnök professzor, Petzval József is. Az ő optikai lencséinek köszönhető, hogy a találmányból fényképezőgép lett 1840-ben. A dagerrotípiát igen sokba került, és csak egyetlen példányt jelentett, de 1851-ben jött a kollódiumos, ún. nedves eljárás, mellyel már több példány készülhetett. Körülményes, nehézkes művelet volt ez is.

Fényképész műtermek Budapesten már az 1840-es években megalakultak. A „fényírás” komoly iparág lett. Több jelentős festőművész nyitott műtermet.

Vállas Antal 1840 augusztusában mutatta be a magyar közönség részére az általa készített dagerrotípiás képeket. Erdély fotókultúrájának bölcsője Nagyenyed lett. Kolozsvár híres fotográfusa, Veress Ferenc 1853-ban nyitotta meg műtermét. A magyar vidék lassan haladt a fejlődés útján. Az egyik úttörő, Plohn Illés, aki 1868-ban Hódmezővásárhelyen nyitott műtermet. Fia, József a századforduló körül vette át a műterem vezetését. Plohn József (1869-1944) felbecsülhetetlen értékű néprajzi dokumentációt hagyott hátra. A vidéki műhelyek nyitásában nagy szerepe volt Rónai Dénesnek, aki a budapesti műhely alapítás után Orosházán 1898-ban, majd Mezőtúron és Egerben 1900-ban, később Szolnokon nyitott műtermet. A mezőtúri fényképészet jelenleg ismert legkorábbi adata 1878-hoz kötődik. Az akkori Mező-Túr című újság Ravasz Imre aradi fotográfus mezőtúri működéséről adott hírt. A műtermek egy része csak rövid ideig működött városunkban, és jó néhány fényképésztől mindaddig képet sem találtunk. A felderített helyi fényképész műtermek felsorolását közreadjuk, hiszen fontos várostörténeti momentumok hordozói lettek.

FÉNYKÉPÉSZ MŰTERMÉK MEZŐTÚRON:

1878 **Ravasz Imre**

Aradról jött Mezőtúrra műtermet nyitni.

1880 **Hajdú József**

1892 **Berze Gyula**

Szintén Aradról érkezett, és a Református Gimnázium mellett a Takács-házban dolgozott.

1900 **Rónai Dénes (1875-1964)**

Műterme Bodolayné házában működött. 1875-ben született Gyulán, több külföldi tanulmányút után visszatért Magyarországra. Az egyik legismertebb és legfoglalkoztatottabb magyar művészfotós lett. Folyamatosan dolgozott 1964-ben bekövetkezett haláláig.

1900 **Lukács Lipót**

Az úri kaszinó mellett, 1905-ben új berendezéssel, fővárosi tapasztalatokkal jelentkezett hirdetése. Egy időben a Dózsa Gy. úton is dolgozott Onodi Erzsébet szerint.

1901 **Rozgonyi**

Túron az Erdődy úton a felsőbb leányiskola melletti Bordács-házban nyitotta műtermét.

1909 **Kerpit Kristóf (1876-1959)**

Született Szamosújváron, meghalt Mezőtúron. Felesége Hendrich Irén (1884-1976). Műterme a Kossuth úton, 1937-ben a Református Gimnáziummal szemben volt – talán ideiglenesen.

1916 **Varga Kálmán (Baja 1895-1967) és Társa**

Az Egeressy-házban dolgozott (a mai Nemzeti Szálloda épületében), majd a Piac-, azaz Pétery Károly úton. 1919-26 között működött a műhelye Mezőtúron.

1918 **Tauber T.**

1926 **Maksay László**

Új fényképészetet nyitott a Mészáros mozival szemben (1926), majd a Zsinór utca 203-ban (1927), később a Petőfi út 13-ban dolgozott.

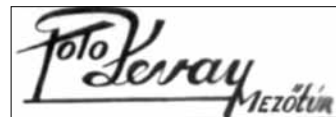
1934 **Ónodi Erzsébet (Hanczár Sándorné) (1900-1984)**

Született Mezőtúron, meghalt Szolnokon. A Kaszinó út 14. sz. alatt, majd 1942-től a Rákóczi úton működött.

1934 Lévay Gyula (1913–2000 Mezőtúr)

A Pétery Károly út 3. sz. alatt.

1945 Bondár Ilona (1909–1973)

A Makkhetessel szemben a Nemzeti Hitelintézet udvarán.

Mezőtúron született Bondár Károly és Torma Irén harmadik gyermekeként 1909-ben. Édesapja egy újság-hirdetésre jelentkezett Mezőtúrra. Miután az állást megkapta, visszautazott Érszalócziába (Erdély) és feleségül vette Torma Irént. Ezután újra Mezőtúrra költöztek. Ilona az elemi iskolát a református iskolában végezte, majd a mezőtúri leánygimnáziumban érettségizett. 1930-ban férjhez ment Fekete Sándor gyomai fényképész mesterhez, ahol kitanulta a szakmát. 1942-ben elváltak és hazaköltözött, szakvizgázott, majd 1945-ben nyitotta meg üzletét. 1949-ben az államosítás miatt kiköltöztették és két évig Lévay Gyulánál dolgozott. Az új munkahelyet a Tündér utcában nyitotta meg, de 1956-ban belépett a Fényképész Szövetkezetbe és innen ment nyugdíjba. Mezőtúron halt meg 1973-ban.

Mezőtúri fényképészek:

Bondár Ilona, Lévai Gyula, Ónodi Erzsi.

Fotó: Ónodi Erzsi

1948 Ónodi Ilona

A Székes út 5. sz. alatti házban.

A fényképliallítás rendezése. Munka közben Patkós Szilveszterné (Icuka) és C. Bordács Lajos.

Az utódok:

Tizennyolc nevesített műtermet sikerült felderíteni 1948-ig. Ezután az 50-es években következett a „szövetkezeti” időszak. A szövetkezeti Fényszöv a Dózsa Gy. úton működött, első vezetője Pogány Lajos volt, utóda Rákosi Viktor. A Fényszöv fiatal fényképészei – Fortuna Mária, Szabó Anna, Uzsoki János, Szilágyi Ildikó, Gyebnár Ilona, Fejes Emma – sokat tanulhattak elődeiktől. Ebben az időben a fényképészek neve a felvételre nem került rá. Azonban ez nem jelentett „névtelenséget”, hiszen ők városunk közismert és megbecsült fényképészei mind a mai napig.

– Összeállította: Kissné Mikes Éva, Dr. Nagy Éva Anna és Szabó András –

VÁROSNAP 2012

2008-ban fogadta el Mezőtúr város képviselő-testülete Szabó András kezdeményezését arról, hogy településünk egy hétvégén arra, hogy tudományos-, kulturális- és sport rendezvényekkel tisztelegjen saját múltja és történelme előtt. Így született meg a Városnap, melynek időpontja minden évben május 14. A tudományos előadások keretében – melynek helyszíne mindig a Városháza Díszterme – 2009-ben Mezőtúr történelméről kaptunk egy átfogó képet 1526-ig bezárólag, 2010-ben Mezőtúr régészeti kutatásai és emlékei kerültek fókuszba.

Az idén pedig a város irodalmi élete került feldolgozásra az 1800-as évek végétől napjainkig. Áttekintettük a Református Gimnázium kiváló irodalmárainak munkásságát (Kolozsváry Aladár, Szép Ernő, Tamkó Sirató Károly), majd két Mezőtúrhoz kötődő jeles költő munkásságáról hallottunk önálló előadást. Vass Krisztián irodalomtörténész Erdélyi József irodalmi életpályáját mutatta be, ezt követően Achs Károly a Teleki Blanka Gimnázium régi növendékének, Nagy Emmának néhány költeményén keresztül szemléltetette a versmondás módszertani kérdéseit. Ennek a napnak a történéseit idézik a következő fotók. Itt tartjuk fontosnak megjegyezni, hogy a jövő évben a Városnap tudományos konferenciájának témája: Mezőtúr képzőművészeti életéből a XIX. században itt élt és alkotott festők, grafikusok bemutatása.

A 2012. évi Várospan Vass Krisztián tartott Erdélyi Józsefről előadást.

A Várospanapi irodalmi előadások hallgatósága.

A 2012. évi Várospan keretében Mezőtúr irodalmi életéről tanácskoztak - Achs Károly a versmondás módszertani kérdéseiről tartott előadást Achs Júlia közreműködésével.

A Várospanon rendezett irodalmi konferencián Pályi Zsuzsa mutatta be Szavak című verseskötetét.

Egy költő emlékére

NAGY EMMA
(1895-1957)

Nagy Emma

1912. januárjában egy kedves szép vers jelent meg a Mezőtúr és Vidékében „A zsarátnok meséje” címmel. A vers szerzője egy 16 éves diáklány volt, aki Mimosa aláírást használt neve helyett. Ez a lány akkor már elköteleződött a költészet iránt, fiatal lelke egy eszményi világról ábrándozott, hitt a jó szándék, a szépség és igazság erejében. Nagy Emma volt ez a diáklány, aki ekkor a Felsőbb Leányiskola (Teleki Blanka) VI. osztályos tanulója volt. A magyar történelem tantárgyban a legkiválóbb, „szavalatban a legkitűnőbb” – az iskolai értesítő szerint. Kiváló tanuló volt annak ellenére, hogy nagyon rosszul látott. Egyik szemére szinte vak volt a családi emlékezet szerint.

Édesapja Nagy Árpád, a református népiskola (elemi) fitanítója és igazgatója, természettan, vegytan, földrajz tankönyveket írt. Édesanyja, Freyler Erzsébet, szintén pedagógus volt. (A Freylerék egy része a Szabadfi nevet használta.) Hatan voltak testvérek (Erzsébet, Árpád, Irén, Ilona, Emma és Etelka), és a Kürt utcában laktak az ún. „Kőkastély” szomszédságában.

Emma Túrkevéen született, 1895. március 13-án. A család ott élt, de néhány év múlva, 1899-ben Mezőtúrra költöztek. Az elemi iskoláit és a Felsőbb Leányiskolát Túron végezte. Az akkor még csak hat osztályos leányiskola elvégzése után, különbözeti vizsga letételét követően került a szatmárnémeti református tanítóképzőbe. 1914-ben kapta meg a tanítónői oklevelét kitűnő és jeles eredménnyel. Ki nevezését nem fogadta el, mert a továbbtanulás mellett döntött. A Budapesti Állami Erzsébet Nőiskola polgáriskolai tanítóképző intézet (ma Teleki Blanka Gimnázium) nyelv és történettudományi szakcsoportjába nyert felvételt. Itt szerezte meg polgáriskolai tanítónői oklevelét szín jeles eredménnyel 1917 júniusában.

A bátyja, Nagy Árpád Marosvásárhelyen már ekkor gimnáziumi tanár volt. Az ő segítségével pályázta meg az ottani polgáriskolai állást. Így került Erdélybe. Marosvásárhelyen mint lelkiismeretes tanárt ismerték meg, akiért a tanítványai lelkesedtek. A vers akkor már életének tartozéka volt. A „Pásztortűz” című lap írói eszmetársai lettek. Áprily, Nyírő, Kapusi és a többiek tisztelték és becsülték. 25 éves volt, mikor 1920-ban Marosvásárhelyen megjelent első verseskötete „Verseim” címmel, de a rákövetkező évben bátyjával együtt kiutasították Erdélyből a Trianon után kialakult politikai helyzet miatt. Hazakerült Mezőtúrra. Óradíjas tanárként dolgozott Szarvason és Ráckeven, majd Rákosligen, ahogy az akkori nehéz időkben lehetséges volt. Ez idő tájt verseinek hangulata, mondanivalója a súlyos történelmi helyzetet, saját kiszolgáltatottságát tükrözi. Közben barátságot kötött a Nyugat íróival. Osváthtal, Ignatusszal, Erdélyi Józseffel, Szabó Lőrincsel levelező kapcsolatban állt.

1924-ben jelent meg Megkötözve c. kötete Mezőtúron a Corvina nyomdában. Szép címlapját Túri Polgár István – Pesten élő művész mives – grafikája díszítette. E kötet megjelenése után írta Dr. Boross István kitűnő irodalomtörténész a következőket: „Az állami leányiskola büszkesége Nagy Emma, e finom hangú modern költő, kit a Versek c. kötete megjelenésekor (Marosvásárhely) erdélyi írónak könyveltek el, de származása, második kötete (Megkötözve) és egyénisége a túri élet talajára utal.”

1935-ben az „Árva nő balladája” jelent meg szintén Mezőtúron (Corvina), majd 1936 karácsonyán az „Asszonynak lenni” Gödöllőn. E kötetét férje kedvéért jelentette meg karácsonyi ajándéku imádott társának.

Férje, Steininger Jenő agráregyetemi tanár volt, aki később Soltra magyarosította a nevét. A II. bécsi döntés (1940) után, mikor az elszakított terület egy része visszakerült az anyaországhoz, ő is visszahelyeztette magát. Kolozsvárra kerültek. Férje az Akadémiára, ő iskolába. De újra jött a határmódosítás. 1944-ben Keszthelyre irányították őket. Majd mikor Gödöllőn megnyílt az agráregyetem, mindketten oda lettek kinevezve. Pestről jártak ki munkahelyükre. Közben versei meg-megjelentek lapokban. Az Erő, a Magyarság közölte olykor verseit, és a mezőtúri újságok. Közben még szerzett egy diplomát.

Solt Jenő az ötvenes évek diktatúrájának áldozata lett. Szót emelt a rossz agrárpolitikai döntések

ellen, és mivel beteg feleségét nem akarta meghurcolásnak kitenni, a halálba menekült. Ismerte a mérgező növényeket. A Gellért hegyen találtak rá.

Nagy Emma tanári és írói munkássága mellett nagyon sok pódium rendezvényen vett részt. Több ízben szerepelt Mezőtúron is irodalmi estéken Szép Ernő, Erdélyi József, Móricz Zsigmond, Pucz Jakab zeneszerző, Benkő Gyula tanár és mások társaságában. Komoly irodalmi körök nagyra értékelték munkásságát. Ismertségét, elismertségét mutatja, hogy több nagy jelentőségű költő ajánlotta egy-egy versét Nagy Emmának (pl. Áprily Lajos: Tündérhatáron, Remenyik Sándor: Gát), és több rajongója írt hozzá ódaszerű költeményt. Utolsó kötete félbe maradt, betegsége kiütötte kezéből a tollat. 1957. március 8-án 5 nappal az 62. születésnapja előtt halt meg. Kívánságára szülei mellé a mezőtúri felsőrészi temetőbe helyezték el örök pihenőre.

Mezőtúr kiváló irodalomtörténész tanára, Dr.

Boross István írt több ízben róla. 1934. május 5-i fellépése után így méltatta a Mezőtúri Újságban: „Gyöngéd és mégis erős, asszonyias és mégis férfias strófái nem csak mielőttünk drágák, értékesek, de ott az irodalmi legfőbb fórumokon is megmérettettek és súlyosnak találtattak.”

– Kissné Mikes Éva –

Nagy Emma – 1921-ben a Kürt utcai házában családjával körében.

Nagy Emma: Gróf Teleki Blanka emlékéhez

Nagyasszonyunk... Az ország félhalott...
jaj messze van korod gyönyörű álma!..
De lelked nagy közelségben ragyog. –
Oh nézz le ránk, sok késő tanítványra!...

Nagyasszonyunk... negyven nap, negyven éj,
Vízről mese. – Mi vérőzönbe fultunk!
Hömpölygött a gyilkoló szenvedély.
Fejünk felett összezsapott a multunk!...

Nagyasszonyunk...! Szörnyű vérőzön volt...!
És jajgattunk: Nincs testvér! Nincs barát!
– Rá megszólal sok halhatatlan holt:
„Van kulturánk! Ez lesz az Ararát!”

Fordult korod, Nagyasszonyunk, a szent:
És Petőfi újra fennen szavalt,
És sápadtan Madách is megjelent.
És – Kossuthról is tudják még a dalt!...

Nagyasszonyunk...! A börtönt Te tudod,
Kőkoporsód volt Kufstein börtöne.
Most jaj, néped szörnyűbb sorsra jutott:
En-földjén lelt iszonyu börtönre!

Egy nagy Kufstein a Kárpátok sora,
Kufstein a déli sik, nyugati hegy, –
Ily nagy börtön nem volt eddig soha!...
S jaj, ki kapujához döngetni megy!

Nagyasszonyunk, - türjük világ sarát
S visszajárnak a halhatatlanok...!
Kulturánk az egyetlen Ararát –
S régi csucsán szived is ott ragyog...

Régi csucsán áll első iskolád,
Régi csucsán ragyog piros szived, –
Megnyitottad iskoláink sorát
S mi vagyunk utadhoz holtig hívek!...

Nagyasszonyunk! Kufstein az életünk, –
De az álmunk szabadságról dalol!
Te vagy erősítő példa nekünk,
Szived ide lángol a sir alól!

Oh nézz le ránk, sok késő tanítványra,
Árassz hitet hittelen durva korra –
És mondj áldást vidéki iskolánkra,
Mely nevedet boldogan-büszkén hordja!

Nagy Emma:

A vers

Az életemet vele élem
A vers a pirosabbik vérem,
s rokonaim ilyen vér szerint vannak,
Én versekkel lelkenedezek magamnak
Örömkön és tragédia csúcsán.
Különös életem külön jussán
a vers a sorsom ajándéka.
Az. Az!.. Halálos nagy játéka
szívemnek és testemnek és szavamnak...!
Verseken át belém szeretnek
versek miatt csúfosan megtagadnak.
A vers az én kitágult életem!
A versek úgy valahogyan – karok:
Megölelem azt, akit akarok!
S híd is a vers profán fejek felett:
Átjön rajta hozzám, aki szeret!..

A vers az én kitágult életem –
óh mindennél több a vers nekem!
Több az örömnél, több a csóknál,
több minden, minden földi jóknál!..
A vers melegít, a vers lángol –
a vers, a vers, – a vers a mámor!
Úgy mondom, hogy: Az életem bora
Kínálja csöngő lelkek pohara –
s kiiszom csöngő lelkek poharából
fenéig és szomjúhozom rogyásig,
iszom: az utolsó Áldomásig,
mikor a magam poharát elejtem..

De addig vers!
Hogyha aszú, ha rámpás:
csak adjátok, mert mámorokba-rántás
s aki adta, soha el ne felejttem...

ERDÉLYI JÓZSEF ÉLETE

Az utolsó királysas

ERDÉLYI JÓZSEF

(1896-1978)

Erdélyi József a XX. századi magyar irodalmi élet kiemelkedő egyénisége, a népi írók első nagy költője, itt bontotta szárnyait Mezőtúron. Első versei itt jelentek meg, vagy innen küldte próbaútra más lapokhoz. A mezőtúri református gimnázium tanulója volt 1912. szeptemberétől 1915. márciusáig, amíg a háború el nem szőlította az iskolapadból. Ezután a harctérről küldte írásait az iskola igazgatójához és a túri újsághoz. Később is sok kapocs fűzte városunkhoz, és számos verse őrzi Mezőtúr emlékét. A két háború közötti helyi sajtónk többször foglalkozott személyével. Versei a harmincas és negyvenes években gyakran jelentek meg a mi lapjainkban is, ám költészetéről és az irodalomban elfoglalt helyéről sokáig nem esett kellő szó. Ennek oka van. S ebből kifolyólag életművének mélyre ható elemzésével sokáig adós volt a tudomány és a publicisztika is, annak ellenére, hogy Németh László 1928-as tanulmányában ezt írta róla: „Erdélyi József költői nyelve sokízű és mélyről magyar... Őneki sikerült először igazán a népdalból kinőtt, azzal rokon gazdagságú és rokon hangszínű műdalt teremteni. Egyéni értékein túl ez az ő kultúrtörténeti jelentősége. Ő az irodalom Kodálya.”

Erdélyi József

1896. december 30-án született a Bihar megyei Újbátorpusztán. Bátor román település volt, ahol az Erdélyi nevet Árgyelánnak mondják. Ezért szokták gyermekéveiben Árgyelán Jóskának emlegetni. Apja, Erdélyi János béres, majd béresgazda és végül kulcsár volt. Anyja, P. Szabó Erzsébet a közeli

faluból, Árpádról származott. A szülők hat fiúgyermeke közül József a harmadik. Árgyelán Jóska az árpádi református elemi iskola negyedik osztályának elvégzése után (ekkor apja már az Erdélyi nevet használta) középiskoláit a nagyszalontai református gimnáziumban, a dévai tanítóképzőben és a mezőtúri református gimnáziumban végzi. Innen vonult be 1915. márciusában katonának. Galíciában harcolt, majd 1916-ban hadi érettségit tett, szintén Mezőtúron. Ezután tiszti iskolába vezényelték Kolozsvárra. Az összeomlaskor hadnagy volt. 1918-ban joghallgató volt, majd bölcsész akart lenni, de pénzét elköltötte könyvekre. 1919-ben újra besorozták, de 1920-ban otthagyta a katonaságot, ami miatt később meggyűlt a baja a hatóságokkal. 1921-ben Szegeden letartóztatták, és kitoloncolták Romániába. Ott Fogaras várába internálták. Szabadulása után visszaszökött Magyarországra, és íróként próbált érvényesülni.

Bár a korábbi években is sok verset írt, jelentős irodalmi fórumokon való bemutatkozásra nem volt alkalma. Költői pályája, karrierje 1921-től indult meg, amikor Móricz Zsigmond a Nyugatban leközzölte öt versét. Egyébként nagy szegénységben élt. Gyalog járta az országot, mint annak idején Petőfi, hogy megismerhesse minden zugát, nyelvét, szokásait, értékeit. Első kötete „Ibolyalevél” címmel 1922-ben jelent meg Szabó Dezső ajánlásával a Táltos Kiadónál, és nagy feltűnést keltett. Majd két év múlva az Athenaeumnál a „Világ végén”. Ám az Ady utáni irodalmi hangulatban a modernista irodalmi körökben az ő egyszerű, földszagú, népies hangú költészete fanyalgásra is okot adott. Emiatt a tőkeerős kiadók tartózkodtak tőle. Saját kiadásában jelentette meg következő köteteit: Délibáb és szivárvány, Az utolsó királyság, Kökényvirág, stb.

1925. januárjában megnősült, Kiss Ilona pápai óvónőt vette el feleségül. Még ez év novemberében megszületett Honor lányuk. 1928-ig Pápán laktak, ezután 1939-ig Pilisszántón, ahol felesége állást kapott, majd Pesterzsébeten 1944-ig. Közben különböző lapoknál publikált. Az Est, a Népszava, a Kelet Népe, a Válasz helyet adtak írásainak és verseinek. De közelgett az az idő, amikor a hitleri lídércnyomás ördögi propagandája összekuszálta a társadalmat és az emberek tisztánlátását. Ő is megbotlott. 1937. augusztus 2-án jelent meg a Virradatban az a verse, amelynek megjelenése után valósággal leírták – nem csak mint költőt, hanem mint embert is – jó időre. Ez a „vétke”, a Solymosi Eszter vére című verse jóvátehetetlennek bizonyult. S Erdélyi, aki széles körben elismerten a két világháború közötti népi irodalom ösztönző alakja, példája, termékenyítő forrása volt, aki a falukutató írókat másfél évtizeddel megelőzte, e meggondolatlan mozdulatával előidézte írói karrierje hanyatlását, megpecsételte önnön sorsát. A népi mozgalom berkeiben is megrótták kilengéséért, de változatlanul nagy költőnek tekintették, s nem akarták hogy kiszoruljon az irodalmi életből. A Bartha Miklós Társaság megjelentette a Fehér torony című kötetét (1938), mely a kritikusok szerint – még a történetek után is – nagy költő műve. De miután belekerült néhány szociális izzású lázító költemény, a hatóság elkoboztatta. Újabb verseit a Magyar Élet és a Magyar Út közölte. 1939-ben Püski Sándor sokat tett Erdélyi megismertetéséért. Ő jelentette meg nyelvészeti írásait „Árdeli szép hold” címmel. Ugyanebben az évben alapított egy szövetkezetet „Tücsök” névvel, melybe maga köré gyűjtötte korának jeles alkotóművészeit. Közéjük tartozott Móricz Zsigmond, Sinka István, Veres Péter, Medgyesi Ferenc a szobrász és Barcsai Ferenc festőművész is. Legjelentősebb kötetét 1940-ben adta ki „Emlék” címmel, melybe összegyűjtötte eddigi verseit, elbeszélő költeményeit, rapszódiait, verses meséit. E könyve három kiadást ért meg, de néhány nagy és plebejus indulatú versét ebből is ki kellett hagyni (pl. Lovaspóló a vérmezőn, Magyar család).

A negyvenes évek első felében még három kötete jelent meg, többek között önéletrajzi írásai is, melyek nem mentesek indulatoktól. Vitacikkeket írt, s ezektől már művésztársai is nyilatkozatban távolodtak el. 1943-ra elszigetelte magát a népi mozgalomban is. 1944. októberében behívták munkaszolgálatosnak. Ekkor a nyilasok elől vidékre menekült, majd Németországba és Ausztriába. 1945. októberében jött haza. Illyés Gyula tanácsára szülőföldjére ment, ahol a lakosság bujkálásában pártolta. 1947-ben mégis visszatért Magyarországra, és jelentkezett. Nem sokkal ezután a népbíróság néhány verse miatt három évi börtönre ítélte, ahonnan egy év múlva amnesztiával kiszabadult. Ezek után traktoristaként, majd dekoratőrként kereste kenyerét, ugyanis kiváló rajzoló és festő volt.

1954-ben lánya unszolására megírta az emberiséget megkövető énekét, a Visszatérést. Ettől kezdve újra publikálhatott az irodalmi sajtóban, és rangos kötetekbe, antológiákba is beválogatták. 1954-től a

Királyhágó utcában élt, ott írta őszikéit. 1959-től az 1978-ban bekövetkezett haláláig még hét verseskötete jelenhetett meg. Összességében életében 1922-től 1977-ig 37 kötete látott napvilágot. A halála után megjelent 4 könyvvel mindmáig 41 kötet jelzi munkásságát. Életművének igazi értékeit az elkobzott

Erdélyi József költő tollrajza.

„Fehér torony”, és a bezúzott „Emlék” mutatta meg legteljesebben. 1995-ben a Püski kiadó jelentette meg összegyűjtött verseit ugyancsak Fehér torony címmel.

Utoljára halála előtt néhány hónappal járt a költő Mezőtúron hajdani iskolájában, 1978. május 26-án a Megyei Könyvhét megnyitóján és egy rendhagyó irodalomórán. 82 éves volt ekkor. Eljött még egyszer utoljára a „kínai” – így hívták tanuló társai ferde szemű és csíkos tornadressze miatt – hogy búcsúzóul szembetalálkozzon saját ifjúságával, önmagával a

hajdani Pegazusra szállt diákkal, Barna Dénessel (ez volt akkor írói álneve), a kedves barátokkal, az egykori tanárokkal, felejtethetetlen igazgatóival, s elbúcsúzzon a fűzfás gáttól, a Berettyótól, a bőrhídtól és mindentől, ami ide kötötte örökre. Nem sokkal ezután, 1978. október 4-én meghalt.

1980-ban az akkor Dózsa György nevét viselő középiskola 450. évfordulójának ünnepségén egy emlékszoba őrizte Erdélyi József tárgyait bútorait, festményeit, kötetait, melyet lánya, Honor ajándékozott az Alma Maternek. Ezt az emlékszobát sajnálatos módon rövidesen felszámolták. Nagy kár. (Én még láttam kitűnő akvarelljeit.)

1996-ban jelent meg Szilágyi Ferencnek egyik emlékkönyve a túri gimnáziumról, melynek „Önképzőkör remekírókkal” a címe. E könyvében a szerző számtalan eddig nem ismert dokumentumot ad közre Erdélyi József túri éveiről és kapcsolatairól. Ismeretes még Varga Lajos tanár úr kitűnő, alapos, Erdélyi Józsefről szóló dolgozata is a „Varga Lajos összegyűjtött írásai” című, Túri Fazekas Múzeumi füzetek II. kötetében, mely megjelent 2003-ban dr. Tolnay Gábor szerkesztésében.

Erdélyi József születésének 100. évfordulóján az egyház kebelébe viszszerért Református Gimnáziumban emlékülést rendeztek tiszteletére. Az eseményen Medvigy Endre irodalomkutató méltatta munkásságát. Ezt Erdélyi József időkori fotója. követte az emléktábla felavatása az Alma Mater Kossuth utcai homlokzatán, melyen dr. Szilágyi Ferenc emlékezett meg a költőről. A mai Református Kollégium iskolatörténeti emlékszobája ismét őrzi és bemutatja Erdélyi József tárgyi emlékeit, művészi hagyatékát.

Nagy álmú költő volt. Vétkezett, bűnhődni kellett. Attól fogva számon kívül rekedt mindvégig. A vétek egyesek szemében elfődte az egész ragyogó életművet. De amit Németh László 1928-ban leírt róla, azon mit sem változtat:

„...Bizony az utolsó királysas ő.”

– Kissné Mikes Éva –

**Erdélyi József:
Érettségi találkozók**

Ki emlékszik rajtam kívül
a mezőtúri piacra? –
Gömbakáccal beültetve
s téglával volt az kirakva;
van még itt-ott aki mint én,
úgy emlékszik vagy még jobban;
bár az ilyenkorú ember
van jóformán kihalóban.

Szerettem azt a piacot, –
vörös téren zöld akácfa, –
kár hogy azokat a fákat
egytől-egyig rég kivágták...
Hány kubikost vittek onnan
erőszakkal Szerbiába? –
a zimonyi hídon veszték
tűzbe-vízbe, mély Dunába...

Eltűnt a gömbakácerdő,
díszkert van a piacon;
gömbakácok árnyékában
rég nem ül már kofaasszony;
ha él még egy a városban,
s jár a város közepében,
idézetet könnyes szemmel,
hogyan volt az ő idejében...

Mikor még ő fiatal volt
s a piacon csirkét árult...
A jelennél mindig szebb és
jobb világnak látszik a múlt;
nagy varázsló mert az idő,
az elrepült fiatalság;
mindent megszépítő bűvész
az időbeli távolság.

Nem változott a nagytemplom;
de hogy tornyának sapkája,
kék lett az a vörös félgömb, –
oda lett a koronája.
Szebb a mai kék sapkánál,
szebb volt az a vörös sapka:
emlékeztette a nézőt
felkelő s lemenő napra.

Hasonlított úgy az egyház
taréjos fehér kakasra,
mely három harang szavával
kukorékol a magasba.
Vörössorrú fehér hattyú
volt az a nagy fehér templom;
úgy énekelt és szónokolt
orgona- és emberhangon...

Nem változott a nagy templom
galériás mecsetornya,
kár hogy elpusztult, hogy órát
nem mutat a toronyóra;
órák után négy égtágra
nem túlköl a harangszó...
De szép volt az ötvenéves
érettségi találkozó!

Ott zajlott le a nagytemplom
fehér tornya árnyékában,
Kiss István kedves barátom
barátságos hajlékában;
ott zajlott le a szép fehér
református nagymecsetben;
nem is zajolhatott volna
soha, sehol annál szebben.

Ott zajlott a mezőtúri
gimnázium dísztermében;
úgy éreztem magam, mintha
a jó Isten tenyerében;
múlt és jelen egy nappá folyt,
egy szép napsugaras nappá,
egy szép órává, szép perccé,
egy álló szép pillanattá.

Négy megmaradt osztálytársak
úgy töltöttünk névsort-listát
s új baráti szövetséget,
mint új négy evangélisták.
Úgy repültek a szép órák,
még veszekedtünk is ketten
Halász Fricivel; olyan jót
régesrég nem veszekedtem.

Diákkori versemre is
emlékezett még Rác Sándor;
megszépült és megdicsőült
bennem is a bús diákkor.
Bájos hallgatóságunk volt:
két szép asszony s három szép lány, –
azt a veszekedő órát
be örömet felújítanám;
írnék arról a szép napról
akármilyen hosszú verset,
úgy érezném, hogy megfogni
nem fogtam meg bár egy percet.

(1966)

Erdélyi József: Bőrhíd

Bőrhíd vitt át a Berettyón:
nádkévéken deszka;
két tizenhatéves ifjú
lépegetett rajta;
lábuk alatt az a bőrhíd,
lába melynek nem volt
ingott-lengett: víz tartotta,
mint felhőt a mennybolt;
mégis átvitt a Berettyón
a szőlőskertekbe,
a Berettyó gátján belül
kis nyárfaberekbe.
Rezgőnyárfák árnyékában
ott leheveredtünk,
két jóbarát, kik titokban
egy kislányt szerettünk;
Pista lemondott javamra,
tett olyan bolondot;
nem értem én azzal semmit,
akármit is mondott, –
ő még remélhetett volna,
én nem remélhettem;
résztvevőleg susogtak bár
a nyárfák felettem;
zöld ágak közt kék ég súgta
hogyan reméljek, higgyek;
én nem hittem, nem reméltem, –
kértem, hogy feledjek...
Nyárfalombok zöld homályán
tündéarc mosolygott,
azt súgva, hogy hála nélkül
nem lehetek boldog...
Nem hittem én, hogy megérem
azt az időt ifjan, –
azt hittem, hogy meg kell halnom,
mert olyan bort ittam,
amelyet egy jó diáknak
nem szabad ízlelni,
s azon a kislányon kívül
nem érdekelt semmi...

Megvan-e még az a bőrhíd,
nádkévéken deszka,
meg az a kis nyárfaberek?...
Rég halott már Pista;
megtörte őt háború és
hosszú hadifogság,
s mit rám hagyott, ha a lány nem, –
enyém a boldogság,
szerelem helyett szívemben,
vén szívemben béke,
s nem kérdezem, életemnek
hogyan mikor lesz vége, –
ott lesz teljes a boldogság,
ahol a békeség,
hol nincs küzdelem a létért,
szegénység, betegség.
Mindegy, ki, mi volt az ember:
élt, szeretett s meghalt...
Vén fejemmel mit tegyek most?
Írok róla egy dalt,
amelyet nem tudtam olyan
boldogtalan ifjan,
most hat gyógyszerül a méreg,
mit oly korán ittam...

Állnak-e még a víz partján
a szép rezgőnyárfák?
Öregek már, ha állnak, ha
őket ki nem vágják, –
álljanak itt örökifjan,
lombjukat rezgetve,
két mezőtúri diákra
árnyékukat vetve!...
Külső oldalán a gátnak
rőzsekazlak álltak,
állnak ma is, védelmére
annak a földgátnak,
hogyan a megáradt Berettyó
át ne szakíthassa,
szennyes vizét Mezőtúrra
hogyan ne zúdíthassa.

A víz partján fűzfaerdő
védte azt a várost
azt a nyáron porost, ősszel
és tavasszal sárost,
azokról vágják a vesszőt
a rőzsekazlakba,
álltak amik hosszú sorba,
katonásan rakva,
mint katonák éjjel-nappal,
készen télen-nyáron,
hogyan fék lesznek a községet
fenyegető áron...
Úgy állnak a rőzsekazlak
azon a párkányon,
mint verseskönyveim is egy
állvány könyvespolcán, –
alkottam valamit, mégis,
annyi idő múltán...
Mezőtúri diákköltő,
kis fűzfapoéta,
kinek a Berettyó gátján
alkalom a séta
versikéket farigcsálni
az önképzőkörbe,
nevét megörökítendő
ott az „Aranykönyvbe”, –
leszel te még híres-neves
koszorús költő is,
ki egy nyelvet, ki egy népet
romlás ellen őriz;
s írsz egy verset a Berettyó
ingó bőrhídjáról,
Szabó Pistáról és annak
ifjú barátjáról...

A Berettyón az egykori
láp hídja.

Erdélyi József:
Egy bujdosó szegény legény

Egy bujdosó szegény legény
Édes honában jövevény,
Síró szeles öreg tanyán
Zörget a nagyház ablakán;
Zörget a nagyház ablakán:
„Kelj fel, kelj fel édes apám.”

„Édes anyám eresszél be,
Kint vagyok a hideg szélbe,
Esik a hó, ázok-fázok,
Boszorkányokkal csatázok;
Boszorkányokkal csatázok:
Vadásznak rám a vadászok.”

Nem lehetsz te az én fiam,
Mer az én fiam odavan,
Oda van a háborúban,
Itthon hagyott minket búban;
Itthon hagyott miket búban:
Várni szoktuk a kapuban.”

„Hidd el apám: én vagyok én,
Fiad ez a szegény legény.”
Lámpa gyúl, csikordul a zár,
Édesapám karjába zár,
Édesanyám karjába zár,
Bátyám-öcsém ágyról leszáll.

Eszek-iszok, tisztálkodok,
Beszélek, oszt elhallgatok.
Kérde tőlem édesanyám:
„Szólj gyermekem, szólj igazán,
Szólj gyermekem, szólj igazán:
Merre bolygasz szét e hazán.”

„Adjál igaz feleletet:
Milyen az a te életed:
Szólj: mit eszel, szólj, mit iszol,
Milyen ágyban is aluszol.
Milyen ágyban is aluszol,
S hogyha egyszer asszonyt hozol:

Milyen lesz az a jányasszony,
Kit a fiam leszakasszon:
Kastélya, gulyája lesz-e,
S lesz-e vajjon egy eressze;
Lesz-e vajjon egy eressze,
Hogy fiamat béeressze.”

Homlokomat megsimítom,
Szomorú szómat indítom.
Visszafojtom könnyeimet,
Ugy sírom el keservimet,
Ugy sírom el keservimet;
„Értem sose fájjon szíved.”

„Enyém a szertelen világ,
Benne minden tövis-virág,
Szép minden az életemben,
Jó minden a életemben,
Jó minden az életemben,
Pásztortúznél – dústeremben.”

„Derékaljam ezer álmom,
Ezer álmom a halálom,
Csipkebokor a szállásom,
Könnyen esik elválásom;
Könnyen esik elválásom –
Sose válok el háláson.”

„Aki nékem kenyeret szel,
Ezüstkéssel eszik egyszer;
Annak ki tölt ezüst vizet:
Isten aranyborral fizet,
Isten aranyborral fizet,
Egy korty helyett vissza tizet.”

„Haza hogyha asszonyt hozok:
Szegény libapásztort hozok,
Aki dolgos és türelmes,
Belém halálíg szerelmes,
Belém halálíg szerelmes
És szelíd és engedelmes.”

„De ha nagygazdagot veszek:
Tengeren is átevezek,
Hogy rá szemet ne vessenek,
Hogy még titkon se vesse meg,
Hogy még titkon se vesse meg
Én sok szegény kedvesemet.”

„Fáradt vagy jó fiam nagyon,
Aludj, az ágy vetve vagyon;
Meleg már a tiszta szoba,
Az uraság hált ott maga,
Az uraság hált ott maga
A múlt héten egy éjszaka.”

„Hogy aludtál, jó gyermekem,
Mit álmodtál, mondd meg nekem.”
„Egész éjjel nem aludtam,
Égetett az úri paplan;
Égetett az úri paplan,
Párnámba majd megfulladtam.”

„Hajnalba lidérces álom
Jött, rosszabb, mint a halálom:
Arany villával az ördög,
Én meg hiába könyörgök;
Én meg hiába könyörgök,
Reggelig csak forgok-hörgök.”

„Három napja itthon hálok,
Egyéb álmot mégse látok.
Szörnyű átok van ez ágyon –
Függjek inkább vastag ágon;
Függjek inkább vastag ágon –
Édesanyám, Isten áldjon!...”

Isten áldjon, édesanyám!...”
„Kedves fiam, jaj de sovány,
Sápadt vagy, maradj még itthon,
Míg a színed megjavítom.
Míg a színed megjavítom,
Ne menj fiam, maradj itthon.”

„Ne menj fiam, int az apád,
Fódja meg anyád a ruhád;
Ha eladom a tehenet,
Nyalka ruhát veszek neked;
Nyalka ruhát veszek neked,
Száz forintot adok neked.”

„Egy forintot adj, ha vagyon,
Ezerszeresét megadom;
Nem maradok, nem maradok,
Itt az ördög rabja vagyok;
Itt az ördög rabja vagyok,
Inkább a pusztába fagyok.”

„Ha már így kell lenni, jól van:
Kevés pénzem a fiókban,
Felét adom az útnak,
Áldásom szegény magadra.
Áldásom szegény magadra,
Jól vigyázz fiam magadra.”

„Édes fiam, Isten véled,
Menj, amerre hajt a véred,
Neked Isten nagy célt adott,
Adjon hozzá akaratot,
Adjon hozzá akaratot,
Erőt, mivel megvíhatod.”

„Édesanyám, Isten áldjon...
„Isten áldjon, én virágom;
Szellő arannyal porozzon,
Felhő gyönggyel záporozzon,
Felhő gyönggyel záporozzon,
Álmodon angyal virrasszon...”

Bátyja-öccse elkíséri
A vasútig és igéri
Nékik ő a regedúsnak
Kincsét vesztes Dáriusnak,
Kincsét vesztes Dáriusnak,
Jön a gőzös, elbúcsúznak.

„Isten áldjon, bátyám-öcsém!
Várjatok csak: megjövök én.
Véreteknél ősi jussát,
Megváltom a láncos pusztát,
Véreimnek ősi jussát.”
„Véreimnek ősi jussát.”

Tornyok, székek, várjak csak,
Közibétek egyszer rontsak!
Hallatok-e zúgó szelet?
Tudjátok-e, mi közeleg?
Tudjátok-e, ki közeleg?
A megváltott százezerek!...

Mejelen:

„HAZÁÉRT!”

Magyar írók Magyarország területéért

VÉRZŐ MAGYARORSZÁG c. könyvében

Szerkesztette: Kosztolányi Dezső

1922

A GYÖKEREKTŐL MÁIG

Őseim nem tősgyökeres mezőtúriak, szüleim a Bánátból, Temesvárról, illetve apám Bilédről került Túrra 1930-ban, miután elvégezte a Budapesti Orvostudományi Egyetemet. Anyámmal 1931-ben házasodtak össze, hozományként anyám nagyszülei megvették a szanatóriumot, ahol apám az alapító, dr. Horváth Ferenc halála után dolgozott. Ez intézmény működéséről Bene András Gyula írt a 2003-ban Mezőtúron megjelent „Mezőtúr város egészségügyének története” című ismeretterjesztő fejezetben. Az abban leírtakhoz annyit fűznék hozzá, hogy nem 12, hanem 16 ágy, nem 2 műtő, csak 1, plusz egy szülőszoba állt rendelkezésre a szanatóriumban. Az épület Damjanich utcai végében elkülönített kétágyas szoba volt. Anyám is sokat dolgozott apám katonai szolgálatra való bevonulásáig, amikor is a szanatórium működése ideiglenesen megszűnt. Anyám intézte a bevásárlást, az egyéb házimunkák elvégzését, segítette két szobalány és egy szakácsnő. Anyám időnként a műtőben vagy a szülőszobában is segédkezett, egy szülésznő volt állandó szolgálatban. Itt jegyzem meg, hogy mennyire korszerű volt annak idején ennek a szanatóriumnak a felszereltsége, hogy még házi telefon is működött a két épület között. Nem lett volna szabad használnunk, de azért többször megtréfáltuk telefonálgatással a felnőtteket.

Szüleim és Jelinek Károly bácsi a szanatóriumban.*

Ebbe a környezetbe születtem 1932-ben, majd 1934-ben megszületett Ede öcsém. Elemi iskolába 1939 és 1943 között jártam a részben osztott katolikus iskolába, a Teleki Blanka Gimnáziumba az 1943-44-es tanévben kerültem. Mivel a gimnázium épületében ekkor a hadikórház működött, a Református Fiú Gimnáziumba jártunk délután.

Ebbe a környezetbe születtem 1932-ben, majd 1934-ben megszületett Ede öcsém. Elemi iskolába 1939 és 1943 között jártam a részben osztott katolikus iskolába, a Teleki Blanka Gimnáziumba az 1943-44-es tanévben kerültem. Mivel a gimnázium épületében ekkor a hadikórház működött, a Református Fiú Gimnáziumba jártunk délután.

Apám (dr. Thőresz Ede) apai örökségéből vette a 29 kat. hold földet, miután Romániából sikerült megkapnia az összeget. Kb. 11 km-re a várostól volt a tanya, a Tiszaföldvári úttól nem messze, ahová nagyon szerettünk kijárni.

A szüleim mindketten szinte teljesen német származásúak voltak – ezzel szemben mindig magyarnak vallották magukat – gondot fordítottak arra, hogy nyelveket, főleg németet tanuljunk. Ennek érdekében kiskorunktól kezdve német, illetve osztrák kisasszonyunk volt, először Angela Lick, majd nővére Teréz (közismert nevén Rézi néni) lakott nálunk. Rézi néni Mezőtúron ment férjhez Juhász Mihályhoz, későbbiekben sokan tanultak tőle németet. 1960-ban Mezőtúrra visszakerülve a két lányunk is hozzá járt.

Az előbb említett hadikórházban apám dr. Potoczky Gyula bácsival együtt tartalékos tisztként dolgozott, és ehhez kapcsolódik a következő esemény: mint ismeretes, a várost 1944. szeptember 1-én érte az első bombatámadás a délelőtti órákban. Ennek a rövid támadásnak sajnos 60 halottja és 200 sebesültje volt, mivel a mélyrepülésben végrehajtott géppuskarúznak és a ledobott bombáknak ennyi ember esett áldozatul. Nem tudom, mi lett volna ezekkel a sebesültekkel, ha nincs a hadikórház, az orvosok és ápolónők fáradságot nem ismerő áldozatos munkája nélkül. Hiszen a szülőotthonon kívül nem működött a városban egészségügyi intézmény. Talán megérdemelne emléküket a Teleki Blanka Gimnázium falán egy táblát, bár kötelességüket teljesítették.

Az 1944. március 19-i német megszállással kapcsolatban egy emlék: a fiúgimnáziumban éppen hittanóránk volt, amikor az SS utász század bevonult városunkba zenével, énekelve. Mint afféle gyerekek persze az ablakhoz rohantunk, amikor az idős esperes bácsi megszólalt: „Ne örüljete lányok, csak bajt és szenvedést hoznak ránk!” Mivel apámnak a hadikórházzal kellett mennie, mi anyánkkal Budapestre utaztunk nagybátyámék üres lakásába. Mint tudnivaló, az a remény, hogy Budapesten

* Ma a Zeneiskola épülete

nem lesznek harcok, nem vált valóra, az utcai csatározások 1944. december 24-től 1945. február 13-ig tartottak. Egy hónapi pincelakás után január végén kerültünk újra a felszínre, a hosszú rettegésre nem szeretek emlékezni. Március 7-én érkeztünk vissza Mezőtúrra. Apámról egy ideig nem tudtunk semmit, ő csak a nyár folyamán jött vissza. A hadikórházzal a Csallóközben, Nyékvárkonyban kötöttek ki, történetüket Faragó Jánosné örökítette meg „Könyörtettség a fegyverek között” című művében. (E könyv megtalálható a városi könyvtárban.) Apám életéről és működéséről részletes leírás található a Bodorik Sándor által szerkesztett Mezőtúri Életrajzi Lexikonban., mely 1999-ben jelent meg.

A háború befejeztével újraindult az élet, a Teleki Blanka régi épületében is, ahol 1951-ben érettségiztem az utolsó latin osztályban. Évfolyamunk az utolsó előtti volt, amelyik még 8 osztályt végzett a gimnáziumban, és az utolsó, amelyik nem oroszból érettségizett. Franciát, németet és latint tanultunk, diákéveimre, tanáraimra, osztálytársaimra mindig szívesen emlékszem. A sport nagy szerepet játszott életemben, asztaliteniszeztem, kézilabdáztam. Nyáron sokat úsztunk a Berettyóban és a Kőrösben, kellemesek voltak a diákbálok. Emlékezetesek voltak mindkét gimnáziumban az év végi tornavizsgák, melyekre lelkesen készültünk tanáraink, Bordácsné Margit néni és Pályi Pista bácsi vezetésével.

Nem voltak könnyűek ezek az évek, erre mi idősebbek jól emlékszünk, de inkább szüleink vállalt nyomták a terhek, az ifjúság mindig könnyebben átvészeli a nehéz időket. Jó diáktársaságunk alakult ki, a fiúgimnázium tanulóival jó volt a kapcsolatunk, egyik-másik barátság a mai napig megmaradt. Érettségi után alkalmazott vegyésznek jelentkeztem, de kitűnő bizonyítványom ellenére nem vettek fel. 1952-ben azonban elkezdhettem egyetemi tanulmányaimat, két év után férjhezmenetelem miatt ezeket megszakítottam. Férjemmel dr. Horváth Antallal előbb Kiskunfélegyházán, majd Balassagyarmaton laktunk, Márta lányom az előbbi, Judit lányom az utóbbi városban született. 1960-ban a kórház akkori igazgatója, dr. Bojanoff hívta férjemet adjunktusnak a sebészetre, így újra mezőtúri lakos lettem. A férjem is Túron érettségizett, valamint szigorló orvosként itt dolgozott, volt tehát kötődése a városhoz.

Volt tanárom, Szappanosné Annuska néni tanácsára felvételiztem a Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola matematika-kémia szakának levelező tagozatára, melyen 1967-ben tanári diplomát szereztem. Előbb a Kossuth úti Általános Iskolában, majd a Rákóczi útiban tanítottam, közben a kórház laboratóriumában dolgoztam 9 évig. 1987-ben mentem nyugdíjba, még néhány évig óraadóként tanítottam. 1996-ban családi okok miatt elköltöztünk Zalaegerszegre, jelenleg Budapesten lakom, 2004 óta egyedül.

Mezőtúrral a mai napig van kapcsolat, pedagógusnapra rendszeresen meghívnak, néhány régi barát is akad még. Mezőtúron családommal eltöltött utóbbi 36 évben igen jó baráti kapcsolatok alakultak ki, különböző kisebb-nagyobb problémáktól eltekintve általában jól éreztük magunkat.

– Dr. Horváth Antalné Thőresz Erzsébet –

Gúla a Leánygimnázium udvarán.

1. sor: Harmati Aranka, G. Tóth Eszter, Benkő Eszter, Nagy Irén, Thőresz Erzsébet, Gázsó Mária **2. sor:** Tóth Róza, Soltész Róza, Tóth Olga, Bíró Éva, Szűcs Magda, Veress Ilona Kukucsikálók: Dömök Ella, Mezey Berta, Nóbik Margit, Forray Ilona, Nagy Ilona, Török Ilona (Teréz)
A gúla tetején: Balogh Jolán, Debreceni Éva, Kun Ilona.

Gyermekkori élményeim helyszíne.

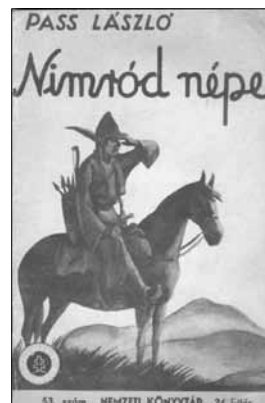

Pass László

Pass László: Nimród népe

(Budapest, 1941)

1941-ben indult útjára a Nemzeti Könyvtár c. füzet-sorozat, 14x21 cm-es méretben, látványos, színes borítóval, mindenki által elérhető, olcsó áron (24-30 fillér/db). A népszerű sorozat 53. számú kiadványa **Pass László** 16 elbeszélését tartalmazta. A kötet címe: *Nimród népe*. Ebből a kötetből adunk itt közre egy mezőtúri témájú elbeszélést, melynek címe:

A kötet borítólapja.

TANYAI BALESET

A mezőtúri poros utcán egy parasztkocsi halad szaporán. Megáll az orvos háza előtt. Egy termetes, piros, barna arcú magyar gazda leszáll a kocsiról. Leveti az istrángot, magához veszi az ostort és beballag az orvoshoz. Bent leül a rendelő előszobájában és vár türelmesen. Fél óra múlva megérkezik az orvos városi körútjáról. Kérdi a gazdát, mi a baj?

– Hát tekintetes főorvos uram, baj van kint a tanyán. Azért gyöttem, hogy tessék kigyünni velem a kocsin, ha lehet!

– Nos, hát mi a baj a tanyán?

– Hát teccik tudni, az iccaka az a bolondos idő megbolygatta a kazlaimat. Mondtam a fiamnak, hogy másszon fel a kazalra, osztán a kókuszköteleket húzzuk meg újra, hogy feszesek legyenek, oszt tart-sák a kazlat. Fel is mászott az én fiam, meg is igazgatta a köteleket, de mikor le akart gyünni, akkor történt a baj.

– No mi történt gazd'uram, mondja már!

– Hát, ahogy mászott volna le a fiam, eccerre megcsúszott, osztán zsupsz, leesett a kazal tetejéről, de olyan szerencsétlenül, hogy a kazal ódalához támasztott szalmahúzó horog alája került, osztán bele-fúródott a testébe, a tomporába. Belement legalább fél méterre a testébe.

– Mi az a szalmahúzó horog, gazd'uram? Én Pestről jöttem, ott az olant nem ismerik.

– Olyan az, tekintetes főorvos úr, mint a szigony. Van neki hosszú nyele, olyan két méter formájú, oszt azon van a horog. A horog hegyes vas, mint a nyárs, de van neki szakálla is, amelyik visszafelé hajlik, mint az „egyes” számnak az első szára. Ez is van vagy tízcentis. Hát ez a hegyes horog fúródott bele a fiam testébe, ahogy ráesett, oszt belement a testibe vagy fél méterre, nemcsak a vas, hanem a nyelinek egy darabja is.

– És mit csináltak a fiával?

– Próbáltam én segíteni szegényen. Először arra gondoltam, hogy kihúzzom a testiből a horgot, de azt mégse tettem, mert a horognak a szakálla kiszakította volna a húsát, meg tán még a beleit is összeszag-gatta volna, oszt nagyobb kárt tettem volna, mint hasznot. Arra is gondoltam, éppen a horog szakállá miatt, hogy még beljebb nyomom a horgot a testibe, hátha kigyün valahun, oszt akkor kihúzhattam volna. De mégis csak azt gondoltam, hogy a tekintetes Főorvos úrra bízom a dógot, jobban ért hozzá. Annyit azért megtettem, hogy a horog nyelét lefűrészelttem, hogy legalább ülni bírjon a fiam addig is, amíg ki nem érünk a tanyára. Azért kérem a tekintetes főorvos urat, hogy legyen szíves kigyünni, oszt segíteni!

Az orvos tisztában volt a helyzettel. Itt bajos segíteni. A horog, ha félméterre bement a testbe, nagy roncsolásokat végzett odabent, talán a beleket is összeszag-gatta, meg azután össze-vissza fertőzte a testet. Amíg kiérnek, talán meg is hal a szegény legény. De azért összekapkodott néhány műszert, fer-tőtlenítő szert és kapva a táskáját, sietve megindult kifelé a magyar gazdával a kocsinhoz.

Bizony a tanya jó 16 kilométerre volt a városhoz. Időbe telt, míg kiértek. Keresik a súlyos sérültet. Meg is találják a szilvafa árnyékában. Üldögélt a földön és nyugodtan pipázott. Még nem halt meg! Az orvos

megvizsgálta, de látta, hogy itt ő egyedül nem bír segíteni. Be kell vinni a sérültet a városba és nagyobb műtetre van szükség, hogy a félméteres horgot nyelével együtt kivehessék a legény testéből. Kiadta az utasítást, hogy vessenek ágyat a legénynek a kocsiderékban, tegyék fel szépen, óvatosan és azután sietve, vissza a városba, mert gyorsan kell segíteni. Úgy is lett. A legényt feltették a kocsiderékba, bár váltig el akarta hárítani a segítséget, maga akart felszállni. Megindultak. Fele útján jártak, mikor egy útszéli csárda következett. Megszólal a legény.

– Ides apám!

Apa is, orvos is egyszerre fordulnak hátra a legény felé, hátha itt a vég.

– Mi az, ides fiam?

– Ides apám! Ebben a csárdában jó bort mérnek. Hozzon mán egy litert!

– Minek a' most, fiam?

– Hát megkínáljuk az orvos urat, amiért én miattam annyit fárad!

– Dehogyzom én most, barátom, csak siessünk a városba! – mondja az orvos.

– Hát akkor igyon ides apám! – szól a legény.

– Dehogyzok, dehogyzok fiam, nem kell nekem most egy korty se!

– Hát akkor majd iszok én, csak hozza mán azt a bort! – válaszol a sérült.

Az apa, mit volt, mit tenni, hozott egy üveg jó bort a fiának, aki azután szépen bekortyolgatta az egészséget, amíg beérték a városba. Ott siettek vele a sebészeti műtőbe. Az orvos társaival elvégezte a nagy, súlyos műtétet. Felvágták a legény testét, kivették a horgot a nyelével együtt, összevarrták a szakításokat, alaposan fertőtlenítették és bevarrták. Nem engedték kivinni a tanyára, hanem a kórházban kellett maradnia. Biztos volt, hogy rövidesen meghal. Az apa visszament a tanyára és elmondta az anyjuknak, a lányának, mi történt Gergellyel. Volt is sírás, rívás. Készültek a temetésre.

Nyolc nap múlva ugat a kutya este odakint a tanyán.

– Ki lehet az, eridj mán apjuk, nézd meg, ki csavarog ilyenkor kint a tanyákon? – szól az anyjuk.

Kiballag a gazda a sötétbe. Látja, hogy egy sötét alak közeledik a tarlón a tanya felé a város felől. A kutya már nem ugatja, hanem bolondosan ugrál körülötte. Amikor közelebb ér a jövevény, messziről kiáltja: „Jó estét, ides apám, meggyüttem!”

– Te vagy az, Gergely!?

– Én, ides apám! Meggyógyultam, oszt hazaküdtek a doktorok!

Hát ilyen kemény fából faragták a magyart...

Pass Ferenc és családja. Az édasapa mellett Pass Lenke (később Botyánszky János felesége) az édesanya mellett Pass László az írás szerzője.

MONGOL AGRÁR ZRT NÉPDALKÖRE

Negyven év a népdalok világában

Negyven éves születésnapját ünnepelte a Mongol Agrár Zrt Népdalköre 2012. október 6-án a Községi Ház Jurta termében. Az 1972-ben alakult közösség Kávási Sándor karnagy vezetésével indult el a hosszú úton, tőle Bozsó László vette át a karmesteri pálcát, sajnos az ő élete nagyon rövidre méretett. Ekkor a csoport Seress Attilánét kereste meg, hogy vállalja el a művészeti munka irányítását. Minősítésre készültek. A néhány hónapra szóló együttműködés "aranyosra" sikeredett és sok-sok fellépéssel, rangos elismeréssel 26 éve töretlenül tart. A négy évtizedes jubileumot telt ház as érdeklődés mellett, bensőséges hangulatú ünnepség keretében, mezőtúri, tiszaföldvári és öcsödi baráti közösségek fellépésével tették emlékezetessé. Az alábbi fotók – melyeket Uzsokiné Ildikó készített – erről a jeles eseményről tudósítanak, mi pedig e helyről is szívből köszöntjük partner közösségünket!

– Berczeliné Boldog Mária –

A népdalkör a fényképkiállítás megnyitóján.

A jubiláló kórus.

Az ünnepi műsor közönsége.

Herczeg Zsolt polgármester díszoklevéllel köszöntötte az ünnepeltek.

Egyesületünk nevében Szabó András elnök köszöntötte a kórust.

Egyesületünk a Gonda István által készített pávás tányért ajándékozta a jubiláló kórusnak, akik a Röpijlj Páva mozgalomban kezdték működésüket.

ZÖLDI MÁRTON

(1854-1919)

Zöldi Márton színész, újságíró, író Békéscsabán született. Szarvason járt iskolába, tanult a Műegyetemen, de elszegődött színésznek. Számos újságban jelentek meg karcolatai, írásai jórészt Lucián álnéven. Megjelentek elbeszélései, regényei, ifjúsági regényei, színdarabjai, 12 kötetben. Volt a Nemzeti Színház altitkára és a Dalos Színháznak igazgatója.

Nem túl rég egy elmállott régi elbeszélés kötet került a kezembe. Zöldi Márton 1904-ben megjelent kötete, a Komédiák. A könyv utolsó lapjain egy mezőtúri eseményt örökített meg a szerző. A történet a híres betyárvezér, Rózsa Sándor köré fonódik.

Ezt az elbeszélést közreadjuk, mert a Rózsa Sándorral kapcsolatos események ma is érdeklik az embereket, sőt a gyűjtőket.

- Kissné Mikes Éva -

ALKALMI DARAB

Szuper színigazgató idegessége veszedelmes mértéket öltött, mikor Mezőtúron a múlt század hetvenes éveinek elején a közönség két hétig távollétével tüntetett. Egy álmatlan éjszaka után kora reggel tűnődve járkált a Dobogó udvarán a színekörre avatott kocsiszín előtt, amikor Góliát Tihamér, a segédszerelmes lenge lüszterkabátban, vérvörös nyakkendővel s néhány színlappal a hóna alatt eléje toppant. Szuper a színigazgatók sajátos intuitásával megsejtette, hogy a színész, ha korán kel, előleget kér. Be sem várta a kérés formális előterjesztését.

- Jól van, fiatalember, tudom mit akar mondani, hogy még ma nem is ebédelt. Elhiszem. Vigasztalódjék, önön kívül még sokan vannak, akik reggeli hét órakor még nem ebédeltek. De mindegy. Itt van két forint. Ebédeljen, ha ezt a dolgot olyan nélkülözhetetlennek találja. Szomorú tapasztalataim vannak e téren. Az újabb színészgeneráció nagyon követelő ebéd tekintetében. Mindennap ebéd! Ez ellenkezik a hagyományokkal. Az én időmben... De hagyjuk. Másról akarok önnel beszélni. Egészen másról. Ön literátus ember. Ön, ha igaz, verseket is ír.

- Ami azt illeti, - válaszolta a segédszínész, vérvörös nyakkendőjét igazítva.

- Helyes. Volna-e kedve egy színdarabot írni?

- Ami azt illeti...

- Helyes.

- Van is egy nagyszerű témám, - mondotta segédszínész, - Aba Sámuel vitézkötése.

Az igazgató türelmetlen mozdulatot tett.

- Psszt... barátom. Semmi Aba Sámuel. Történeti darabot nem adhatunk elő. Hiszen tudja, hogy a garderober zálogban maradt Karcagon. Hanem tudja mit, írjon népszínművet Rózsa Sándorról.

- Ami azt illeti...

Három nap alatt Rózsa Sándor szeretője című darab készen volt, lemásolva és kiszerepezve. A segédszerelmes becsületes munkát végzett. Felhajtott, összehordott mindent, ami a betyár-romantika szempontjából érdekes. Gondoskodott kellő mennyiségű énekről és táncról, s nem mulasztotta el alkalmas helyeken a drámai hatás fokozása céljából a görögtüzes táblákat beállítani.

És Rózsa Sándor, az elszánt haramia, mint színpadi hős kimozdította a közönséget közömbösségéből. A premiért zsúfolt ház nézte végig. Szuper áldotta a híres haramiát, aki épp akkortájt támadta meg bandájával Kistelek mellett a vasúti vonatot.

A betyár szeretőjét a darabban Zsófinak hívták. Ezt a szerepet Fekete Lili játszotta, a társulat fiatal szubrettje, aki özvegy Bokrosnénál lakott egy nagy parasztházban.

Bokrosné büszke volt lakójára, a fiatal színésznőre, aki olyan bűbájosan tudott énekelni, hogy még a vénaszonyok szívét is megvette vele. Ott volt minden este a karzaton az egész háznépével. Végigsírta a drámákat és bohózatokat egyaránt. Nagyon érzékeny lelkű asszony volt. A legjobban neki is Rózsa Sándor tetszett.

- Az csak az igazi. Hej, de helyös volt, - mondotta könnyeit törölgetve. - Hogy is tudnak ilyet kitanálni?
- kérdezte naiv csodálkozással.

A premiért követő reggelen halkan betepegett a primadonna szobájába.

- Jaj, aranyos szentem, eszem a zúzáját, hát már fel tetszett kelni, talán már meg is tetszett fölöstökömlölni?

Aztán kedves bizalmaskodással megölelte.

- Jaj, drága rozmaringszálam, ujságot mondok ám. Vendégem érkezett. A boldogult uramnak a testvér-bátyja, Bokros Dömötör. Messziről gyűtt. A Siralmas-pusztán lakik. Nem is tetszik talán tudni, hogy hun van a Siralmas-pusztá?

- Bizony nem tudom, - válaszolta a primadonna.

- Elhiszem, bazsaruzsám, nagyon elhiszem. Honnan is tudná, mikor éppen egy napi járóra esik. Onnat került elő az én kedves sógor uram. Birkákat hajtott. Mert, követem alássan, számadó-juhász. Nem hagytam nyugton az este, eljött velem a színházba. Aztán ma reggel aszondta, hogy nagyon szeretne valamit mondani a kisasszonynak, ha szíves lenne megengedni, hogy beljebb kerüljön.

- Nagyon szívesen.

A vén juhász ledobta a pitvarban a szűrét és kalapját s belépett a primadonnához. Szép szál ember volt, leomló fehér fürtökkel. A tömött, szürke szemöldök alatt két fekete szemgolyó villogott. A szemfehérje tiszta volt, mint az esett hó, ami az egész arcnak nyugodt, barátságos karaktert adott. A primadonna érdeklődéssel nézegette a hatalmas pusztai alakot. Milyen más ez, mint a kiöltözött, kimaszkírozott szín-padi figurák. Ugyan mit akarhat?

Az öreg juhász nem sietett a mondanivalójával. Köszönt, végigsimította a bajuszát, aztán szinte csi-korgó, kérges hangon így szólt:

- Ne tessék haragudni a kedves leányasszonynak, hogy így bolondjába beállítok, de már nem tudtam megállani szó nélkül.

- Mit, kedves bácsi? - kérdezte a kis szubrett nagy kíváncsisággal.

- Hát azt a Rózsa Sándort, - válaszolta a vén juhász. - Mert, könyörgöm alássan, úgy esett a sora, hogy az én kedves sógorasszonyom tegnap este engem is elvitt a teátrumba. Nem is sajnálom, hogy ott voltam. Helyesen, rendesen ment minden. Nem láttam én annál különbet világeletemben. Az igaz, hogy először voltam életemben ilyen alkalmatosságban. Szépen, ékesen szavaltak mindnyájan. Akárcsak a pap a szószéken. A leányasszony nótája, már csak megmondom az igazat, ha addig élek is, még az én öreg szívemet is átmelegítette. De hát, ne tessék haragudni az igaz szóért, egy kis hiba mégis csak akadt abban a tegnapi alkalmatosságban.

- Hiba? - kérdezte a primadonna.

- Hát igen, hiba. De nem is csodálom. Honnan is tudnák azt maguk, amit rajtam kívül alig tud eleven ember. Aztán ide s tova már huszonöt esztendeje...

A vén juhász nagyot sóhajtott. Aztán folytatta:

- Hej, kedves leányasszony, azóta sok birkát nyírtak, sok csizmát elnyűttek és sok jámbor, keresztényhitű embert kísértek ki az örök nyugalomra. Az én kedves hugomat, a Lidit is. Persze a kedves leányasszony nem ösmerte, nem is ösmerhette. No, hát pedig az volt a Rózsa Sándor szeretője.

- A maga huga? - kérdezte a primadonna mohó érdeklődéssel.

- Az az... Lidinek hitták, nem Zsófinak, ahogy maguknál szólították. Aztán, könyörgöm alássan, - az igazat mindig meg szabad mondani - nem ült az lóháton soha, nem sütött az el egy pisztolyt sem, ahogy maguk kieszték. Csak éppen főzött, mosott, varrt, font, mint a többi vászoncseléd. No, meg a zsendicét szűrte le, mert juhsajtot készítettünk. Hanem az igaz, hogy nagyon szép volt. Nagyon szem-revaló, azt meg kell adni, az Isten nyugasztalja. Hamar jutott özvegységre, mert mi tűrés-tagadás, az ura csizmaszárbán halt meg. Úgy lótték agyon a zsandárok. Nem jó miatt. Megint haza került hozzám. Ekkor kezdett Rózsa Sándor bomlani utána. Jött az nappal, éjjel, ahogy eszébe jutott. Egy darabig csak néztem békességgel. Gondoltam, majd elunja, majd elmarad. Mert nem tetszett a dolog sehogyse. Elég volt, gondoltam, hogy az első ura a betyáréletre adta magát. Egyszer aztán, mikor torkig voltam, odaszóltam Rózsa Sándornak: „Hé, Rózsa Sándor, ide hallgass én rám, ne járj te a Lidi után, hagyd békében azt a menyecskét. Ha hozzám jössz akárhanyadmagaddal, szívesen látlak. Birkát is ölök nektek.

Ha egy nem elég, kettőt. De Lidinek békét hagyj.” Így mondtam neki szakasztottan.

A primadonna kíváncsian tudakolta:

– Hát Rózsa Sándor mit mondott?

– A Rózsa Sándor? Hát olyasfélét, hogy neki nem kommandíroz senki fia. Azt teszi, amit tetszik. Ha pedig nekem tetszik, hát tegyek róla. Így mondta.

– Hát maga, juhász bácsi, mit szólt erre?

– Én? Hát megvallom az igazat, indulatba jöttem. Elkapott a hirtelen méreg. Fölemeltem az ólmosvégű juhászbót, aztán nagyon odaszóltam neki. Mi tűrés-tagadás, azt mondtam biz én: „Te Rózsa Sándor, ne okvetetlenkedj, ha nem muszáj. Ide ne gyere többet, amíg én élek, mert Máriaucscse, úgy fejbekólintalak ezzel a bottal, hogy azon módon szemfedő alá bújssz.”

– Ezt mondta neki?

– Igen, követem alássan, ezt mondtam neki.

– És mit tett Rózsa Sándor? – kérdezte a primadonna, egészen kipirulva az izgalomtól.

– A Rózsa Sándor? Hát az is motyogott valamit, aztán odébb ballagott békességgel.

– És nem jött többet vissza?

– Nem a', soha. Azaz hibásan mondom, mert a Lidi temetése után néhány héttel megest beállított. Ott is hált a karám körül. Tudakolta, hogy mi baja volt a Lidinek, hogy úgy hamarjában meghótt?

A kis szubrett, aki igazi elragadtatással hallgatta ezt a pusztai drámát, sokáig szótlánul nézte az öreg juhász szögletes arcát, melynek sötét, napsütött színével a fehér hajfürtök olyan érdekes ellentétet mutattak. Aztán önkénytelenül tolakodott ajkára a kérdés:

– És maga, juhász bácsi, nem félt Rózsa Sándortól?

A vén juhász kissé előre hajolt, mintha nem jól hallotta volna ezt a kérdést, mely oly csodálatosan gyerekesnek, nevetnivalónak tűnt fel előtte. Félni? Hát honnan vegye a félelem érzését a pusztán lakó ember, aki soha semmiben nem szorul a fegyveresen szervezett társadalom védelmére, aki egyedül tölt napokat, éjekeket Isten szabad ege alatt. Szeretett volna valami tréfásat, gúnyosat válaszolni, de ettől visszatartotta az embersége. Csak ennyit mondott:

– Már hogy féltém-e? Könyörgöm alássan, ilyesmire nincs nekünk érkezésünk arra mifelénk, a pusztán...

KODÁLY ZOLTÁN MEZŐTÚRON

Városunk és iskolánk történetét kutatva, örömmel állapítottuk meg, hogy Kodály Zoltán is járt Mezőtúron: 1903-ban részt vett egy hangversenyen a Központi Olvasóegylet (később Úri Kaszinó, jelenleg Helyőrségi Klub) helyiségében.

Tudjuk, hogy Kodály Zoltán nagyszombati gimnáziumi tanulmányai befejeztével 1900-tól Budapesten tanult a tudományegyetemen, magyar és német szakon. Tagja volt az Eötvös – kollégiumnak, s a Zeneakadémián Koessler János zeneszerzés-növendéke volt.¹

Már gimnazista korában zongorát, hegedűt és gordonkát tanult, egyetemi évei alatt pedig még tovább fejlesztette tudását. Eötvös-kollégista korában társai komoly zenei tekintélynek tartották. Ezt bizonyítja az a fénykép is, melyet Eösz László „Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban „ című könyvében közöl.²

Ma már tudjuk, hogy ezt a hangversenyt a mezőtúri ref. Gimnázium fennállásának 350 éves évfordulója alkalmából rendezték a túriak, a nagyszabású ünnepség részeként. Az ünnepségre 1903. október 8-án került sor.³ Az iskola Értesítője a következőképpen számol be a hangversenyről:⁴

„III. Ugyanazon napon este 8 órakor a Központi Olvasóegylet helyiségeiben hangversenyt rendezett tanári karunk a következő műsorral:

¹ Magyar életrajzi lexikon. Bp. 1967. 946.

² Eösz László: Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban. Bp. 1971. 38

³ A mezőtúri ev. Ref. főgymnasium értesítője az 1903-1904.

⁴ „Mezőtúr és Vidéke„ 1903. augusztus 2.

1. Dalünnepen. Thern Károlytól. Előadja a főgymn. Énekkar.
2. Andante. Mozarttól. Vonós négyes. Előadták: Jakucs István, Dr. Schiff Izidor, Vécsei Arthur és Kodály Zoltán urak.
3. Felolvasást tartott a túri iskola életéből Dr. Dunsits Dezső úr.
4. Opera részletet énekelt Dr. Kun Árpád úr, zongorán kísérte Herzfelder Pál úr.
5. Dialógot adtak elő Bodolay Ilonka k.a. és Bordács Gyula úr.
6. Furolán játszott Winkler Rezső úr, zongorán kísérte Kodály Zoltán úr.
7. Beriot VIII-ik hegedű koncertjének első tételét hegedűn játszotta Jakucs István úr, zongorán kísérte Arató Amika k.a.
8. Magyar dalokat énekelt Erdős Dezső úr, zongorán kísérte Bodolay Ilonka k.a.
9. Koronázási induló a Prófeta cz. Operából Meyerbeertől.

Előadta Vécsei Arthur vezetése alatt részint ez évi, részint volt növendékeinkből, továbbá Arató Frigyes, dr. Schiff Izidor és Kodály urakból alkotott alkalmi zenekar.

Ezen a hangverseny főgymnasiumunk tápintézeti alapjára 582,95 koronát jövedelmezett.

A hangverseny sikere nagy volt. Ehhez hozzájárult az is, hogy a műsort városunk közismert személyiségei adták. Vécsei Arthur gimnáziumi ének-és zenetanárt ismerték és kedvelték nemcsak iskolai, hanem városi körökben is.

Iskolai énekkarának és zenekarának közreműködése nélkül komolyabb kulturális rendezvény szinte elképzelhetetlen volt. Dr. Kun Árpád az akkori polgármester⁵, dr. Dunsits Dezső és dr. Schiff Izidor⁶ ismert ügyvédek, Herzfelder Pál pedig nyilvánvalóan a pusztapói földbirtokos család egyik tagja volt. Bodolay Ilonkát, a gimnázium akkor nem régen elhunyt igazgatójának a leányát, szintén az egész város nagyon jól ismerte. Jakucs István pedig akkor tanárjelölt volt, az iskola kiváló „öregdiákja”, családjuk is köztisztletnek örvendett Mezőtúron.

A hangverseny sikeréről a „Mezőtúri Hírlap” az ünnepségről beszámoló cikkében ezt írja:⁷

„A nagy és nevezetes napnak alig lehetett volna méltóbb fináléja, mint az esteli hangverseny.

A túri közönség által sokszor méltányolt s a legnagyobb dicséretre méltó szereplők önmagukat multák felül és öröm volt látni az elismerés, csodálkozás sűrű nyilatkozását a vidéki vendégek részéről.

A minden ízében művészi színvonalon álló koncerten részt vettek a nagy nap alkalmára idesereglett előkelő vidékiek teljes számmal. Ott láttuk az egyházmegye vezéreinek kívül a politikai megye kormányzóit, városunk és a közel-távol vidék szép hölgyeit.

A válogatott műsort a diák-énekkar nyitotta meg egy remekül színezett nyitánnyal, amelyet egy igen figyelemre méltó vonós négyes, magas zenei intelligenciát is kielégítő finomságú előadása követett a Jakucs István, dr. Schiff Izidor, Vécsei Arthur és Kodály Zoltán urak művészi játékában...

...A Jakucs István pompás hegedűjét Arató Amika zongorája kísérte ezután. A hegedűs bravúrosan játszta meg a nehéz versenyt; a rendkívül diszkrét kíséretben pedig, mint a gyöngyszemek peregetek le a tiszta futamok az Arató Amika kisasszony ujjai alatt...”

Úgy tűnik, az egyetemi hallgató Kodály Zoltán neve ekkor még nem volt eléggé ismert ahhoz, hogy a beszámolók íróinak figyelmét a helyi nagyságok dicsérete mellett magára vonja volna. Az ellenzéki lap, a „Mezőtúr és Vidéke” pedig dr. Kun Árpád polgármesterrel szembeni ellenszenvétől indítatva egyáltalán nem ad tudósítást a hangversenyről. Csupán „Az hírlik” rovatában tesz erre egy célzást epébe mártott tollal:

„Az hírlik, hogy városunk fő-főfeje elcsapatas terhe alatt meghagyta a tisztviselőknek, hogy műkedvelői előadásokon szerepelni ne merészeljenek és az ő szakmájába ne kontárkodjanak, ne avatkozzanak belé!”⁸

Felmerül a kérdés: hogyan került az ifjú Kodály Mezőtúrra, erre a hangversenyre? Csenki Imre Kosuth-díjas karnaggyal és zeneszerzővel, iskolánk volt tanárával folytatott levélváltásom során derült ki, hogy ő biztosan tudja: Jakucs István Eötvös-kollégista volt, s jó barátja Kodály Zoltánnak. Jakucs Istvánt magam is jól ismertem Debrecenből, hiszen 1939-ben a ref. gimnáziumban ő érettségiz-

⁵ „Mezőtúr és Vidéke” 1901. november 3.

⁶ „Mezőtúr és Vidéke” 1903. október 11.

⁷ „Mezőtúr és Vidéke” 1903. október 11.

⁸ Értesítő, 1899-1900. 171.

tetett matematikából és fizikából. (Ez volt nyugdíjazása előtti utolsó tanéve.) Azt is tudtuk róla akkor, hogy igen jó hegedűs volt, a MÁV filharmonikus zenekarában játszott. Így természetes volt, hogy midőn Mezőtúrra kerültem tanárnak, s nézegettem a régi értesítőket, rögtön feltűnt nekem Jakucs István neve.

Valóban, Jakucs István mezőtúri ember volt, itt járt gimnáziumba, s itt érettségizett 1900-ban tiszta jeles osztályzattal.⁹

Rendkívüli tárgyként tanult zenét, s ebből is „jeles” osztályzatot kapott.¹⁰

Mint kiváló tanuló nyilván bekerült az Eötvös-kollégiumba, s itt barátkozott össze Kodály Zoltánnal, aki ekkor ugyancsak I. évfolyamra járt az egyetemre. Valószínűleg éppen a zene révén kerültek barátságba. Ha szemem nem csal, Eősze László fent említett könyvének 31. sz. képén a Kodály Zoltán előtti sorban, közvetlenül előtte, ugyanaz a személy: Jakucs István

Én Jakucs Istvánt már ősz emberként ismertem meg, így az ifjúkori képével való összehasonlítás nagyon nehéz. (Ezt könnyebben megtehetik azok, akik esetleg Jakucs István ifjúkori képének birtokában vannak.) A hasonlóság azonban olyan, mely a két személy azonosságát valószínűvé teszi.

Feltételezhető tehát, hogy midőn a túri gimnázium volt öregdiákját felkérte a jubileumi hangversenyen való szereplésre, ő kedves barátját is magával hozta, hogy a műsor színvonalát ezzel is emelje.

Csenki Imre 1978. február 11-i leveléből tudom, hogy „a debreceni Kodály-kultusznak ő (Jakucs István) volt az egyik fő mozgatója, így pl. a Psalmus első debreceni bemutatóját is ő szorgalmazta.”

Bárhogy kezdődött is, egy biztos, hogy Kodály Zoltán 1903. október 8-án Mezőtúron hangversenyezett. Csellós képe – tudomásom szerint – még ritkaság számba is megy.

1982-ben fogjuk ünnepelni Kodály Zoltán születésének 100. évfordulóját. Milyen jó lenne, ha akkor egy szobor vagy emléktábla elhelyezésével rónánk le tiszteletünket a nagy- mester emléke előtt., s állítanánk emlékeztetőt Mezőtúr város közönsége számára!

– Varga Lajos –

Az alföldi kisváros műkedvelő zenekara. Vezetője Vécsei Artúr középen, Kodály Zoltán az állósorban jobbról a harmadik, aki meghívott csellistaként működött közre.

⁹ Értesítő, 1899-1900. 171.

¹⁰ Értesítő, 1899-1900. 172.

TÓTH SÁNDORNÉ EMLÉKEZETÉRE

2012 májusában hunyt el Tóth Sándorné (Török Teréz) az újvárosi bölcsőde egykori vezetője, aki gyakran írt verseket. Részt vett a honismereti mozgalomban, tagja volt a Magyarok Világszövetsége Mezőtúri szervezetének és több helyi civil közösségnek, melyek összejövetelein szívesen tolmácsolta a legnagyobb magyar költők verseit és néha saját költeményeit is hallhattuk. Szerény, kedves személyére versének közreadásával emlékezünk.

Tóth Sándorné: Mi van ott túl?

Mi van ott túl?
Amikor már nem hasad több hajnal
A nap sem kél többé már nekem,
Mi van ott túl? Túl a mindenben?
Ki mondja el, ki mondja el nekem?

Amikor már nem látok több vadvirágot,
Kedveseim arcát, mosolyát,
Könnyeiket, mit értem hullattak,
Mi van? Mi van tovább?

Amikor már nem lesz több nap nekem,
Amikor már mindennek vége,
Lehallatszik-e a sírba
A madarak éneke?

A nagy mindenségben lesz-e új találkozás?
Azokkal, akiket itt lent szerettünk,
Akikért éltünk, dolgoztunk.
Kiknek örültünk, aggódtunk,
Néha szenvedtünk.

Lesz-e a lelkeknek találkozása
Azokkal akik szerettek, szeretttünk,?
Kik elmentek már rég,
S reájuk csak emlékezünk.
Isten! Mindenek tudója,
Mondd meg nekünk
Mi lesz velünk,
Hová leszünk?

*Tóth Sándorné Török Teréz
2011.09.01.*

Tóth Sándorné

KIÁLLÍTÁS...

Kucsera Béla gyűjteményéből

„Élet a két világháború között” címmel 2012. június 10-én szép irodalmi műsorral nyílt meg Kucsera Béla helytörténeti gyűjtő bemutató tárlata a Kossuth út 23. sz. alatti épületben. Az irodalmi műsort Soós Árpádné ny. tanár irodalmi köre szolgáltatta, a megnyitó beszédet Kissné Mikes Éva ny. tanár tartotta. A kiállítás meglepően gazdag és sokrétű anyaga iskolatörténeti dokumentumokat, sajtó termékeket, fotókat és a mindennapi, főleg tanyai élet használati tárgyait tárta a látogatók elé. A kiállítás a Magyarok Szövetsége Mezőtúri Szervezete helyiségeiben lett megrendezve. Nagyszerű dolog, hogy örökségünk a népi kultúra ma már jórészt ismeretlen tárgyait így menti és őrzi a teljes enyészettől néhány gyűjtő – jelen esetben Kucsera Béla – tetemes áldozatot is felvállalva mindezért. Illesse köszönet őt és a Magyarok Szövetsége Szervezetét a kiállítás megrendezéséért. Ez úton lett a magángyűjtemény egy időre közkincs.

- Kissné Mikes Éva -

*Herbályné Balogh Erzsébet, Kiss Imréné, Kucsera Béla, Szamos Margó,
Szegény Zsanett a kiállítás megnyitón.*

A BODOKI FODOR HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET CSALÁDKUTATÓ TAGOZATÁNAK MUNKÁJÁRÓL

A Családkutató Tagozat működésének kezdete 2008-ra nyúlik vissza, amikor a BFHE „Családom története” címmel pályázatot hirdetett. Ennek kapcsán határozta el az egyesület vezetése, hogy létrehoz egy tagozatot, mellyel segíti a téma iránt érdeklődők munkáját. A pályázat eddig háromszor került kiírásra. Számszerűen még nem sok pályázat érkezett be, viszont nagyban inspirálja a kutatást.

Szerencsés helyzet van Mezőtúron, mert többségében helybeli, és főleg református családokról van szó. Először a kutatást megalapozó előadások hangzottak el, melyek őseink felkutatásához a kezdeti lépésekhez nyújtottak segítséget. Megismerkedtünk az adatgyűjtés és rendszerezés, majd az ősfakészítés módszereivel. Néhány külső előadót is meghívtunk, így a témában nagy jártasságot szerzett Bagdi Mártont, vagy a szomszédos Túrkevéen helytörténeti kutatásokat folytató Talpalló Piroskát. Többször jártunk a szolnoki levéltárban, ahol mindig nagy szeretettel és segítőkészen fogadták a kis csapatunkat. Egyre inkább műhelymunkává alakult a tevékenységünk, ahol egymás segítségével túl még több feladat talált ránk, amit mi készségesen felvállaltunk.

- A helyben lévő református és katolikus anyakönyvek kutatható részének lapjairól fényképfelvételeket készítettünk, ezzel nem csak egy nagyszerűen használható adatbázist hoztunk létre, hanem korszerű módszerrel hozzájárultunk az anyakönyvekben lévő adatok fennmaradásához. A gyűjteményünk folyamatosan bővült a mezőtúri választók 1934-es és 1942-es névjegyzékével, a familysearch oldalról kimentett anyakönyvi fotókkal, és különböző segédanyagok digitalizálásával. Akkor anyag gyűlt össze, hogy már csak egy külső adathordozón fér el.
- Felleltároztuk a református egyház nagy értékű képviselő levéltárát.
- A létrehozó szervezetünk munkájában is részt veszünk, adatokkal segítjük a helytörténeti munkát. Kigyűjtöttük a városban korábban működő kerégyártók és bognárok, valamint kovácsok neveit, és a kapcsolható évszámokat. Szintén adatokat kerestünk a „Fényképeszeti műhelyek Mezőtúron” című kiállításhoz.
- Elkészült a híres mezőtúri fazekas dinasztia, a Badárok családi múltjának feltárása, melynek során kiderült, hogy Dévaványáról erednek.
- Előadásokat tartottunk „Holtomiglan – holtodiglan. Házasságkötési szokások Mezőtúron” címmel, melyet megismételtünk Szolnokon a Levéltári Esték sorozatban (Ari Ilona, Karsai Istvánné, Kissné Mikes Éva, dr. Nagy Éva Anna). A történelmi demográfia témakörébe tartozó feldolgozások, mint a házasságok számának alakulása, a házasságkötés szezonaritása, a kedvelt napok, a házassági életkor, korkülönbség, a családi állapot szerinti megoszlás, stb. ismertetése után néprajzi gyűjteményből és régi esküvői fotókból álló bemutató színesítette az előadást. Az előadás első része, amely a mezőtúri esketési anyakönyvek alapján készült, a Levéltári Évkönyv következő számában jelenik majd meg.

Lázás kutató munka a szolnoki levéltárban.

Előadás a szolnoki levéltárban.

- A legújabb feladat, a készülő helytörténeti gyűjteménytár felleltározásában is tevékenyen részt veszünk. Elsősorban a fényképekkel és dokumentumokkal foglalkozunk.

Készülnek a családfák, megörökítésre kerülnek a történetek. Ki előbbre jár, ki még csak a kezdeti lépéseken van túl. Egy biztos, hogy ma már egy összetartó, segítőkész csapat vagyunk, ahol magas színvonalú műhelymunka folyik. Különböző utakon sokan ránk találtak, kérik a segítségünket, és felhasználva a lehetőségeinket, tudunk is adatokat, információkat adni másoknak.

- Ari Ilona -

A JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI LEVÉLTÁR
VÉDNÖKSÉGÉVEL A
MEZŐTÚRI BODOKI FODOR HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET
IMMÁR HARMADÍZBEN HIRDETI MEG A
„CSALÁDOM TÖRTÉNETE”
PÁLYÁZATÁT

A KÖVETKEZŐ FELTÉTELEKKEL:

1. A pályázatra csak mezőtúri kötődésű és vonatkozású – Mezőtúron született, vagy itt élt, illetve innen elszármazott család/személy történetét bemutató pályamunkát lehet benyújtani.
2. A pályamunka bemutathatja egy család történetét, vagy annak egy jelentős szakaszát, illetve a család kiemelkedő tagjának egész élettörténetét és tevékenységét.
3. A pályamunkát az egyesületen kívüli személy is beadhatja.
4. Értékelés szempontjai: a tartalom minősége, stílus, a melléklet, illusztrációk és dokumentumok sokfélesége, a források pontos megnevezése.
5. Terjedelemi korlát nincs.
6. Csak jeligével ellátott pályamunka adható be. A kéziratot (gépi formában és CD-n, vagy DVD-n) lezárt borítékban, egy példányban kell benyújtani, amelynek külsején csak a jelige szerepelhet. E borítékban kell elhelyezni egy kisméretű lezárt borítékot, amelynek külsején szintén csak a jelige lehet, s ebben kell elhelyezni a pályázó adatait (név, lakcím, telefonszám). A benyújtott pályázati példány az egyesület tulajdona marad és további felhasználásáról a szerzővel együtt dönt. További információ kérhető: turandras@gmail.com vagy ariilona@gmail.com címen, valamint a +36 20 214-4756, vagy +36 30 602-9717 telefonszámon. A kiírás megtekinthető még a BFHE honlapján: bodokifodor.hu.

A pályázatot postai úton vagy személyesen a Túri Fazekas Múzeumba (5400 Mezőtúr, Bajcsy-Zsilinszky út 41. sz.) lehet eljuttatni.

Beadási határidő: 2013. december 31.

Pályadíjak: a legjobb munkák értékes könyvjutalomban részesülnek.

Eredményhirdetés: 2014. április 15.

Szabó András
elnök

MEZŐTÚR ANNO...

Kiadó: W. L. 1907. (képeslap Szabó András gyűjteményéből)

Kiadó: W. L. 1907. (képeslap Szabó András gyűjteményéből)

Kiadó: M. kir. Dohánynagyáruda, Mezőtúr 1930.
(képeslap Szabó András gyűjteményéből)

Kiadó: Erdős Gáspár, fotó: Maksay László fényképész
1930. (képeslap Szabó András gyűjteményéből)

Szente József Fodrászüzlete 1942-ben.
(fotó Szabó András gyűjteményéből)